

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022



**Fundusze
Europejskie**
Pomoc Techniczna

Unia Europejska
Fundusz Spójności



Miasto Tomaszów Lubelski

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022 został zrealizowany w ramach projektu "Opracowanie Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2016-2022" nr umowy: 8/PR.POPT/2015-00. Instytucją przekazującą dotację celową na realizację projektu jest Województwo Lubelskie.

Opracowanie programu rewitalizacji miasta Tomaszów Lubelski jest elementem projektu współfinansowanego ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020.

Realizator projektu:

Miasto Tomaszów Lubelski

ul. Lwowska 57, 22-600 Tomaszów Lubelski

www.tomaszow-lubelski.pl

ZAWARTOŚĆ

Wstęp.....	6
Definicja rewitalizacji oraz programu rewitalizacji	6
Charakterystyka Miasta Tomaszów Lubelski	11
Powiązania strategiczne	17
Programy krajowe.....	17
Programy regionalne.....	19
Programy lokalne.....	22
Delimitacja obszaru rewitalizacji.....	24
Metodologia	24
Wyznaczenie obszarów do analizy wskaźnikowej	25
Analiza wskaźnikowa obszarów występowania problemów.....	28
Sfera społeczna.....	28
Sfera gospodarcza.....	47
Sfera przestrzenno-funkcjonalna.....	49
Sfera techniczna	51
Sfera środowiskowa	55
Wyznaczenie obszaru rewitalizacji.....	56
Wizja obszaru rewitalizacji	58
Cele rewitalizacji.....	59
Cele operacyjne.....	59
Lista planowanych podstawowych i uzupełniających projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	61
Lista planowanych projektów	61
Mechanizmy zapewnienia komplementarności między projektami rewitalizacyjnymi ...	77
Komplementarność przestrzenna	77

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

Komplementarność problemowa	78
Komplementarność proceduralno-instytucjonalna	78
Komplementarność międzyokresowa	79
Komplementarność źródeł finansowania.....	80
Ramy finansowe.....	80
Źródła finansowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski .	80
System wdrażania programu rewitalizacji, system monitoringu i oceny skuteczności działań	85
System wdrażania programu rewitalizacji	85
Opis struktury zarządzania programem.....	85
Ewaluacja i monitorowanie realizacji programu	87
Wskaźniki oddziaływania Programu Rewitalizacji	90
Matryca powiązań pomiędzy zdiagnozowanymi problemami, celami, wskaźnikami i projektami rewitalizacyjnymi.....	93
Metody zbierania danych.....	98
Mechanizmy włączenia interesariuszy w proces rewitalizacji.....	100
Metodyka konsultacji społecznych.....	100
Konsultacje społeczne	101
Uzasadnienie odstąpienia od strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.....	107
Spis tabel.....	108
Spis map	109
Spis schematów.....	109
Lista załączników	110
Załącznik nr 1. Zestawienie kart projektów rewitalizacyjnych.....	110
Załącznik nr 2. Decyzja regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie	110

Słownik skrótów

ASOS - Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020

BGK – Bank Gospodarstwa Krajowego

CAL – Centrum Aktywności Lokalnej

DPS - Dom Pomocy Społecznej

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS – Europejski Fundusz Społeczny,

FS – Fundusz Spójności

KRS – Krajowy Rejestr Sądowy

MOPS – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

OIS - Ośrodek Integracji Społecznej

OREW - Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy

OSiR Tomasovia – Ośrodek Sportu i Rekreacji Tomasovia

OZE - odnawialne źródła energii

RPO WL – Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

UE – Unia Europejska

UM – Urząd Miasta

WSTĘP

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022 został opracowany w ramach konkursu dotacji na wsparcie gmin miejskich i miejsko-wiejskich z województwa lubelskiego w zakresie przygotowania programów rewitalizacji. Konkurs dotacji został ogłoszony i zrealizowany przez Zarząd Województwa Lubelskiego oraz Ministerstwo Rozwoju. Wsparcie Ministerstwa jest elementem zmiany podejścia do rewitalizacji w Polsce, czego głównym wyrazem jest wejście w życie Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. Zgodnie z art. 52 ust. 1 ustawy gmina, która posiada uchwalony program¹ zawierający działania służące wyprowadzeniu obszaru ze stanu kryzysu (działania rewitalizacyjne) – może realizować przedsięwzięcia wynikające z tego programu do 31 grudnia 2023 r.

Przedmiotowy Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022 został opracowany jako program na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, z późn. zm.) oraz według Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 02.08.2016 r., Ministerstwa Rozwoju. Program rewitalizacji w sposób kompleksowy łączy sferę społeczną, gospodarczą, techniczną, przestrzenno-funkcjonalną i środowiskową). Jest skoordynowany w celu wyprowadzenia obszaru zdegradowanego z zapaści oraz podniesienia jakości życia osób mieszkających i funkcjonujących na wskazanym obszarze.

DEFINICJA REWITALIZACJI ORAZ PROGRAMU REWITALIZACJI

Rewitalizacja² – to wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące łącznie kwestie społeczne, ekonomiczne, przestrzenne, infrastrukturalne i środowiskowe oraz kulturowe), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie swoich specyficznych uwarunkowań oraz wzmacnianie lokalnych potencjałów i jest procesem wieloletnim, prowadzonym we współpracy z lokalną społecznością i na jej rzecz. Działania służące wspieraniu

¹ Program inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, z późn. zm.)

² Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 02.08.2016 r., Ministerstwo Rozwoju

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

procesów rewitalizacji prowadzone są spójnie wewnętrznie – poszczególne działania pomiędzy sobą oraz zewnętrznie – z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych. Dla prowadzenia rewitalizacji wymagane są następujące elementy:

- uwzględnienie rewitalizacji jako istotnego elementu całościowej wizji rozwoju gminy;
- pełna diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego wskazanego w programie rewitalizacji oraz zdefiniowaniu dotyczących go problemów; diagnoza obejmuje łącznie kwestie społeczne i ekonomiczne, techniczne, przestrzenne – infrastrukturalne i środowiskowe;
- ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych;
- właściwy dobór narzędzi i interwencji do potrzeb i uwarunkowań danego obszaru;
- zsynchronizowanie działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno - funkcjonalnej, środowiskowej i kulturowej;
- koordynacja prowadzonych działań oraz monitorowanie i ewaluacja skuteczności rewitalizacji;
- realizacja wynikającej z art. 5 ust. 1 rozporządzenia nr 1303/2013³ zasady partnerstwa polegającej na włączeniu partnerów w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć.

Program Rewitalizacji - inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, z późn. zm.), wieloletni program działań w sferze społecznej, ekonomicznej, przestrzennej, infrastrukturalnej, środowiskowej, kulturowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysu oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych

³ ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) NR 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.

aktywności w ramach rewitalizacji. Dokument, który zapewnia integrację działań władzy samorządowej, społeczności lokalnej i innych uczestników (w tym: organizacji pozarządowych, przedsiębiorców), mających na celu wyprowadzenie obszaru zdegradowanego z sytuacji kryzysowej - przygotowany w oparciu o dokładną diagnozę problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych, stworzony we współpracy ze społecznością terenów zdegradowanych oraz z zaangażowaniem wszystkich interesariuszy takich obszarów.⁴

Stan kryzysowy – stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

a. gospodarczej (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw),

b. środowiskowej (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi bądź stanu środowiska),

c. przestrzenno-funkcjonalnej (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych),

d. technicznej (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).⁵

Skalę negatywnych zjawisk odzwierciedlają mierniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju w odniesieniu do wartości dla całej gminy. Skupienie w jednym miejscu osób, które postrzegane są jako „wykluczone społecznie”, powoduje, że jednostki są mało aktywne

⁴ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 02.08.2016 r., Ministerstwo Rozwoju

⁵ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 02.08.2016 r., Ministerstwo Rozwoju

w przestrzeni społecznej. Degradacja przestrzeni jest elementem współistniejącym zjawiska deprywacji społecznej. Brak chęci i możliwości zmian w przestrzeni wynika z apatii osób zamieszkujących dany teren. Na sytuację taką mają wpływ niska jakość infrastruktury wspólnej przestrzeni oraz niski poziom mieszkalnictwa. Segregacja, społeczny niepokój, przestępczość są skutkami problemów, z jakimi mierzą się mieszkańcy, tj. wysokiego bezrobocia oraz niskich dochodów.

Zmiany mogą zajść w tych miejscach dzięki interwencji publicznej. Proces zmiany jest zapoczątkowany poprzez diagnozę obszarów rewitalizacji. Diagnoza pozwala na wychwycenie obszarów zdegradowanych najbardziej potrzebujących w danym czasie wsparcia.

Obszar zdegradowany – obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Dotyczy to najczęściej obszarów miejskich, ale także wiejskich. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów.⁶

Obszar rewitalizacji – obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż **20% powierzchni gminy** oraz zamieszkałych przez więcej niż **30% mieszkańców gminy**. W skład obszaru rewitalizacji mogą wejść obszary występowania problemów przestrzennych, takie jak tereny przemysłowe, powojenne lub pokolejowe, wyłącznie w przypadku, gdy przewidziane dla nich działania są ściśle powiązane z celami rewitalizacji dla danego obszaru rewitalizacji.

Program rewitalizacji zawiera co najmniej⁷:

- 1) opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy;
- 2) diagnozę czynników i zjawisk kryzysowych oraz skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych. **Diagnoza** zawarta w programie rewitalizacji obejmuje analizę wszystkich sfer:

⁶ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 02.08.2016 r., Ministerstwo Rozwoju

⁷ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 02.08.2016 r., Ministerstwo Rozwoju

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

- gospodarczej (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw),
 - środowiskowej (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska),
 - technicznej (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska),
 - przestrzenno-funkcjonalnej (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych),
 - a w szczególności pogłębioną analizę kwestii społecznych dla określenia potrzeb podjęcia wyprzedzających działań o charakterze społecznym (dotyczącym rozwiązywania problemów społecznych oraz pobudzającym aktywność lokalną), co pozwoli na przygotowanie działań rewitalizacyjnych o bardziej złożonym, kompleksowym charakterze i oddziaływaniu. Ma to na celu podniesienie skuteczności i trwałości projektów rewitalizacyjnych oraz gotowości i świadomości mieszkańców co do możliwości partycypacyjnego współdecydowania o obszarze objętym programem rewitalizacji;
- 3) zasięgi przestrzenne obszaru lub obszarów rewitalizacji, tj. określenie, w oparciu o inne dokumenty strategiczne gminy lub diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych, terytorium lub terytoriów najbardziej wymagających wsparcia;
 - 4) wizję stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji (planowany efekt rewitalizacji);
 - 5) cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk;
 - 6) listę planowanych, podstawowych i uzupełniających projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z ich opisami;
 - 7) indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć, o których mowa w lit. f oraz g, z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł (także

spoza funduszy polityki spójności na lata 2014-2020 – publiczne i prywatne środki krajowe w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE);

- 8) mechanizmy zapewnienia komplementarności między projektami rewitalizacyjnymi, ramy finansowe, mechanizmy włączenia mieszkańców, innych podmiotów i grup w proces rewitalizacji, system wdrażania programu rewitalizacji, system monitoringu i oceny skuteczności działań.

Projekt rewitalizacyjny – projekt wynikający z programu rewitalizacji, tj. zaplanowany w programie rewitalizacji i ukierunkowany na osiągnięcie jego celów albo logicznie powiązany z treścią i celami programu rewitalizacji zgłoszony do objęcia albo objęty współfinansowaniem UE z jednego z funduszy strukturalnych albo Funduszu Spójności w ramach programu operacyjnego. Wynikanie projektu rewitalizacyjnego z programu rewitalizacji oznacza zatem albo wskazanie (wymienienie) go wprost w programie rewitalizacji albo określenie go w ogólnym (zbiorczym) opisie innych, uzupełniających rodzajów działań rewitalizacyjnych.⁸

CHARAKTERYSTYKA MIASTA TOMASZÓW LUBELSKI

Położenie Miasta

Tomaszów Lubelski położony jest w południowo-wschodniej części Polski, w powiecie tomaszowskim (lubelskim) i województwie lubelskim. Miasto stanowi centrum administracyjne, gospodarcze, usługowe i kulturalne powiatu. Powierzchnia Tomaszowa Lubelskiego to 13 km², a liczba mieszkańców ponad 19,6 tysiąca.

Miasto Tomaszów Lubelski wchodzi w skład powiatu tomaszowskiego (lubelskiego). Powierzchnia powiatu wynosi 1487,1 km² i zamieszkuje go ok. 85,3 tys. mieszkańców. Gęstość zaludnienia to 57,3 mieszkańca na 1 km². W skład powiatu wchodzi – oprócz miasta Tomaszów Lubelski - 5 gmin: gmina miejsko-wiejska: Tyszowce oraz miasta: Bełżec, Jarczów, Krynice, Lubycza Królewska, Łaszczów, Rachanie, Susiec, Tarnawatka, Telatyn, Tomaszów Lubelski i Ulhówek.

Tomaszów Lubelski usytuowany jest w odległości ok. 28 km od przejścia granicznego Hrebenne - Rawa Ruska. Bliskość przejścia granicznego została skutecznie wykorzystana dla rozwoju gospodarczego i kulturalnego regionu. Atutem miasta jest jego umiejscowienie

⁸ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 02.08.2016 r., Ministerstwo Rozwoju

na Roztoczu na wysokości 275m n.p.m. nad rzeka Sołokiją. Ten atrakcyjny turystycznie region przyciąga coraz więcej turystów.

Korzyści lokalizacji wynikają także z położenia miasta przy ważnej dla całego województwa drodze krajowej Nr 17, stanowiącej transeuropejski szlak komunikacyjny w relacji Gdańsk-Warszawa-Lublin-Lwów-Kijów. Stanowi to element przyciągający inwestorów kierujących ofertę na wschód, ma także znaczenie w rozwoju turystyki krajowej i zagranicznej (bliskość Lwowa). Z Tomaszowa wiodą także drogi m.in. do Biłgoraja, Hrubieszowa, Suśca i Krasnobrodu. Najbliższa stacja kolejowa znajduje się w Bełżcu, położonym w odległości 7 km od Tomaszowa Lubelskiego.

Tomaszów Lubelski należy do jednostek samorządowych o dużej atrakcyjności lokalizacyjnej dla funkcji mieszkaniowych, gospodarczych i rekreacyjno-wypoczynkowych. W dużym stopniu jest to wynikiem atrakcyjnego położenia, czyli niewielkiej odległości od granicy z Ukrainą oraz atrakcyjności turystycznej miasta.

Turystyka

Tomaszów Lubelski, stolica Roztocza Środkowego, stanowi ważne ogniwo przyrodnicze oraz centrum obsługi ruchu turystycznego powiatu tomaszowskiego i obszaru Roztocza. Występujące w tym regionie bogactwo flory i fauny stawia to miejsce w rzędzie najatrakcyjniejszych regionów Polski.

Różnorodność krajobrazowa i przyrodnicza Roztocza jest efektem położenia na styku kilku regionów fizjograficznych i obszarów geobotanicznych. Z uwagi na niepowtarzalne walory przyrodnicze regionu utworzono Roztoczański Park Narodowy, Parki Krajobrazowe oraz rezerwaty (m.in. Sołokija czy Nad Tanwią, rezerwat modrzewia polskiego). Roztocze oddziela Wyżynę Lubelską i Wyżynę Wołyńską od Kotliny Sandomierskiej i Kotliny Naddniestrzańskiej.

Tomaszów Lubelski położony jest w rejonie atrakcyjnym pod względem turystycznym i rekreacyjnym. W rejonie miasta można organizować wędrowki piesze, wycieczki rowerowe oraz grzybobrania. Okolica posiada także warunki sprzyjające rozwojowi agroturystyki i rolnictwa ekologicznego.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

Atutem Tomaszowa Lubelskiego jest jego przeszłość historyczna, sięgająca początku XVII wieku i lokalizacji miasta na prawie magdeburskim. Do najcenniejszych zabytków należy drewniany, zrębowy kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Panny, ufundowany przez VI ordynata Michała Zdzisława Zamoyskiego w roku 1627. We wschodniej części rynku została wzniesiona przez władze rosyjskie murowana cerkiew prawosławna pw. św. Mikołaja Cudotwórcy z 1890 roku. Najcenniejsza ikona Matki Boskiej z Dzieciątkiem datowana jest na wiek XVII. Ciekawym przykładem rosyjskiej architektury drewnianej jest budynek tzw. „Czajni” z 1902 roku. Za najstarszy budynek mieszkalny uznaje się dom leżący w głębi ul. Lwowskiej, prawdopodobnie wzniesiony jeszcze w XVII w. Kamieniczki znajdujące się przy południowej pierzei rynku datowane są na przełom XIX/XX w.

Edukacja

Na wszystkich poziomach nauczania: przedszkolnym, podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym do placówek oświatowych na terenie Tomaszowa Lubelskiego uczęszczają dzieci z terenu miasta oraz okolicznych gmin.

Na terenie Tomaszowa Lubelskiego funkcjonują 3 przedszkola:

- Przedszkole Samorządowe Nr 1,
- Przedszkole Samorządowe Nr 2,
- Przedszkole Samorządowe Nr 5.

Nauczanie na poziomie podstawowym realizowane jest na terenie miasta przez 2 szkoły:

- Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego,
- Szkoła Podstawowa Nr 3 im. Doktora Janusza Petera.

Nauczanie na poziomie gimnazjalnym na terenie miasta realizują następujące placówki:

- Gimnazjum Nr 1 im. Orłąt Lwowskich,
- Gimnazjum Nr 2 im. Papieża Jana Pawła II.

Szkoły ponadgimnazjalne:

- Zespół Szkół Nr 1 im. Bartosza Głowackiego,
- Zespół Szkół Nr 2 im. Gen. Władysława Sikorskiego,
- Zespół Szkół Nr 3 im. Macieja Rataja,
- Zespół Szkół Nr 4 im. Jarosława Dąbrowskiego,
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Janusza Korczaka.

Szkolnictwo niepubliczne:

- Niepubliczne Przedszkole "Baśniowa Kraina",
- Niepubliczne Przedszkole Językowo-Artystyczne "Król Maciuś Pierwszy",
- Niepubliczne Gimnazjum Uzawodowione,
- Zakład Doskonalenia Zawodowego,
- Niepubliczna Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy,
- Ośrodek Rehabilitacyjno - Edukacyjno,
- Prywatna Szkoła Podstawowa ICO w Tomaszowie Lubelskim,
- Little Oxford, Niepubliczna Szkoła Podstawowa - Tomaszów Lubelski.

Ponadto na terenie Tomaszowa Lubelskiego funkcjonuje Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna oraz Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia im. Andrzeja Cwojdziańskiego.

Sport

W Tomaszowie Lubelskim działalność sportowa koncentruje się na terenie Ośrodka Sportu i Rekreacji TOMASOVIA, na którym znajduje się kompleks sportowy z halą sportową, siłownią, dwoma boiskami piłkarskimi, kortami tenisowymi, torem rolkarskim oraz hotelem. W okresie zimowym Ośrodek dysponuje dobrymi warunkami do uprawiania biegów narciarskich. W tej dyscyplinie sportu Tomaszów Lubelski jest jednym z wiodących ośrodków w kraju. Ponadto, w mieście uprawianych jest wiele innych dyscyplin sportowych zogniskowanych w następujących podmiotach działających na rzecz rozwoju tychże dyscyplin:

- Tomaszowski Klub Sportowy Tomasovia,
- Tomaszowski Klub Karate Tradycyjnego,
- Tomaszowskie Towarzystwo Sportowe „TOP”,
- Sekcja szachowa Uczniowski Klub Sportowy „GIM DWÓJKA”,
- Lubelski Okręgowy Związek Narciarski,
- Klub Kolarstwa Górskiego „Roztocze”,
- Klub Karate Tradycyjnego Tomaszów Lubelski.

Kultura

W zakresie kultury Tomaszów Lubelski dysponuje szerokim zasobem placówek, począwszy od muzeum, biblioteki i kina, a skończywszy na galeriach malarskich. W mieście odbywają się cyklicznie różne imprezy kulturalne. Do głównych placówek i podmiotów z dziedziny szeroko pojętej kultury w Tomaszowie Lubelskim należy zaliczyć:

- Tomaszowski Dom Kultury,
- Kino Kadr przy Tomaszowskim Domu Kultury,
- Miejska Biblioteka Publiczna, Biblioteka Pedagogiczna,
- Muzeum Regionalne im. Janusza Petera,
- Galerie malarskie: Marii Krenz, Katarzyny Antoszewskiej i Marzeny Mazurek-Jędrak,
- Uniwersytet Trzeciego Wieku,
- Zespół taneczno-wokalny Tamburino,
- Tomaszowskie Towarzystwo Regionalne im. doktora Janusza Petera.

Przedsiębiorczość

Wg danych Główny Urząd Statystyczny z dnia 31 grudnia 2015 r. w Tomaszowie Lubelskim zarejestrowanych było 2920 podmiotów gospodarki narodowej. Zdecydowaną większość tych podmiotów stanowią jednostki prywatne – 97 %, 2297 podmiotów stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Taki stan rzeczy odzwierciedla ogólne tendencje panujące w gospodarce, gdzie najbardziej konkurencyjnymi i wytwarzającymi największą część Produktu Krajowego Brutto podmiotami są właśnie najmniejsze przedsiębiorstwa, które jednocześnie najbardziej elastycznie potrafią reagować na zmiany zachodzące na rynku.

TABELA 1 PODMIOTY GOSPODARCZE W TOMASZOWIE LUBELSKIM ZAREJESTROWANE W REJESTRZE REGON WEDŁUG SEKTORÓW WŁASNOŚCIOWYCH

Podmioty gospodarcze według sektorów własnościowych	2010	2011	2012	2013	2014	2015
podmioty gospodarki narodowej ogółem	3 111	2 953	2 979	2 956	2 935	2 920
sektor publiczny - ogółem	69	69	73	72	72	70
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	54	54	57	57	57	55
sektor publiczny - spółki handlowe	4	4	5	4	4	4
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego, gospodarstwa pomocnicze	3	-	-	-	-	-
sektor prywatny - ogółem	3 042	2 884	2 906	2 884	2 863	2 839
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	2 578	2 411	2 407	2 376	2 334	2 297
sektor prywatny - spółki handlowe	101	103	108	113	119	127
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	11	10	12	13	17	19
sektor prywatny - spółdzielnie	14	14	14	14	14	14
sektor prywatny - fundacje	1	2	2	2	3	5
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	61	64	68	69	69	70

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

POWIĄZANIA STRATEGICZNE

PROGRAMY KRAJOWE

Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju.

Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – dokument określający główne trendy, wyzwania oraz koncepcję rozwoju kraju w perspektywie długookresowej, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 5 lutego 2013 r. Głównym celem dokumentu jest wytyczenie i charakterystyka działań skierowanych ku poprawie jakości życia Polaków i rozwoju Polski na tle Unii Europejskiej. Założeniem strategii jest przezwyciężenie kryzysu finansowego w możliwie najkrótszym czasie oraz wzrost gospodarczy kraju.

Lokalny Program Rewitalizacja Miasta Tomaszów Lubelski jest zgodny z następującymi celami w obszarze konkurencyjności i innowacyjności gospodarki:

- Cel 3 Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki;
- Cel 6 Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state” Kapitał Ludzki;
- Cel 8 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych; Obszar Równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski: Rozwój regionalny;
- Cel 11 Wzrost społecznego kapitału rozwoju, Obszar Efektywności i sprawności państwa: Kapitał społeczny.

Strategia Rozwoju Kraju 2020.

Dokument wyznacza najważniejsze zadania państwa, których realizacja przyczyni się do szybszego i bardziej zrównoważonego rozwoju kraju i poprawy jakości życia ludności poprzez wzmocnienie potencjałów gospodarczych, instytucjonalnych i społecznych. Główne działania obejmują trzy obszary: sprawne i efektywne państwo, konkurencyjną gospodarkę oraz spójność społeczną.

- Obszar strategiczny: Sprawne i efektywne państwo, Cel 3 Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywateli, kierunek: rozwój kapitału społecznego.

- Obszar strategiczny: Konkurencyjna gospodarka, Cel 4 Rozwój kapitału ludzkiego, kierunki interwencji: zwiększenie aktywności zawodowej oraz poprawa jakości kapitału ludzkiego.
- Obszar strategiczny: Spójność społeczna i terytorialna, Cel 1 Integracja społeczna, kierunki interwencji: zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej zagrożonych.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie.

Kompleksowy średniookresowy dokument strategiczny odnoszący się do prowadzenia polityki rozwoju społeczno-gospodarczego kraju w ujęciu wojewódzkim. Cel główny: Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju: wzrostu zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.

Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”).

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

Dokument określający zasady ładu przestrzennego w Polsce. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju jest najważniejszym dokumentem strategicznym w kwestii zagospodarowania przestrzennego kraju. Został on stworzony w celu zapewnienia efektywnego wykorzystania jego przestrzeni. Dokument zawiera cele i kierunki działań służące takiemu planowaniu przestrzennemu, które pozwoli na wzrost społeczno-gospodarczy państwa. Cele określone w dokumencie to:

- Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającego spójności.
- Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystywanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.

- Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
- Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.
- Zwiększanie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.
- Przywrócenie i utrwalanie ładu przestrzennego.

PROGRAMY REGIONALNE

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)

W horyzoncie 2020 roku (z perspektywą do 2030 r.) strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego, których realizacji będą służyły działania samorządu województwa, są określone następująco:

1. Wzmacnianie urbanizacji regionu.
2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich.
3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu.
4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.

Rolnictwo i kompleks żywnościowy to tradycyjne dziedziny gospodarki regionu. Działania podejmowane w ramach celu 2 pozwolą na racjonalizację produkcji rolnej i zwiększenie jej opłacalności, a jednocześnie na istotną poprawę warunków życia mieszkańców wsi, którzy w większym niż dotychczas stopniu będą podejmowali pracę poza rolnictwem, w tym m.in. w usługach dla rolnictwa i turystyce.

Cel strategiczny 2: Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich będzie realizowany dzięki osiągnięciu następujących celów operacyjnych:

2.1. Poprawa warunków dla wzrostu konkurencyjności i towarowości gospodarstw przez m.in. promowanie i wspieranie scalania gruntów i powiększania obszaru gospodarstw, poprawę

struktury gospodarstw i przyspieszenie przepływu ziemi do gospodarstw większych obszarowo i nastawionych na produkcję towarową.

2.2. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, pozwalający na wykorzystanie istniejącego potencjału surowcowego regionu.

2.3. Wzmocnienie doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników i mieszkańców wsi (grupy producenckie, spółdzielnie itp.).

2.4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich w najbardziej efektywnych sektorach gospodarki (głównie usług, w tym usług dla rolnictwa).

2.5. Wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną i energetyczną, w sposób skoordynowany z innymi przedsięwzięciami i spójny wewnątrz.

Region zintegrowany poczuciem społecznej tożsamości terytorialnej, wspomaganej silnymi więziami współzależności gospodarczej i kulturowej, ze sprawnym systemem wewnętrznej komunikacji i transportu, ma znacznie większe szanse na rozwój w otwartej, konkurencyjnej gospodarce, niż region fragmentowany, którego poszczególne układy lokalne nie są zdolne do współpracy, a mieszkańcy mają nikłą świadomość wspólnych korzeni i wspólnych interesów.

Cel strategiczny 4: Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu będzie osiągniany dzięki realizacji następujących celów operacyjnych:

4.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu dzięki powiązaniu jego najważniejszych miast sprawną siecią drogową, budowaną w pierwszej kolejności tam, gdzie jej niedoskonałość jest barierą rozwoju.

4.2. Wspieranie włączenia społecznego.

4.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi i współpracy wewnątrzregionalnej m.in. przez odwoływanie się do tradycji wielokulturowości i włączaniu jej do regionalnych programów edukacyjnych i selektywnie wspieranych działań kulturotwórczych oraz stymulowanie podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, organizacyjnych i edukacyjnych.

4.4. Przełamywanie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu.

4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego.

Przedmiotowy Lokalny Program Rewitalizacji w sposób istotny wpisuje się w cel strategiczny 4: Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu. LPR w swoich założeniach będzie dążył do tożsamyh efektów nakreślonych w w/w celach operacyjnych, a w szczególności tych odnoszących się do włączenia społecznego i integracji.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Celem głównym RPO WL 2014-2020 jest „Podniesienie konkurencyjności regionu w oparciu o wewnętrzne potencjały, sprzyjające zwiększeniu spójności społecznej i terytorialnej”. Natomiast priorytetem inwestycyjnym RPO WL na lata 2014-2020, który bezpośrednio odnosi się do procesu rewitalizacji jest priorytet inwestycyjny 9b: „Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich”. Jego celem jest wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego ukierunkowane na ograniczenie ubóstwa w regionie. W uzasadnieniu działań inwestycyjnych związanych z rewitalizacją możemy znaleźć m.in. informacje wskazujące na występowanie w województwie lubelskim zdegradowanych obszarów wymagających rekultywacji i rewitalizacji. Dewastacja i degradacja dotyka zarówno obszary miejskie jak i wiejskie. Przyczyn degradacji obszarów upatrywać można m.in. w utracie ich dotychczasowych funkcji wynikającej z kumulacji negatywnych zjawisk gospodarczych i społecznych. Tereny dotknięte degradacją, zamieszkiwane są niejednokrotnie przez społeczności zmuszone korzystać z pomocy społecznej.

Wśród głównych problemów społecznych w województwie należy wymienić ubóstwo – dominującą w województwie przyczynę korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. Innym istotnym problemem jest zjawisko wykluczenia społecznego - województwo charakteryzuje się najwyższym, w skali kraju, poziomem wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Występowanie zjawiska wykluczenia społecznego i ubóstwa uwarunkowane jest terytorialnie zamieszkiwanie na obszarach zdegradowanych, na których brakuje miejsc pracy, pogarszają się warunki życia i kumulują się inne problemy społeczne uznawane jest za jedną z głównych przyczyn ww. zjawisk. Niezbędnym jest zatem podjęcie kompleksowych działań prowadzących do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego poprzez ich ożywienie społeczno-gospodarcze, co przełoży się na poprawę jakości życia ich mieszkańców. Przyczyni się to do złagodzenia negatywnych zjawisk społecznych na danym obszarze, w tym do ograniczenia ubóstwa i wykluczenia społecznego.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

W ramach priorytetu wsparcie uzyskują inwestycje w zakresie kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich, realizowane w oparciu o lokalne plany rewitalizacji (LPR), zgodne z krajowymi ramami, przygotowanymi przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju (Narodowy Plan Rewitalizacji), obejmujące działania mające na celu przywracanie bądź nadawanie nowych funkcji zdegradowanym społecznie, gospodarczo, środowiskowo obszarom (identyfikacja obszarów odbywać się będzie na podstawie dokumentów strategicznych miast i obszarów wiejskich, określających problemy i negatywne zjawiska występujące na danym terenie).

Obszary rewitalizowane będą wyznaczone z uwzględnieniem kryteriów przestrzennych, ekonomicznych oraz społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem stopnia nasilenia problemów społecznych na danym obszarze, głównie związanych z deprawacją materialną i społeczną mieszkańców danego obszaru, wynikającą m. in. ze znacznego oddalenia od rynku pracy czy niewystarczającego dostępu do dobrej jakości niedrogich usług publicznych, ukierunkowane w głównej mierze na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych.

PROGRAMY LOKALNE

Strategia Rozwoju Lokalnego dla Miasta Tomaszowa Lubelskiego na lata 2008-2015⁹

Misją Strategii Rozwoju Lokalnego Tomaszowa Lubelskiego była: „Poprawa jakości życia mieszkańców Tomaszowa Lubelskiego poprzez społeczno-gospodarczy i przestrzenny rozwój miasta.” Rewitalizacja i działania z nią związane znalazły odzwierciedlenie we wskazanych poniżej celach realizacji Strategii:

CEL 1. „Tomaszów Lubelski miasto przyjazne dla mieszkańców”. Cel zgodny z założeniami priorytetu II Strategii Rozwoju woj. Lubelskiego „Rozwój nowoczesnego społeczeństwa i zasobów ludzkich dostosowanych do wymogów gospodarki opartej na wiedzy”.

Działanie 1.1. Poprawa funkcjonowania systemu oświaty i wychowania (projekty inwestycyjne dotyczące budowy rozbudowy i modernizacji infrastruktury społecznej w mieście, np. budowa boisk, hal sportowych, modernizacja obiektów kultury i oświaty).

⁹ Uchwała Nr XVII/170/2008 Rady Miasta Tomaszów Lubelski z dnia 27.03.2008r.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

Działanie 1.2. Poprawa warunków bytowych mieszkańców (Projekty miękkie związane z profilaktyką ochrony zdrowia, pomocą grupom defaworyzowanym, przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu. Projekty inwestycyjne dotyczące modernizacji, wyposażenia, rozbudowy obiektów ochrony zdrowia na terenie miasta. Projekty mające na celu wzrost bezpieczeństwa mieszkańców miasta. Inwestycje w rozbudowę bazy lokali socjalnych).

Działanie 1.5. Tomaszów Lubelski miastem bez barier (projekty dotyczące likwidacji barier architektonicznych).

CEL 2. Tomaszów Lubelski turystyczną stolicą Roztocza. Cel wpisuje się w Priorytet 3 Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego szczególnie na poziomie celu operacyjnego 2 "Zachowanie i wzmacnianie różnorodności przyrodniczej krajobrazowej i kulturowej" oraz w zakresie celu strategicznego 3 w obszarze rozwoju ośrodków miejskich regionu.

Działanie 2.4. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej miasta (Projekty inwestycyjne prowadzące do zwiększenia dostępności komunikacyjnej miasta).

Lokalny Program Rewitalizacji Obszaru Miejskiego Tomaszowa Lubelskiego na lata 2008-2015¹⁰

Zgodnie z zapisami Lokalnego Programu Rewitalizacji Obszaru Miejskiego Tomaszowa Lubelskiego, jego realizacja miała na celu doprowadzenie do ulepszenia warunków mieszkalnictwa, poprawy bezpieczeństwa oraz porządku publicznego na obszarze objętym rewitalizacją, rozwoju lokalnego oraz podniesienia konkurencyjności Miasta Tomaszowa Lubelskiego. Niniejszy LPR (Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski) jest kontynuacją działań zapoczątkowanych w ramach pierwotnego dokumentu. Wyznacza nowe obszary rewitalizacji, stawia nowe cele i określa konkretne projekty konieczne do realizacji w nowym okresie funkcjonowania. Nowy Program Rewitalizacji skupia się na obszarze funkcjonalnym odnoszącym się do sfery społecznej i uzupełniającym go obszarze infrastruktury. Cele i projekty wyznaczone w ramach przedmiotowego LPR zostały uszczegółowione w dalszej części dokumentu.

¹⁰ Uchwała nr XLVI/517/2010 Rady Miasta Tomaszów Lubelski z dnia 22 października 2010 roku

DELIMITACJA OBSZARU REWITALIZACJI

METODOLOGIA

Jednym z kluczowych etapów w planowaniu procesu rewitalizacji jest wskazanie obszaru kryzysowego – objętego destrukcyjnymi procesami przestrzennymi, społecznymi i gospodarczymi, które doprowadziły do jego trwałej degradacji. Granice tego obszaru określone zostały na podstawie zasięgu stwierdzonych zjawisk kryzysowych – niniejsze opracowanie przyjęło za punkt wyjścia dla delimitacji obszaru kryzysowego badania własne. W ramach wyznaczonego obszaru kryzysowego opracowanie wskazuje teren, na którym konieczne jest podjęcie projektów rewitalizacji.

Stopień degradacji obszaru kryzysowego został zbadany w aspektach: społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym. Obszar wyznaczony do objęcia programem rewitalizacji wynika z nakładania się zjawisk kryzysowych w ramach poszczególnych kryteriów. Jako obszar zintegrowanego programu rewitalizacji został wskazany teren o szczególnym skumulowaniu przyjętych kryteriów.

Do wyznaczenia obszarów występowania problemów społecznych analizie wykorzystano wskaźniki dotyczące: liczby osób korzystających z zasiłków celowych, liczby członków rodzin korzystających z pomocy społecznej, ubóstwa, wielodzietności, alkoholizmu, bezrobocia, niepełnosprawności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Do określenia obszarów charakteryzujących się problemami w sferze gospodarczej wykorzystano wskaźnik: liczba osób prowadzących działalność gospodarczą. W ramach analizy problemów w sferze technicznej przedstawiono sytuację mieszkań i lokali socjalnych oraz ich stan techniczny. Natomiast analizując problemy w sferze środowiskowej poddano badaniu dane dotyczące wyposażenia lokali komunalny pod kątem źródeł ogrzewania.

Dla potrzeb przedmiotowej analizy przyjęto podział miasta na obszary funkcjonalno-przestrzenne o podobnej liczbie mieszkańców i charakterystyce zabudowy. Pozyskane dane (w odniesieniu do ulic) zostały zsumowane w ramach wyznaczonych obszarów, a na ich podstawie przeprowadzono analizę wskaźnikową obszarów miasta.

W badaniu posługiwano się standardowymi wskaźnikami koncentracji w postaci:

[badana cecha w obszarze „X” / liczba ludności w obszarze „X”] / [badana cecha w mieście / liczba ludności miasta]

Interpretacja wskaźnika koncentracji jest następująca:

- wartość 1,3 i więcej oznacza wysoką koncentrację badanego zjawiska,
- wartość od 1,00 do 1,29 oznacza średnią koncentrację zjawiska,
- wartość do 0,99 oznacza niską koncentrację zjawiska.

WYZNACZENIE OBSZARÓW DO ANALIZY WSKAŹNIKOWEJ

W celu przeprowadzenia analizy wskaźnikowej obszar miasta podzielono na VII obszarów funkcjonalno-przestrzennych, w oparciu o podobną charakterystykę zabudowy oraz liczbę mieszkańców.

Poniższe zestawienie prezentuje obszary wyznaczone do analizy wskaźnikowej.

TABELA 2 ZAKRES PRZESTRZENNY OBSZARÓW

Obszar	Ulice
I	Aleja Sportowa, Asnyka, Brygady, Cypriana Kamila Norwida, Dąbrowszczaków, Dr. Józefa Rybickiego, Emilii Plater, Henryka Sienkiewicza, Jana Minora, Karpińskiego, Kraszewskiego, Księcia Józefa Poniatowskiego, Leśna, Literacka, Łukasińskiego, Macieja Rataja, Maziarnia, Mickiewicza, Ordynacka, Partyzantów, Siwa Dolina, Słowackiego, Stanisława Moniuszki, Wallenroda, Wesoła, Zenona Jachymka "Wiktora", Żwirki i Wigury
II	Aleja Południowa, Antoniego Wojtkowiaka, Feliksa Zawadzkiego, Gen. Józefa Hallera, Gen. Leopolda Okulickiego, Generała Komorowskiego, Ignacego Paderewskiego, Iwaszkiewicza, Janusza Kusocińskiego, Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Marii Dąbrowskiej, Marii Konopnickiej, Marii Skłodowskiej, Na Skarpie, Niepodległości, Płońskiego, Prusa, Roztocze, Sanitariuszek Polskich, Sowińskiego, Staffa, Szarych Szeregów, Szkoci Dół, Wańkowicza, Wilcza, Władysława Reymonta, Wyzwolenia
III	Bartłomowicza, Batalionów Chłopskich, Czesława Aborowicza, Ignacego Malca, Janusza Petera, Klasztorna, Króla Zygmunta, Królewska, Obrońców Westerplatte, Piotra Ściegiennego, Podleśna, Pogodna, Promienna, Radosna, Rolnicza, Rzemieślnicza, Słoneczna, Słowicza, Tęczowa, Wschodnia, Zacisze, Żeromskiego, Żółkiewskiego

IV	29 Listopada, Bracka, Fryderyka Szopena, Gałczyńskiego, Generała Roweckiego, Głowackiego, Kardynała Wyszyńskiego, Kilińskiego, Kopernika, Kościelna, Króla Jagiełły, Króla Jana Sobieskiego, Króla Łokietka, Królowej Jadwigi, Krucza, Księdza Skargi, Lwowska, Majdańska, Mydlarska, Orzeszkowej, Romualda Traugutta, Rymarska, Rynek Solny, Starocerkiewna, Starozamojska, Staszica, Stawisko, Szczepankiewiczza, Świętojurska, Wiejska
V	Chocimska, Jana Matejki, Kazimierza Ligowskiego, Papieża Jana Pawła II, Tomasz Zamojskiego
VI	Kościuszki, Gen. Władysława Andersa, Piekarska, Rynek, Struga, Tadeusza Rejtana, Żeleńskiego, Józefa Piłsudskiego
VII	Armii Krajowej, Generała Piskora, Jana Długosza, Korczaka, Legionów Polskich, Łaszczowiecka, Ofiar Bełżca, Polna, Prezydenta Kaczorowskiego, Reja, Rogózieńska, Szymanowskiego, Wasilewskiego, Witosa, Władysława Sikorskiego, Zamojska, Zarzecze, Bolesława Chrobrego, Grottgera, Hubala, III Dywizji Piechoty, Józefowska, Kombatantów, Ks. Ignacego Skorupki, Lipowa, Obrońców Pokoju, Ogrodowa, Spokojna, Sucharskiego, Sybiraków, Wiśniowa, Władysława Broniewskiego, Wojska Polskiego, Zielona, Żołnierzy Września

Źródło: Opracowanie własne.

Liczba ludności w poszczególnych obszarach

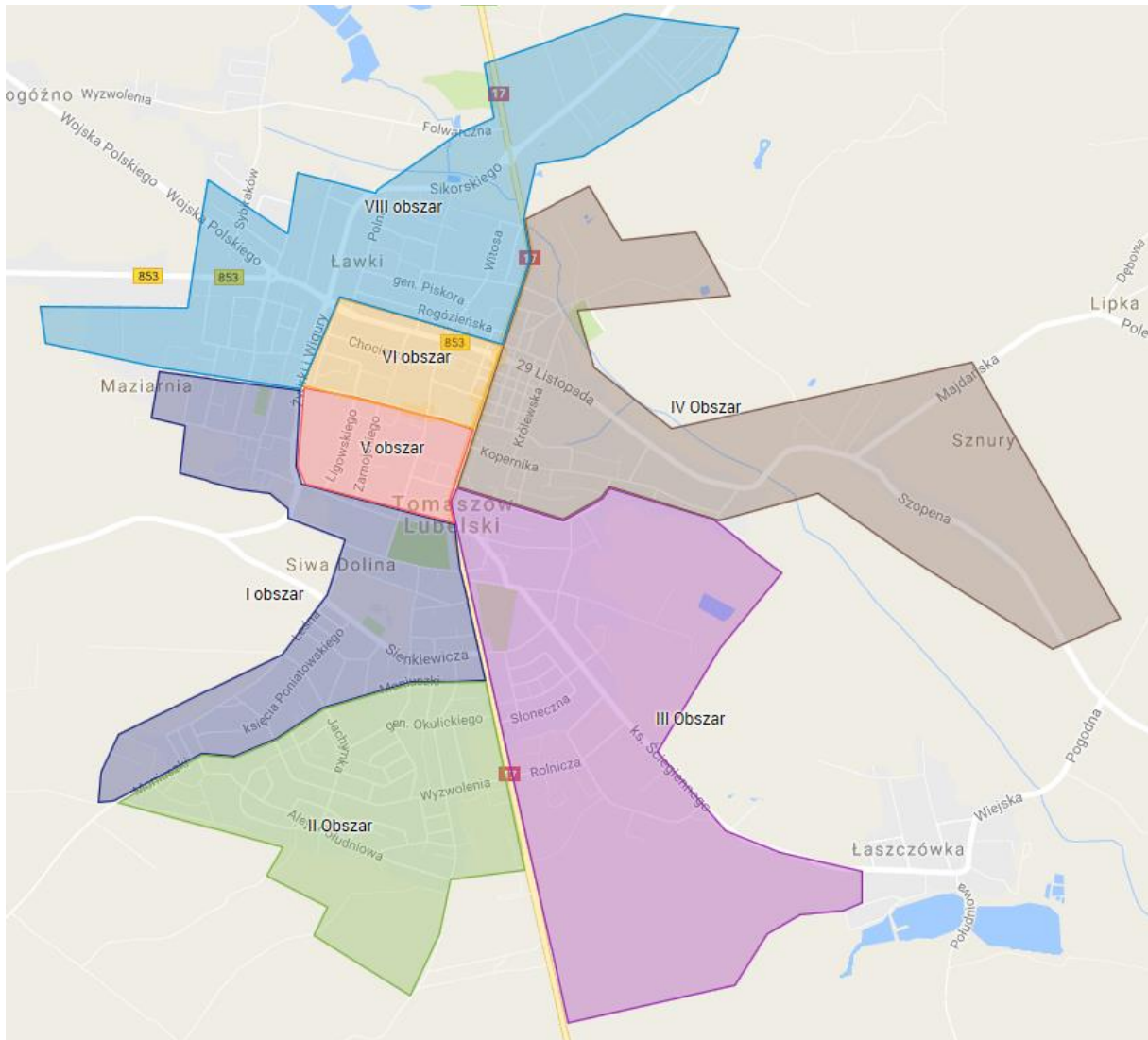
TABELA 3 LICZBA LUDNOŚCI NA BADANYCH OBSZARACH

Obszar	Liczba ludności	% udział w populacji Miasta
I	2731	14
II	3027	15
III	2942	15
IV	2822	14
V	2760	14
VI	2836	14
VII	2631	13
SUMA	19749	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Tomaszów Lubelski.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

MAPA 1 OBSZARY DO ANALIZY WSKAŹNIKOWEJ



Źródło: opracowanie własne.

ANALIZA WSKAŹNIKOWA OBSZARÓW WYSTĘPOWANIA PROBLEMÓW

SFERA SPOŁECZNA

W celu analizy problemów sfery społecznej wykorzystano następujące wskaźniki:

- problemy w obszarze ubóstwa:
 - liczba osób korzystających z zasiłków celowych,
 - liczba członków rodzin korzystających z pomocy społecznej,
 - liczba członków rodzin osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa,
- problemy w obszarze bezrobocia:
 - liczba członków rodzin osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia,
- problemy w obszarze alkoholizmu:
 - liczba członków rodzin osób korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu,
- problemy w obszarze niepełnosprawności:
 - liczba członków rodzin osób korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności,
- problemy w obszarze pomocy seniorom:
 - liczba osób starszych korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- problemy w obszarze bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych:
 - liczba członków rodzin osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych,
- problemy w obszarze wielodzietności
 - liczba członków rodzin osób korzystających z pomocy społecznej z powodu wielodzietności.

UBÓSTWO - LICZBA OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z ZASIŁKÓW CELOWYCH

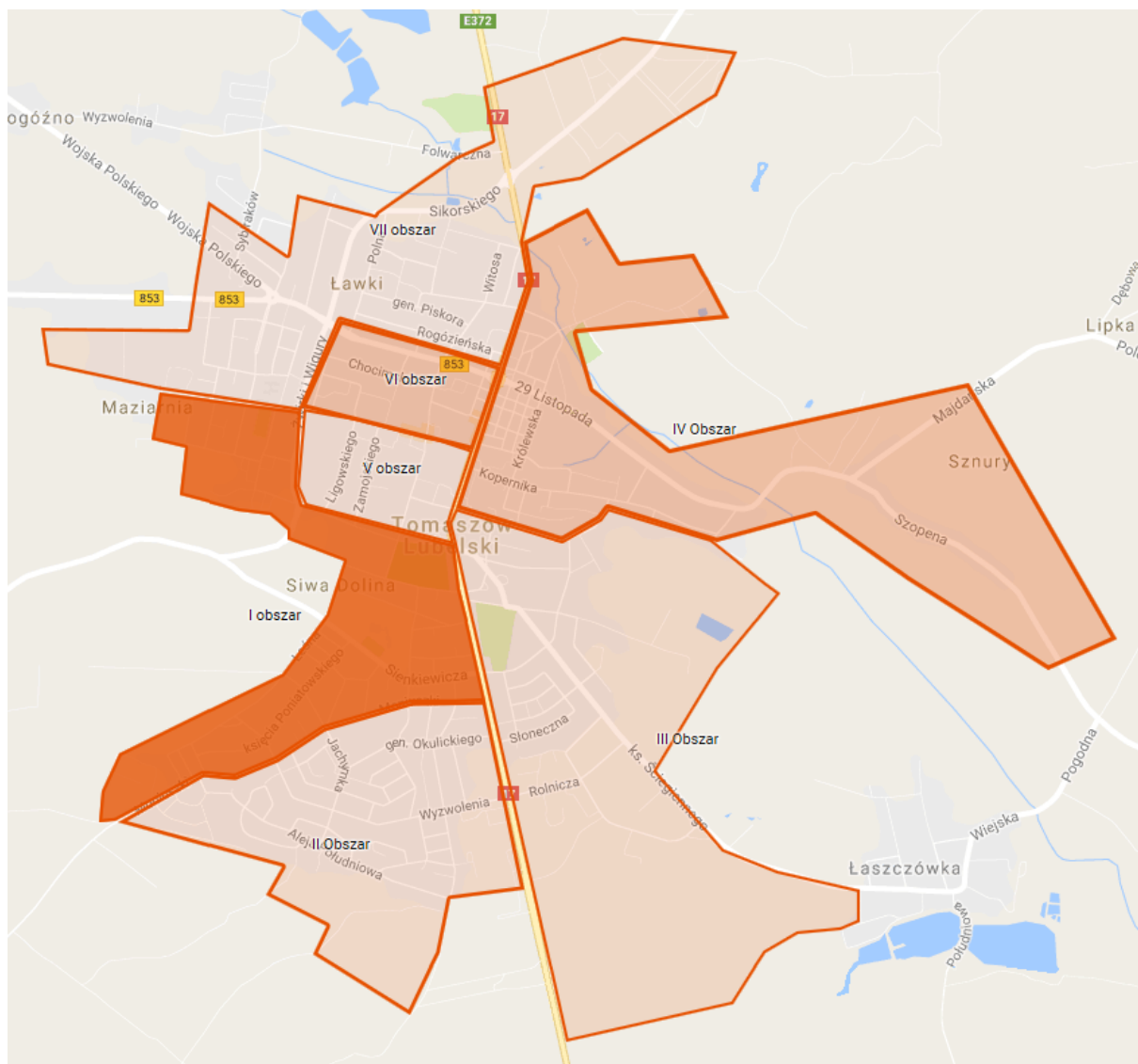
TABELA 4 WSKAŹNIK - LICZBA OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z ZASIŁKÓW CELOWYCH

Obszar	Wskaźnik	Stopień koncentracji wskaźnika
I	2,0	Wysoki
VI	1,1	Średni
IV	1,1	Średni
VII	0,9	Niski
III	0,9	Niski
V	0,6	Niski
II	0,5	Niski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

Zasiłek celowy jest to świadczenie fakultatywne przyznawane na zaspokojenie niezbędnej potrzeby bytowej, dlatego został wskazany jako pierwszy ze wskaźników ubóstwa. Najwięcej osób korzystających z zasiłków celowych, wg uzyskanych danych, jest na obszarze I w zachodniej części miasta. Niski poziom opisywanego wskaźnika jest w obszarach II, III, V i VII. Średni poziom koncentracji wskaźnika został zanotowany w obszarze północno-zachodnim (obszar IV) oraz w obszarze VI.

MAPA 2 OBSZARY WG WSKAŹNIKA OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z ZASIŁKÓW CELOWYCH



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

UBÓSTWO - LICZBA CZŁONKÓW RODZIN KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ

TABELA 5 WSKAŹNIK - LICZBA CZŁONKÓW RODZIN KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ

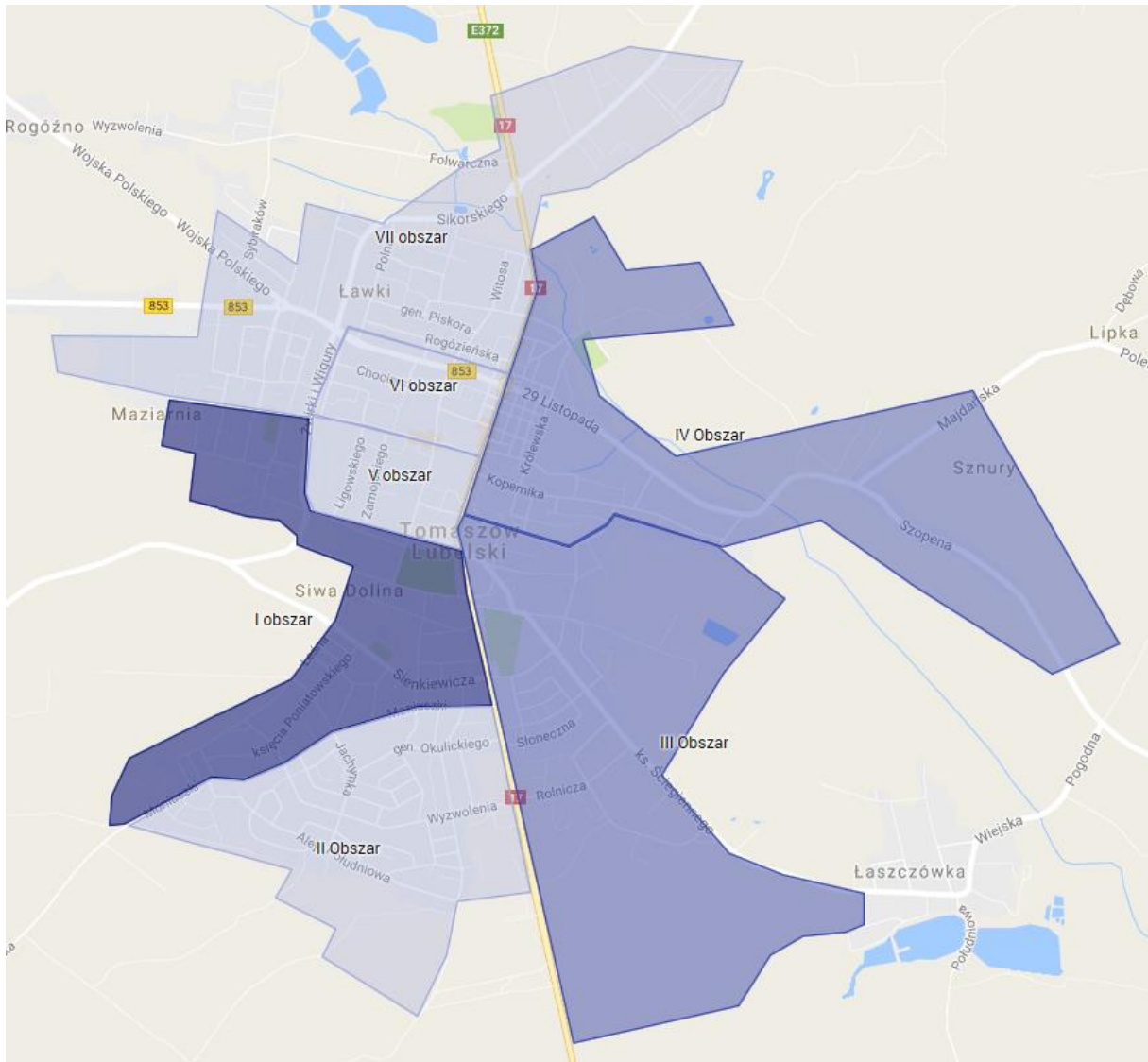
Obszar	Wskaźnik	Stopień koncentracji wskaźnika
I	1,7	Wysoki
IV	1,2	Średni
III	1,0	Średni
VI	0,9	Niski
VII	0,8	Niski
V	0,8	Niski
II	0,6	Niski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

Wskaźnik koncentracji członków rodzin osób korzystających z pomocy społecznej jest wskaźnikiem ukazującym problem ubóstwa w najszerszym zakresie. Największa koncentracja tego wskaźnika wystąpiła na obszarze I – poziom 1,7. Pozostałe obszary o średniej koncentracji tego wskaźnika to cała wschodnia część miasta (obszary III i IV). Niskim poziomem koncentracji badanego zagadnienia charakteryzują się północno- zachodnia część Tomaszowa Lubelskiego oraz obszar II – część południowo-zachodnia.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

MAPA 3 OBSZARY WG WSKAŹNIKA CZŁONKÓW RODZIN KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

UBÓSTWO – LICZBA CZŁONKÓW RODZIN OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY
SPOŁECZNEJ Z POWODU UBÓSTWA

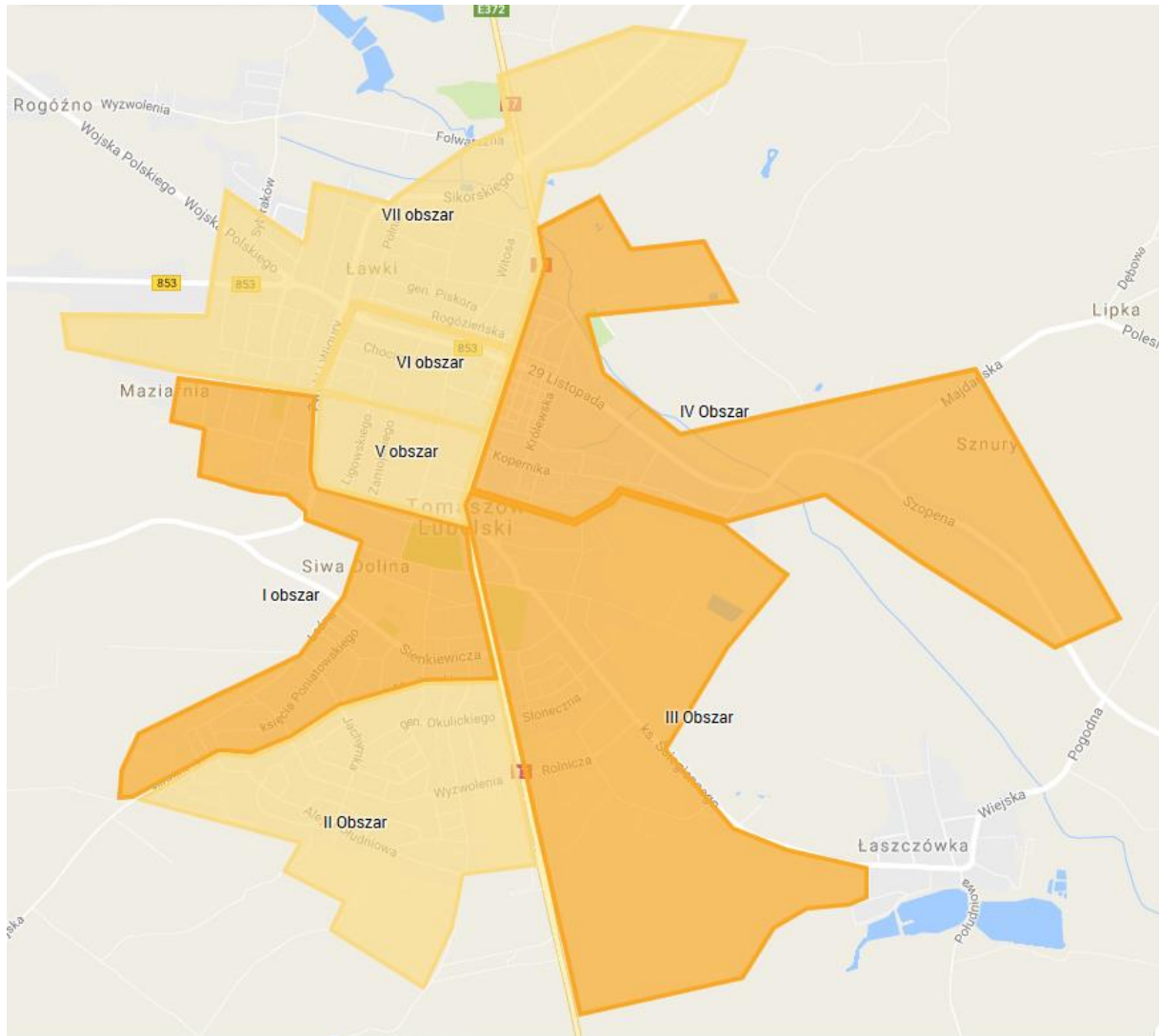
TABELA 6 WSKAŹNIK - LICZBA CZŁONKÓW RODZIN OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY
SPOŁECZNEJ Z POWODU UBÓSTWA

Obszar	Wskaźnik	Stopień koncentracji wskaźnika
IV	2,0	Wysoki
I	1,6	Wysoki
III	1,3	Wysoki
II	0,7	Niski
VI	0,6	Niski
V	0,6	Niski
VII	0,5	Niski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

Najwięcej osób korzystających z pomocy społecznej ze względu na ubóstwo, wg uzyskanych danych, jest na obszarach I, III i IV. Wskaźnik dla tych obszarów to odpowiednio 1,6, 1,3 i 2,0. Niski poziom opisywanego wskaźnika na obszarach II, V, VI i VII. Średni poziom koncentracji wskaźnika nie został zanotowany na badanych obszarach.

MAPA 4 WSKAŹNIK UBÓSTWO



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

BEZROBOCIE – LICZBA CZŁONKÓW RODZIN OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY
SPOŁECZNEJ Z POWODU BEZROBOCIA

TABELA 7 WSKAŹNIK BEZROBOCIE - LICZBA CZŁONKÓW RODZIN OSÓB KORZYSTAJĄCYCH
Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z POWODU BEZROBOCIA

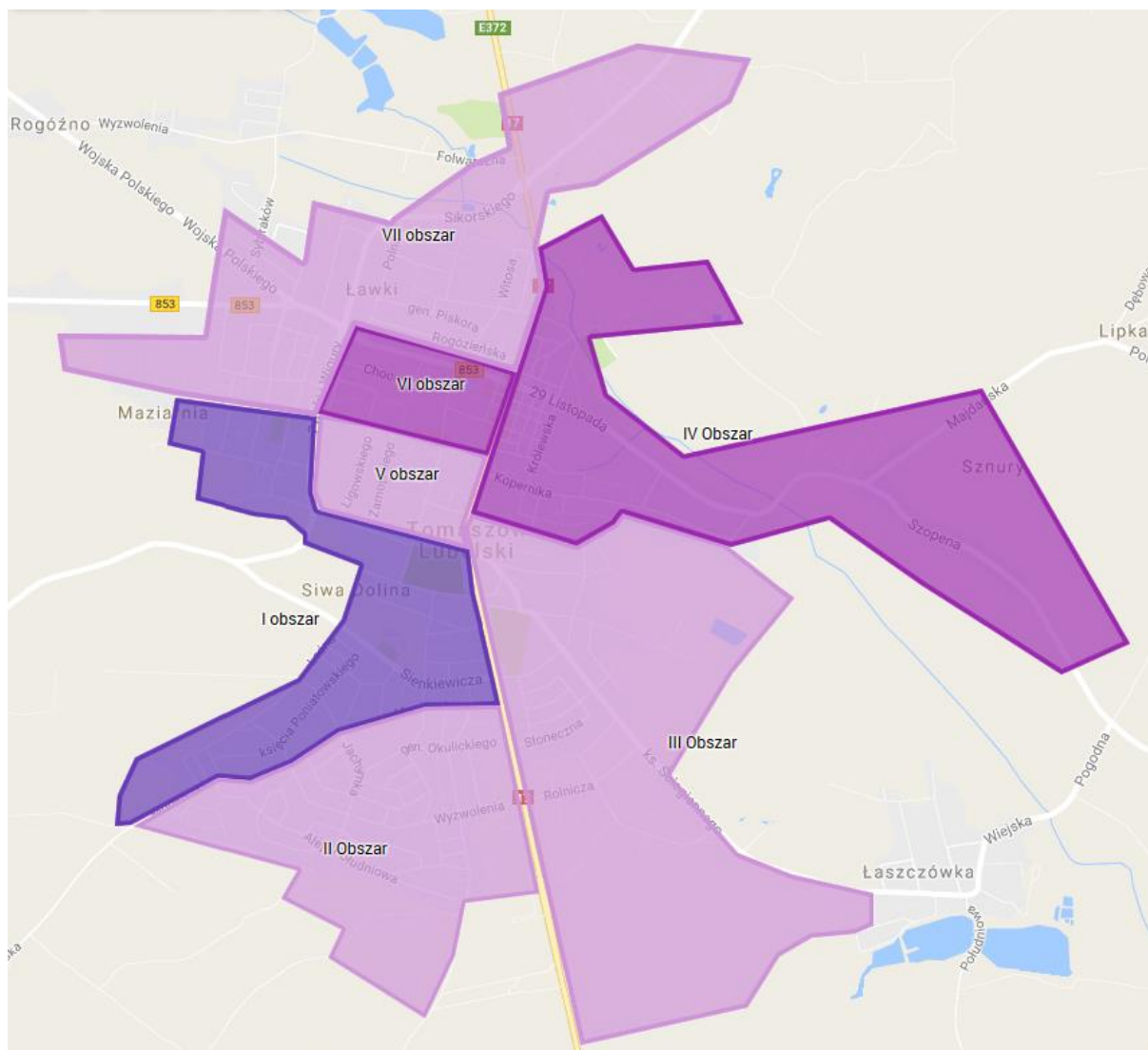
Obszar	Wskaźnik	Stopień koncentracji wskaźnika
I	2,0	Wysoki
IV	1,2	Średni
VI	1,1	Średni
VII	0,9	Niski
II	0,8	Niski
III	0,7	Niski
V	0,7	Niski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

Największe bezrobocie¹¹ występuje we wschodniej części miasta (obszar I). Stopień koncentracji wskaźnika bezrobocia na tym terenie jest wysoki i osiągnął poziom 2,0. Średni stopień koncentracji tego wskaźnika przypada na obszary IV i VI. Pozostałe obszary charakteryzuje najniższy stopień koncentracji przedmiotowego wskaźnika.

¹¹ Wskaźnik obliczono na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski mówiący o liczbie członków rodzin osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia.

MAPA 5 WSKAŹNIK BEZROBOCIE



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

ALKOHOLIZM - LICZBA CZŁONKÓW RODZIN OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY
SPOŁECZNEJ Z POWODU ALKOHOLIZMU

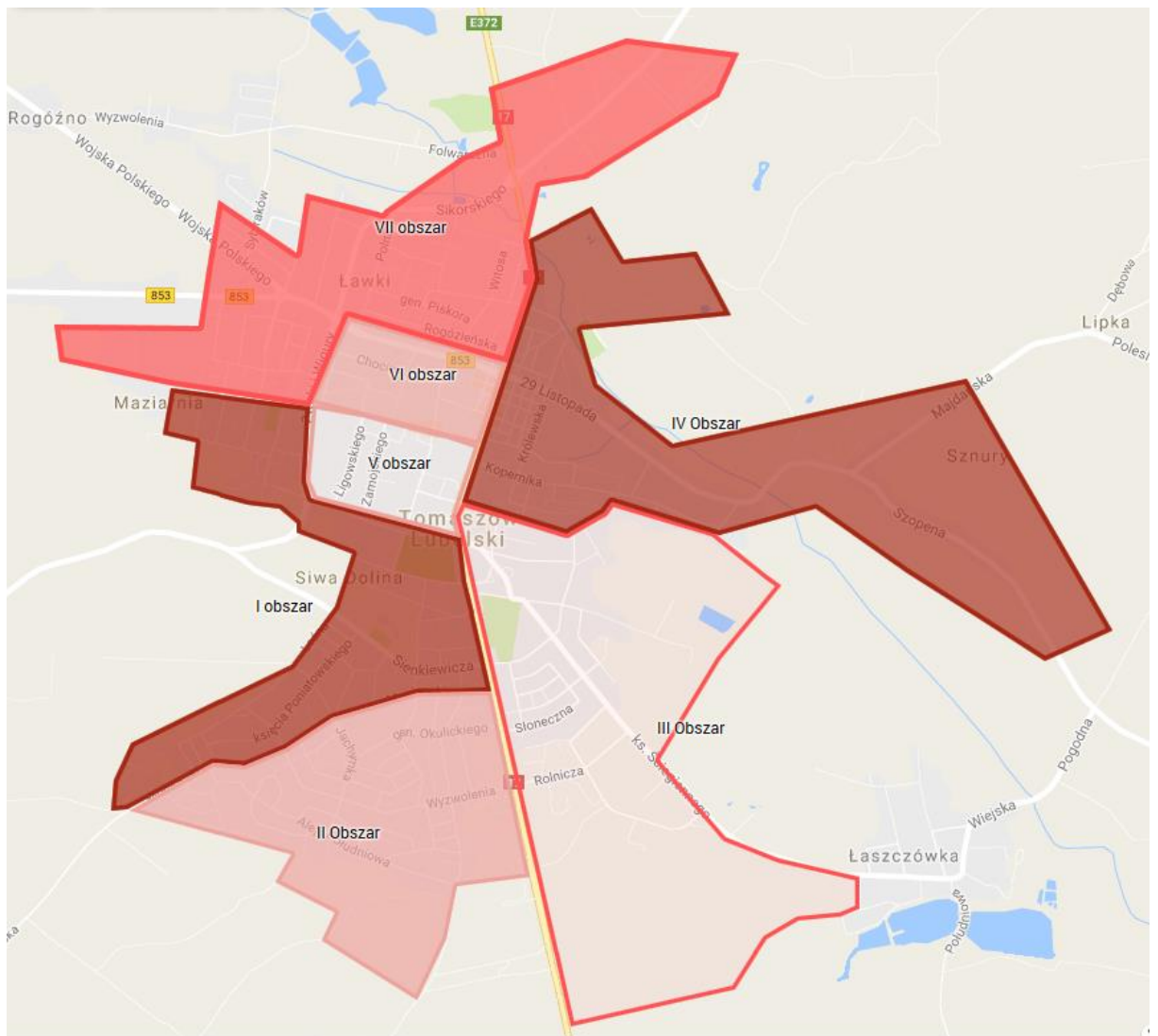
TABELA 8 WSKAŹNIK ALKOHOLIZM

Obszar	Wskaźnik	Stopień koncentracji wskaźnika
I	2,7	Wysoki
IV	2,7	Wysoki
VII	1,2	Średni
VI	0,5	Niski
II	0,2	Niski
III	0,0	--
V	0,0	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

Alkoholizm jest problemem społecznym, który często towarzyszy mieszkańcom terenów zdegradowanych. Wskaźnik ten obrazuje liczbę osób korzystających z pomocy społecznej z powodu występującego problemu alkoholizmu. Wysoki wskaźnik alkoholizmu występuje przede wszystkim na obszarach I i IV. Przedmiotowy wskaźnik, na badanych obszarach, osiąga poziom wartości 2,7. Średni poziom wskaźnika alkoholizmu został przypisany w wyniku przeprowadzonej analizy, do obszaru VII, a niski do obszarów VI i II. Na obszarach III i V nie odnotowano problemu alkoholizmu.

MAPA 6 WSKAŹNIK ALKOHOLIZM



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ - LICZBA CZŁONKÓW RODZIN OSÓB KORZYSTAJĄCYCH
Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z POWODU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

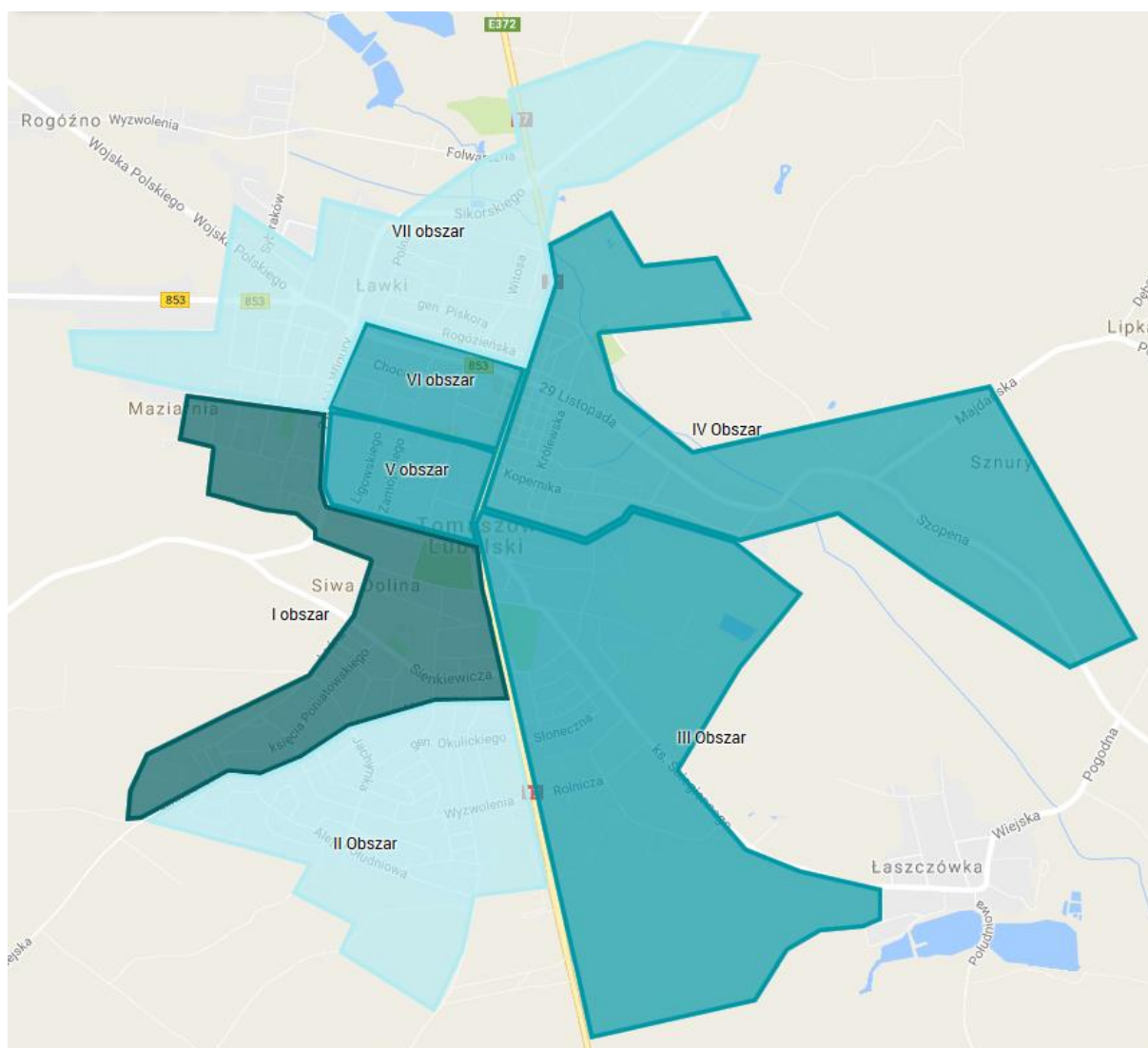
TABELA 9 WSKAŹNIK NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ - LICZBA CZŁONKÓW RODZIN OSÓB
KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z POWODU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

Obszar	Wskaźnik	Stopień koncentracji wskaźnika
I	1,9	Wysoki
VI	1,0	Średni
III	1,0	Średni
IV	1,0	Średni
V	1,0	Średni
II	0,8	Niski
VII	0,6	Niski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

Wskaźnik określający liczbę osób, beneficjentów pomocy społecznej, których świadczenie jest udzielane z powodu niepełnosprawności, został przypisany obszarowi I z wartością 1,9, co daje wysoki stopień koncentracji. Średni poziom koncentracji przedmiotowego wskaźnika występuje na obszarach: III, IV, V, VI, a niski na obszarach II i VII.

MAPA 7 WSKAŹNIK NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

SENIORZY WYMAGAJĄCY OPIEKI - LICZBA OSÓB STARSZYCH KORZYSTAJĄCYCH Z
POMOCY SPOŁECZNEJ Z POWODU DŁUGOTRWALEJ LUB CIĘŻKIEJ CHOROBY

TABELA 10 SENIORZY WYMAGAJĄCY OPIEKI - LICZBA OSÓB STARSZYCH KORZYSTAJĄCYCH Z
POMOCY SPOŁECZNEJ Z POWODU DŁUGOTRWALEJ LUB CIĘŻKIEJ CHOROBY

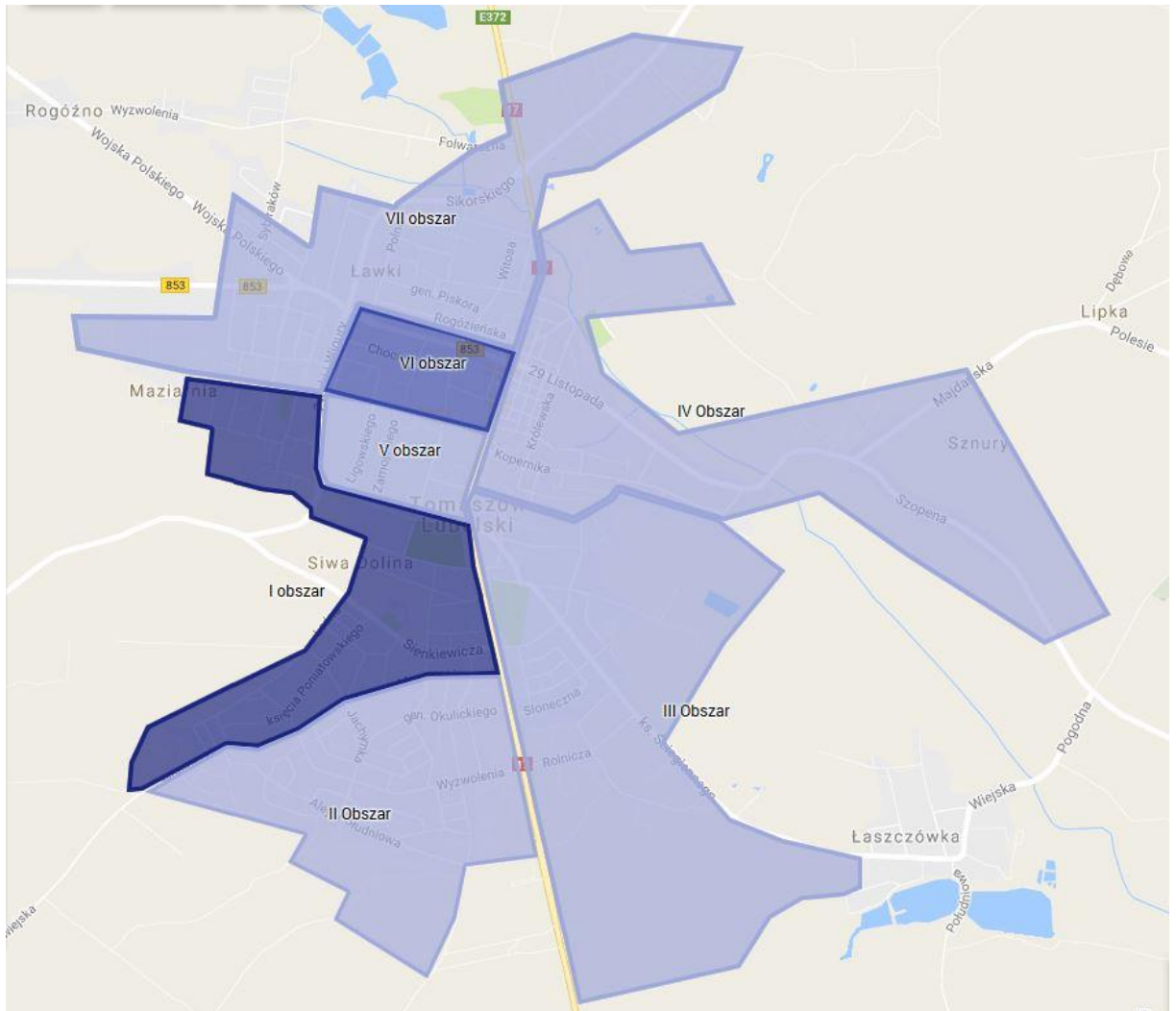
Obszar	Wskaźnik	Stopień koncentracji wskaźnika
I	2,0	Wysoki
VI	1,1	Średni
V	0,9	Niski
III	0,9	Niski
IV	0,9	Niski
VII	0,6	Niski
II	0,5	Niski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

Jako wskaźnik obrazujący liczbę seniorów wymagających opieki wykorzystano dane prezentujące wskaźnik koncentracji liczby osób starszych korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby¹². Największa koncentracja osób starszych potrzebujących opieki występuje na obszarze I (2,0 wskaźnik koncentracji). Średni poziom wskaźnika odnotowano na obszarze VI, natomiast na pozostałych obszarach referencyjnych poziom niski.

¹² Wskaźnik dotyczy osób z grupy wiekowej 61+.

MAPA 8 SENIORZY WYMAGAJĄCY OPIEKI



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH

TABELA 11 LICZBA CZŁONKÓW RODZIN OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z POWODU BEZRADNOŚCI W SPRAWACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH

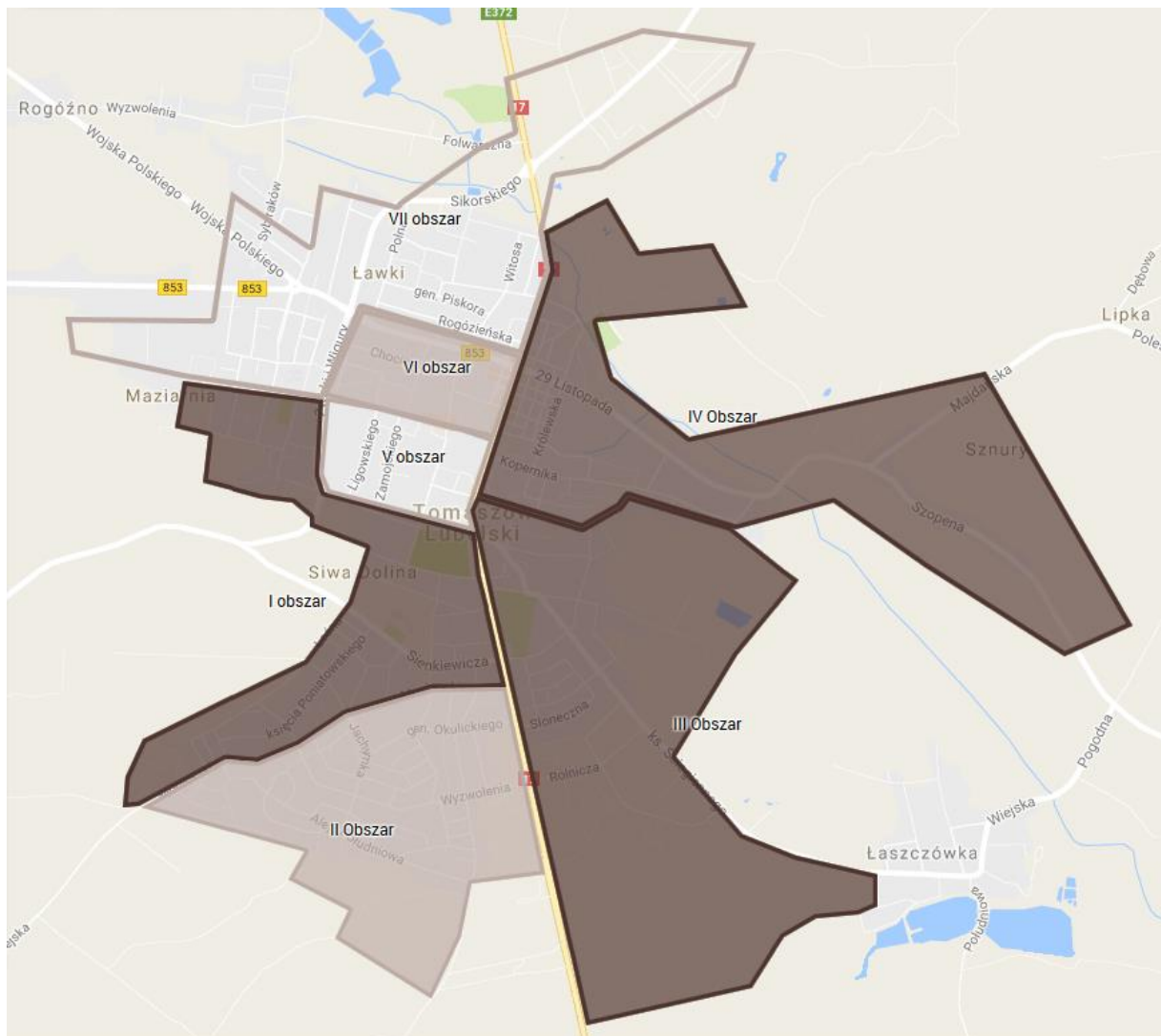
Obszar	Wskaźnik	Stopień koncentracji wskaźnika
IV	2,9	Wysoki
III	1,5	Wysoki
I	1,5	Wysoki
II	0,7	Niski
VI	0,2	Niski
V	0,0	-
VII	0,0	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

Wskaźnik, który określa liczbę osób korzystających z zasiłków pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo- wychowawczych¹³ z powodu osiągnął najwyższy poziom na obszarach IV, III i I. Natomiast niski stopień koncentracji tego wskaźnika jest na obszarach II, VI. Opisujący problem nie dotyczy obszarów V i VII.

¹³ Dane dotyczące bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych dotyczy rodzin wielodzietnych.

MAPA 9 WSKAŹNIK BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

WIELODZIETNOŚĆ - LICZBA CZŁONKÓW RODZIN OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY
SPOŁECZNEJ Z POWODU WIELODZIETNOŚCI

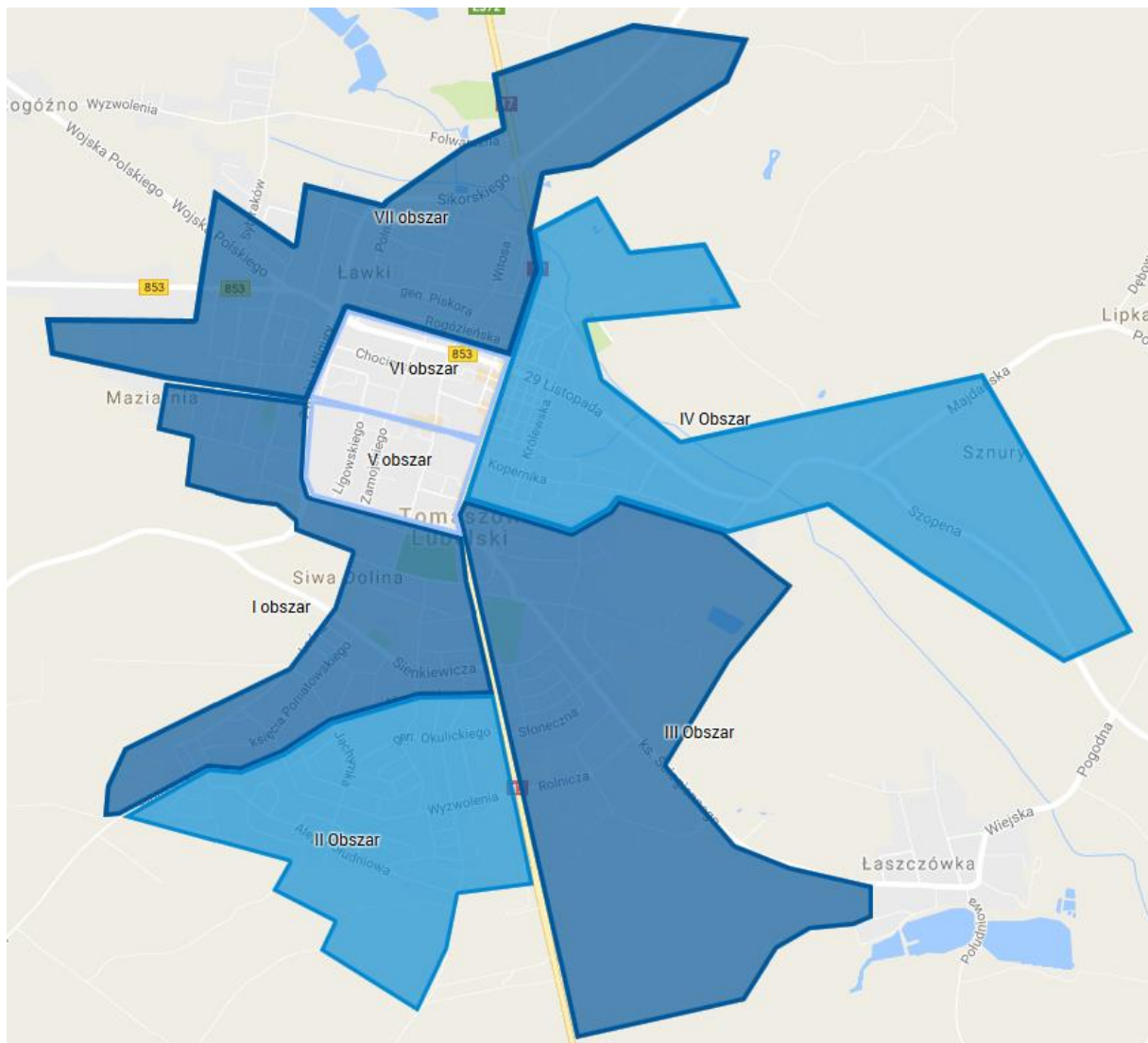
TABELA 12 WSKAŹNIK WIELODZIETNOŚĆ - LICZBA CZŁONKÓW RODZIN OSÓB KORZYSTAJĄCYCH
Z POMOCY SPOŁECZNEJ Z POWODU WIELODZIETNOŚCI

Obszar	Wskaźnik	Stopień koncentracji wskaźnika
VII	2,0	Wysoki
I	1,9	Wysoki
III	1,4	Wysoki
II	1,0	Średni
IV	1,0	Średni
V	0,0	--
VI	0,0	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

Również wielodzietność jest powodem korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. Dlatego też niniejszy wskaźnik został zbadany pod kątem stopnia jego intensywności. Jego wysoki poziom odnotowano na obszarach VII, I i III. Natomiast średni stopień koncentracji przypisano wg uzyskanych danych do obszarów II i IV. Na obszarach V i VI zagadnienie wielodzietności jako przyczyna korzystania z pomocy społecznej, nie występuje.

MAPA 10 WSKAŹNIK WIELODZIETNOŚĆ



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

SFERA GOSPODARCZA

LICZBA OSÓB PROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ

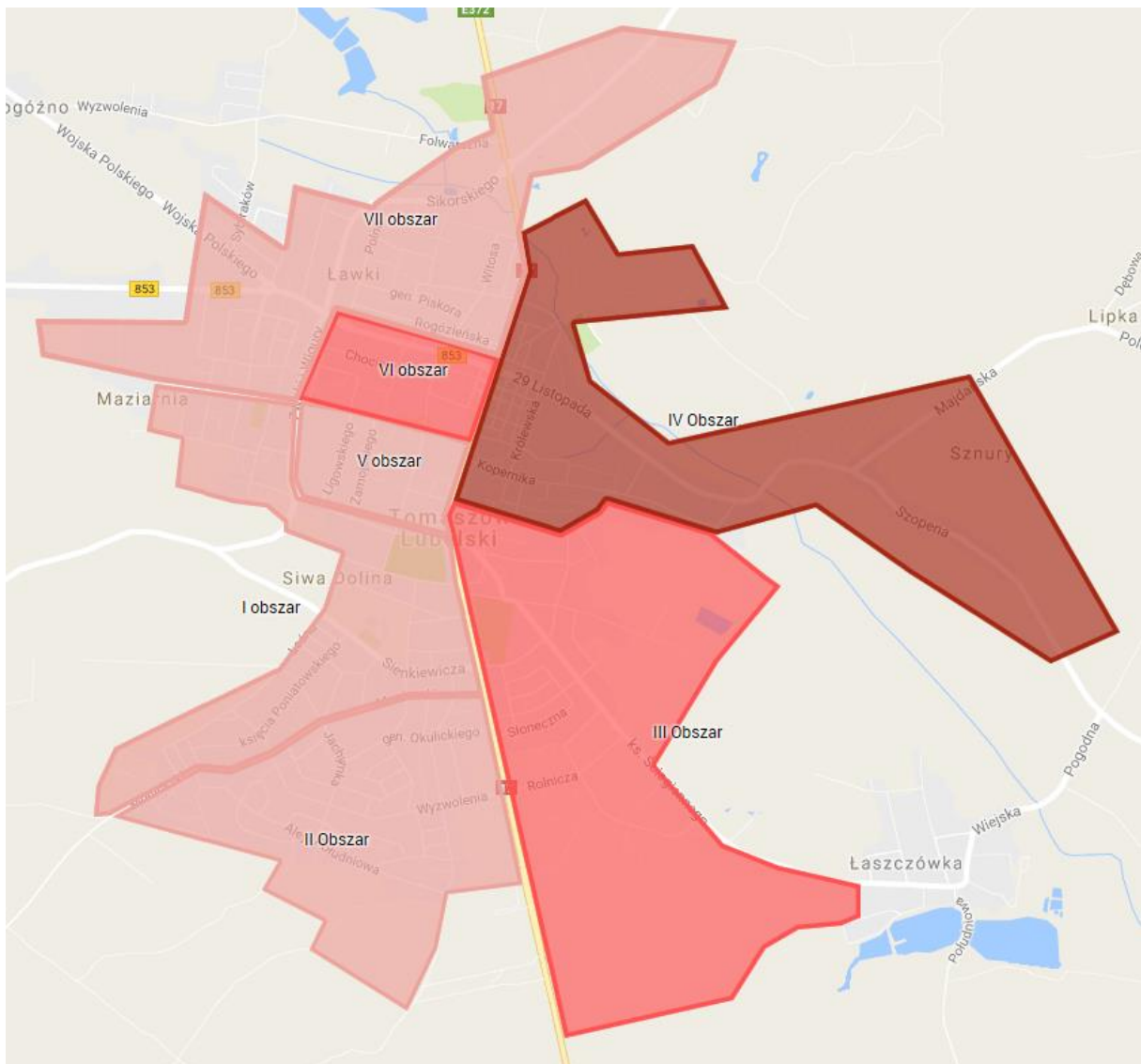
TABELA 13 WSKAŹNIK PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Obszar	Wskaźnik przedsiębiorczości	Stopień koncentracji wskaźnika
IV	1,7	Wysoki
III	1,2	Średni
VI	1,2	Średni
VII	0,9	Niski
I	0,7	Niski
II	0,6	Niski
V	0,6	Niski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

Dla zobrazowania poziomu przedsiębiorczości na terenie miasta, wykorzystano dane Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej prezentujące liczę osób prowadzących działalność gospodarczą w podziale na ulice. Najwyższy stopień koncentracji wskaźnika odnotowano na obszarze IV na poziomie 1,7. Pozostałe tereny o średnim stopniu koncentracji to obszary III (na poziomie 1,0), VI (na poziomie 1,2). Pozostałe obszary odnotowały niski poziom koncentracji przedmiotowego wskaźnika (I, II, V i VII).

MAPA 11 OBSZARY WG WSKAŹNIKA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS Tomaszów Lubelski.

SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA

POWIERZCHNIA ZDEGRADOWANYCH PRZESTRZENI PUBLICZNYCH

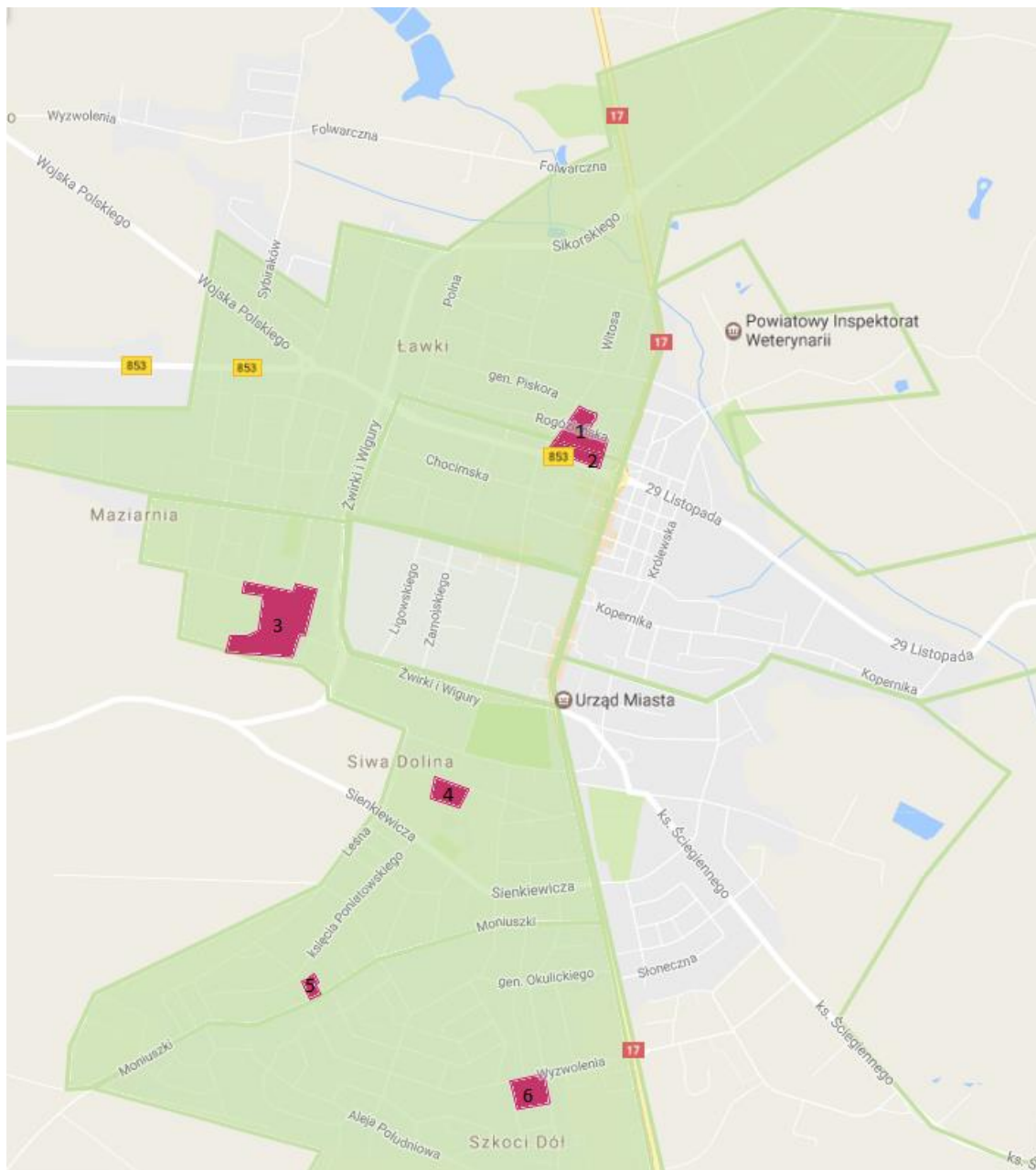
TABELA 14 POWIERZCHNIA ZDEGRADOWANYCH PRZESTRZENI PUBLICZNYCH

Obszar zdegradowany	Powierzchnia zdegradowanych przestrzeni publicznych (ha)	Obszar referencyjny
3 (Al. Sportowa, Rybickiego, Brygady, Wesoła)	4,20	I
4 (ul. Mickiewicza)	0,77	I
5 (ul. Moniuszki, Wyzwolenia)	0,28	I
1 (ul. Rynek, Rogózieńska, gen. Szylinga, Kaczorowskiego)	1,40	VII
6 (ul. Wyzwolenia, Zawadzkiego, gen. Sowińskiego, M. Skłodowskiej-Curie)	1,10	II
2 (ul. Piłsudskiego, Rynek, gen. Szylinga, Kaczorowskiego)	0,70	VI

Źródło: Wydział Inwestycji i Rozwoju UM Tomaszów Lubelski.

Do analizy sfery przestrzenno-funkcjonalnej wykorzystano wskaźnik powierzchni zdegradowanych terenów publicznych opracowany na podstawie danych udostępnionych przez Wydział Inwestycji i Rozwoju Urzędu Miasta Tomaszów Lubelski. Największa powierzchnia zdegradowanych przestrzeni publicznych znajduje się na referencyjnym obszarze I. Łączna przedmiotowych obszarów wynosi 5,25 ha, co stanowi 62% całkowitej zdegradowanej powierzchni publicznej w mieście.

MAPA 12 ZDEGRADOWANE PRZESTRZENIE PUBLICZNE



Źródło: opracowanie własne.

SFERA TECHNICZNA

OBSZAR WYSTĘPOWANIA PROBLEMÓW W SFERZE TECHNICZNEJ

Miasto Tomaszów Lubelski posiada stosunkowo nieduże zasoby mieszkaniowe, spośród miast poddanych analizie porównawczej tylko Krasnystaw dysponuje mniejszą liczbą mieszkań komunalnych. Zasobami mieszkaniowymi w imieniu miasta zarządza Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Spółka z o.o. w Tomaszowie Lubelskim.

TABELA 15. ZASOBY LOKALOWE

	Liczba budynków	Liczba lokali mieszkalnych gminy	Pow. użytk. w m ²	W tym:				
				mieszkalne		socjalne		
				Liczba lokali	Pow. użytk. w m ²	Liczba bud.	Liczba lokali	Pow. użytk. w m ²
Budynki komunalne	23	177	6.757	105	4.796	2	72	1.961
Budynki wspólnot mieszkaniowych i współwłasnościowe	28	103	4.476	103	4.476	0	0	0
Razem	51	280	11.233	208	9.272	2	72	1.961

Źródło: Wydział Gospodarki Komunalnej UM Tomaszów Lubelski.

Miasto posiada 23 budynki komunalne w których mieści się 177 lokali, co stanowi 63% ogółu lokali komunalnych. Pozostałe lokale mieszkalne 37 % (103 szt.) znajdują się w 26 budynkach wspólnot mieszkaniowych i w 2 budynkach współwłasnościowych.

TABELA 16. WIEK LOKALI

Lata budowy	Budynki		Lokale mieszkalne		Lokale socjalne	
	szt.	%	szt.	%	szt.	%
do 1945	16	69	78	74	17	24
1946-1970	5	22	27	26	12	16
1971-1980	0	0	0	0	0	0
1981-1990	0	0	0	0	0	0
po 1990	2	9	0	0	43	60
Razem:	23	100	105	100	72	100

Źródło: Wydział Gospodarki Komunalnej UM Tomaszów Lubelski.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

Zdecydowaną większość spośród 23 budynków komunalnych stanowią te wzniesione do 1945 r. – 69 %. W budynkach tych mieści się 78 lokali mieszkalnych (co stanowi 74% ogółu lokali komunalnych) i 17 lokali socjalnych.

TABELA 17. WIEK BUDYNKÓW WSPÓLNOT MIESZKANIOWYCH

Lata budowy	Budynki		Lokale mieszkalne		Lokale socjalne	
	szt.	%	szt.	%	szt.	%
do 1945	2	7	4	4	0	0
1946–1970	16	57	49	48	0	0
1971–1980	4	14	19	18	0	0
1981–1990	5	18	29	28	0	0
po 1990	1	4	2	2	0	0
Razem:	28	100	103	100	0	0

Źródło: Wydział Gospodarki Komunalnej UM Tomaszów Lubelski.

Pośród 28 budynków wspólnot mieszkaniowych 16 zostało wybudowanych w latach 1946–1970, co stanowi 57% ogółu tych budynków. W budynkach tych mieści się 49 lokali mieszkalnych, co stanowi 48 % ich ogółu. Po 1990 r. został wybudowany tylko jeden budynek, w którym dwa lokale pozostały własnością Miasta Tomaszów Lubelski.

TABELA 18. STAN TECHNICZNY BUDYNKÓW KOMUNALNYCH – LOKALI

Ocena stanu technicznego	Budynki		Lokale mieszkalne		Lokale socjalne	
	szt.	%	szt.	%	szt.	%
Dobry	2	9	0	0	43	60
Średni	3	13	10	9	1	1
Zły (do kapitalnego remontu)	15	65	91	87	28	39
Do rozbiórki	3	13	4	4	0	0
Razem	23	100	105	100	72	100

Źródło: Wydział Gospodarki Komunalnej UM Tomaszów Lubelski.

Do oceny stanu technicznego obiektu jako kryteria przyjęto wielkości przewidywanych nakładów w celu dostosowania obiektów do aktualnych wymogów oraz istniejących ocen technicznych i nakazów rozbiórki.

W zasobach komunalnych przeważa zły stan techniczny budynków i lokali, gdyż 65% z nich kwalifikuje się do remontu kapitalnego, który niejednokrotnie jest nieopłacalny. 13% budynków kwalifikuje się do rozbiórki.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

TABELA 19. LOKALE KOMUNALNE WG STANU TECHNICZNEGO

Nr obszaru referencyjnego	Adres	Liczba lokali ogółem	Powierzchnia w m ² ogółem	Liczba lokali po 3,60/m ² (mieszkania z pełnym wyposażeniem bez c.o.)	Liczba lokali po 3,13/m ² (mieszkania z łazienką i wc bez c.o. i gazu)	Liczba lokali po 2,44/m ² (mieszkania tylko z wc lub łazienką)	Liczba lokali po 1,88/m ² (mieszkania tylko z wod.-kan.)	Liczba lokali socjalnych po 0,94/m ²
I	J. Rybickiego 19	28	1303,7		26			2
I	J. Rybickiego 26	14	627,69		3		7	4
I	Al. Sportowa 5	13	509,73				7	6
I	Brygady 3	12	515,51				11	1
I	AL. Sportowa 7	11	284,43				5	6
I	AL. Sportowa 3	10	464,83				9	1
I	Moniuszki 86	6	188				3	3
I	Wyzwolenia 140	6	169,2				4	2
I	Sienkiewicza 35	5	275,9				5	
I	Moniuszki 11	4	198,28				4	
II	Staffa 1	1	57				1	
II	Staffa 3	1	37					1
III	Rolnicza 15	27	872,4					27
III	Klasztorna 2	1	75,5				1	
IV	Lwowska 3	3	98,2		3			
IV	Lwowska 6	3	139,24	2				1
IV	Starocerkiewna 2	3	104,43				2	1
IV	Staszica 13	2	93				2	
IV	Lwowska 7	1	65,9		1			
IV	Lwowska 10	1	15		1			
VI	J. Piłsudskiego 17	5	206,12				4	1
VI	Kościuszki 16	4	180,81			4		
VII	Zamojska 27	16	274,7					16
Razem		177	6756,57	2	34	4	65	72

Źródło: Wydział Gospodarki Komunalnej UM Tomaszów Lubelski.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

TABELA 20. NAJWIĘKSZA KONCENTRACJA GEOGRAFICZNA ZASOBÓW KOMUNALNYCH

Obszar referencyjny	Liczba lokali ogółem	Pow. w m ² ogółem	Liczba lokali (mieszkania z pełnym wyposażeniem bez c.o.)	Liczba lokali (mieszkania z łazienką i wc bez c.o. i gazu)	Liczba lokali (mieszkania tylko z wc lub łazienką)	Liczba lokali (mieszkania tylko z wod.-kan.)	Liczba lokali socjalnych
I	109	4537,27	0	29	0	55	25
% udział	61,6	67,2	0,0	85,3	0,0	84,6	34,7
II	2	94	0	0	0	1	1
% udział	1,1	1,4	0,0	0,0	0,0	1,5	1,4
III	28	947,9	0	0	0	1	27
% udział	15,8	14,0	0,0	0,0	0,0	1,5	37,5
IV	13	515,77	2	5	0	4	2
% udział	7,3	7,6	100,0	14,7	0,0	6,2	2,8
VI	9	386,93	0	0	4	4	1
% udział	5,1	5,7	0,0	0,0	100,0	6,2	1,4
VII	16	274,7					16
% udział	9,0	4,1	0,0	0,0	0,0	0,0	22,2
Razem-obszar miasta	177	6756,57	2	34	4	65	72

Źródło: Wydział Gospodarki Komunalnej UM Tomaszów Lubelski.

Największa koncentracja geograficzna mieszkań komunalnych i socjalnych o złym stanie technicznym (o najniższym standardzie) występuje na referencyjnym obszarze I. Są to mieszkania często bez centralnego ogrzewania i gaz – 85,3% w obszarze I. Mieszkania, które posiadają tylko instalację wodno-kanalizacyjną, stanowią 84,6% na tym obszarze.

SFERA ŚRODOWISKOWA

OBSZARY WYSTĘPOWANIA PROBLEMÓW W SFERZE ŚRODOWISKOWEJ

W celu analizy problemów środowiskowych na terenie miasta Tomaszów Lubelski wybrano wskaźnik liczby lokali komunalnych nie posiadających centralnego ogrzewania i dostępu do instalacji gazowej. Z racji na brak ciężkiego przemysłu oraz planowaną w najbliższych latach budowę obwodnicy miasta, dzięki czemu jeden z największych problemów środowiskowych (zanieczyszczenie powietrza oraz hałas związany z ruchem na drodze krajowej nr 17) zostanie rozwiązany. W tej sytuacji najbardziej istotną kwestią środowiskową pozostanie wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza powodowany przez niską jakość opału oraz pieców służących do ogrzewania budynków mieszkalnych. Największym problemem w tym zakresie stanowią lokale komunalne, w których niemal wszystkie posiadają indywidualne ogrzewanie piecowe, a ze względu na niskie dochody mieszkańców, jakość opału jest zdecydowanie gorsza.

TABELA 21 LOKALE KOMUNALNE NIEPOSIADAJĄCE INSTALACJI GAZOWEJ I C.O.

Obszar referencyjny	Liczba lokali bez c.o. i gazu	% udział mieszkań komunalnych bez c.o. i gazu na obszarze
Obszar I	84	80
Obszar II	1	1
Obszar III	1	1
Obszar IV	9	10
Obszar VI	8	8
Obszar VII	0	0
Razem	103	100

Źródło: Wydział Gospodarki Komunalnej UM Tomaszów Lubelski.

Na podstawie przeprowadzonej analizy wyraźnie widać geograficzną koncentrację lokali powodujących największe problemy środowiskowe w obszarze I. Aż 80% lokali komunalnych nie posiada centralnego ogrzewania i gazu.

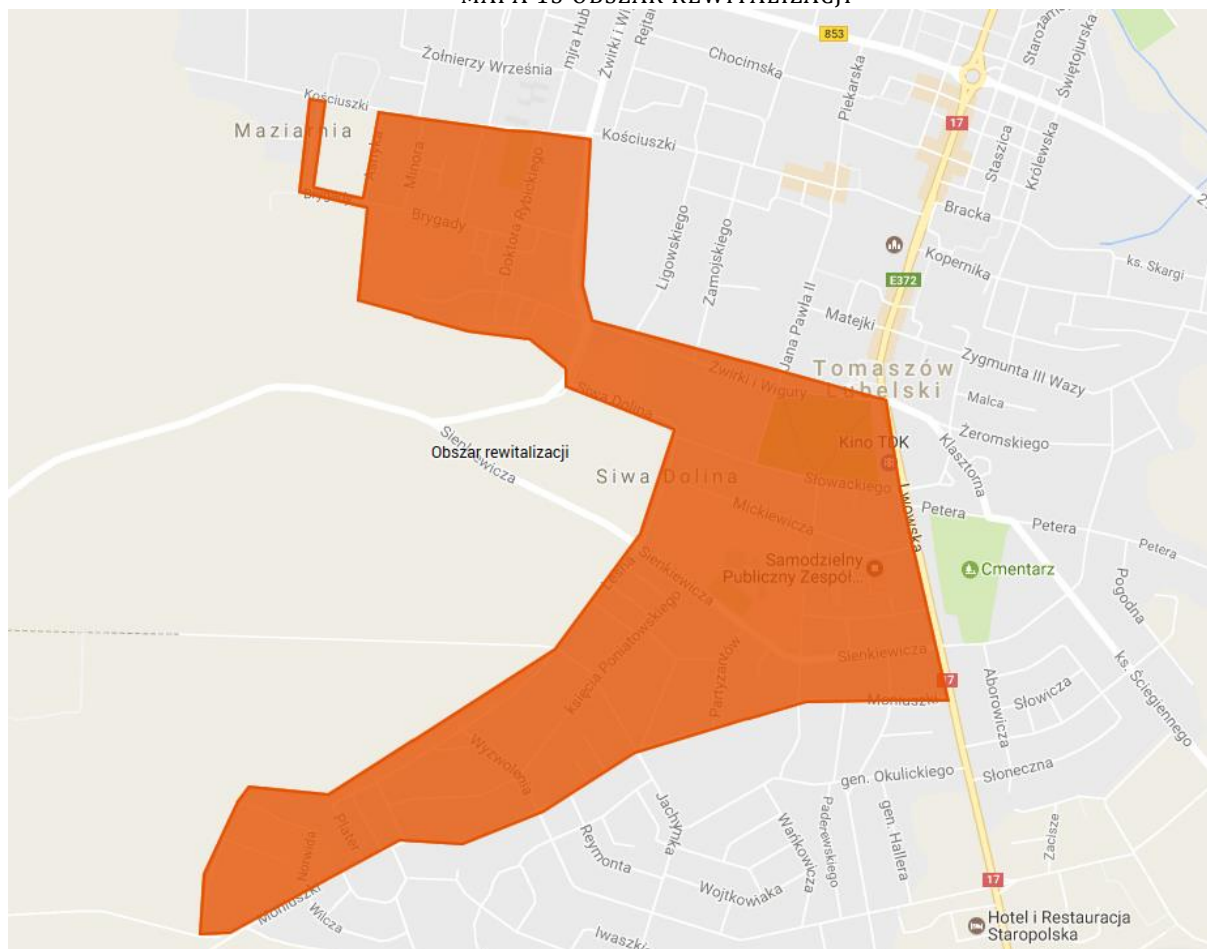
WYZNACZENIE OBSZARU REWITALIZACJI

Analiza występowania wskaźników koncentracji problemów w sferze społecznej, technicznej, gospodarczej, środowiskowej oraz przestrzenno-funkcjonalnej wskazuje na bardzo wysoką koncentrację niekorzystnych zjawisk na referencyjnym obszarze I. Zdegradowany obszar I został w całości wyznaczony jako obszar rewitalizacji, ponieważ na całej jego powierzchni znajdują się tereny zabudowane budynkami mieszkalnymi oraz użyteczności publicznej. Wyłączono jedynie zalesioną działkę u zbiegu ulicy Asnyka i Kościuszki.

Wyznaczona strefa obejmuje m.in. teren dawnych koszar wojskowych powstałych w II poł. XIX i na pocz. XX wieku. Po likwidacji jednostki wojskowej, część budynków została zaadaptowana na cele mieszkaniowe, a w murowanym budynku została utworzona szkoła, obecnie Gimnazjum nr 2 im. Papieża Jana Pawła II (znajduje się poza obszarem rewitalizacji). Natomiast na terenie wojskowych budynków gospodarczych utworzono kompleks rekreacyjno-sportowy wraz ze stadionem piłkarskim. Obszar ten stanowi również teren zdegradowanych budynków komunalnych, których stan techniczny czyni niezasadny ich remont, a jedynym wyjściem wydaje się być budowa nowych obiektów mieszkalnych. W obszarze rewitalizacji znalazł się również teren o wysokim stopniu degradacji technicznej oraz dużym nawarstwieniu problemów społecznych, znajdujący się pod adresem **Wyzwolenia 140**.

Wyznaczony obszar rewitalizacji obejmuje swoim zasięgiem 1,2 km² co stanowi **9% powierzchni Miasta Tomaszów Lubelski** (13,29 km² wynosi całkowity obszar Miasta). Na obszarze rewitalizacji jest zameldowanych 2731 osób co przy 19749 mieszkańcach miasta stanowi **13,8% populacji**.

MAPA 13 OBSZAR REWITALIZACJI



Źródło: Opracowanie własne.

WIZJA OBSZARU REWITALIZACJI

Przeprowadzona rewitalizacja umożliwi wyprowadzenie obszaru ze stanu kryzysowego, zwiększy jego bezpieczeństwo i stworzy szansę na podniesienie rangi w oczach lokalnej społeczności. Proces rewitalizacji przedmiotowego obszaru ma w zamyśle stworzyć przyjazną i atrakcyjną przestrzeń do życia, aktywizacji społecznej i gospodarczej mieszkańców osiedla. Ma również przyczynić się do spadku bezrobocia poprzez utworzenie podmiotów aktywności społecznej.

Działania rewitalizacyjne przyczynią się do stworzenia nowych miejsc zatrudnienia oraz przestrzeni spotkań, zdecydowanego poprawienia bezpieczeństwa, a w rezultacie poprawienia warunków życia wszystkich mieszkańców. Przeprowadzona rewitalizacja ma zwiększyć czytelność kompozycji przestrzennej terenu, poprawić jego funkcjonowanie, podnieść jakość infrastruktury technicznej, zwiększyć świadomość kształtowania zieleni wspólnej.

Działania podjęte w ramach rewitalizacji mają wpłynąć na postrzeganie rewitalizowanej przestrzeni i zmienić lub rozszerzyć ich dotychczasowe funkcje dostosowując je do nowych potrzeb w zakresie mieszkalnictwa, opieki nad osobami chorymi i starszymi, gospodarki oraz oświaty. Wprowadzenie w życie tej wizji stanie się przyczynkiem do zmniejszenia dysproporcji występujących pomiędzy rozwojem terenu rewitalizowanego a pozostałych terenów miasta, a także poprawienia postrzegania przedmiotowego obszaru przez mieszkańców miasta.

CELE REWITALIZACJI

Celem strategicznym rewitalizacji na terenie Miasta Tomaszów Lubelski do osiągnięcia w perspektywie 2022 roku jest:

POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW ORAZ WŁĄCZENIE ZDEGRADOWANEGO OBSZARU MIASTA W GŁÓWNY NURT AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ I EKONOMICZNEJ

CELE OPERACYJNE

I. ZWIĘKSZONA AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA, GOSPODARCZA, KULTURALNA I SPORTOWA MIESZKAŃCÓW OBSZARU REWITALIZACJI.

Kierunki działań:

1. Utworzenie miejsc aktywności i integracji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji;
2. Aktywizacja gospodarcza mieszkańców poprzez stworzenie miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej;
3. Utworzenie przestrzeni dla pobudzenia aktywności osób starszych, samotnych, niepełnosprawnych oraz wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym;
4. Zmodernizowana i rozbudowana infrastruktura sportowo-rekreacyjna jako obszar tworzenia nowych miejsc pracy.

II. POPRAWA JAKOŚCI PRZESTRZENI PUBLICZNEJ OBSZARU REWITALIZACJI

Kierunki działań:

1. Poprawa jakości przestrzeni publicznych w zakresie estetyki, bezpieczeństwa oraz wyposażenia (mała architektura, place zabaw, siłownie zewnętrzne);
2. Stworzenie przyjaznych dla użytkowników miejsc centralnych, integrujących lokalną społeczność;
3. Poprawa jakości środowiska poprzez rekultywację gruntów po wyburzonych barakach mieszkalnych i budynkach gospodarczych, a także uprzątnięcie składowisk śmieci, złomu itp.;
4. Poprawa dostępności transportowej i jakości systemu komunikacji.

III. POPRAWA WARUNKÓW MIESZKANIOWYCH LOKATORÓW MIESZKAŃ KOMUNALNYCH

Kierunki działań:

1. Poprawa jakości istniejących budynków poprzez wykonanie remontów oraz wyburzenie i zastąpienie nowymi budynków nienadających się do remontu;
2. Poprawa parametrów związanych z kosztami utrzymania budynków – zastosowanie energooszczędnych instalacji;
3. Realizacja nowej lub poprawa stanu istniejącej infrastruktury technicznej;
4. Poprawa jakości dróg i bezpieczeństwa drogowego.

IV. ZWIĘKSZONA AKTYWNOŚĆ I INTEGRACJA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

1. Upowszechnienie dostępu do usług społecznych poprzez budowę infrastruktury niezbędnej do jej sprawnego świadczenia;
2. Zwiększenie aktywności i integracji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji;
3. Realizacja nowej infrastruktury technicznej.

LISTA PLANOWANYCH PODSTAWOWYCH I UZUPEŁNIAJĄCYCH PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Poniżej zostały wymienione planowane projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne wraz z ich lokalizacją na podobszarze rewitalizacji. Wskazano również powiązania projektów społecznych z projektami infrastrukturalnymi. Pełny zakres informacji o projektach znajduje się w Załączniku do Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022 w postaci Zestawienia kart projektów rewitalizacyjnych. Karta projektu zawiera następujące dane: tytuł, zakres projektu, miejsce i czas realizacji, zakres rzeczowy, wskaźniki, źródła finansowania. Dodatkowo, informacje o projektach rewitalizacyjnych zostały zawarte w tabeli Indykatoryne ramy finansowe Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszowa Lubelskiego oraz w podrozdziale Komplementarność proceduralno-instytucjonalna. Natomiast sposób oraz jednostki pomiaru wskaźników został opisany w rozdziale System wdrażania programu rewitalizacji, system monitoringu i oceny skuteczności działań. Dodatkowo w dokumencie zamieszczono Matrycę powiązań pomiędzy zdiagnozowanymi problemami, celami, wskaźnikami i projektami rewitalizacyjnymi.

LISTA PLANOWANYCH PROJEKTÓW

CEL I. ZWIĘKSZONA AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA, GOSPODARCZA, KULTURALNA I SPORTOWA MIESZKAŃCÓW OBSZARU REWITALIZACJI

1. Utworzenie miejsc aktywności i integracji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji;
2. Utworzenie przestrzeni dla pobudzenia aktywności osób starszych, samotnych, niepełnosprawnych oraz wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym;



Unia Europejska
Fundusz Spójności



Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

Tytuł projektu/ lokalizacja	Zakres projektu/ oddziaływanie na sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną, infrastrukturalną, środowiskową	Źródło finansowania	Operator/ Wnioskodawca	Powiązanie z innymi projektami (źródła finansowania)
Centrum Aktywności Lokalnej / Obszar rewitalizacji – Osiedle Koszary	Planowane jest utworzenie Centrum Aktywności Lokalnej ¹⁴ . W ramach Centrum planuje się: <ul style="list-style-type: none"> • Powołanie Filii Placówki Opiekuńczo – Wychowawczej Wsparcia Dziennego - Świetlicy Środowiskowej „Krokus” (świetlica aktywizująca dzieci i młodzież z rodzin z problemami opiekuńczo – wychowawczymi). • Powołanie spółdzielni socjalnej zajmującej się świadczeniem usług gastronomicznych. • Powołanie Klubu spotkań i wspierania więzi międzypokoleniowych dla dzieci i seniorów. • Klub Integracji Społecznej¹⁵ „Aktywni” (Kompleksowa pomoc rodzinom w trudnej sytuacji społeczno – zawodowej 	11.1 RPO WL, 13.3 RPO WL	Miasto Tomaszów Lubelski, MOPS w Tomaszowie Lubelskim	Poprawa warunków mieszkaniowych na Al. Sportowej/ul. Rybickiego (dz. 13.3), „ZaczynaMy OdNowa” (11.1 RPO WL)

¹⁴ Centrum Aktywności Lokalnej – metoda pracy socjalnej oparta przede wszystkim o aktywizowanie samych mieszkańców do działania oraz włączanie ich w rozwiązywanie problemów, z jakimi się borykają. Mobilizowanie mieszkańców do większej aktywności prowadzone jest przede wszystkim poprzez: inicjowanie ruchów samopomocowych i obywatelskich, promowanie działań wolontarystycznych oraz podejmowanie zobowiązań podejmowanych we współpracy pomiędzy różnymi podmiotami tworzącymi tzw. partnerstwo lokalne.

¹⁵ Klub Integracji Społecznej (KIS) to jednostka, której celem jest udzielenie pomocy osobom indywidualnym oraz ich rodzinom w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych, jako wartości na rynku pracy. KIS działa na rzecz integrowania się osób o podobnych trudnościach i problemach życiowych. To jednostka pomagająca samo organizować się ludziom w grupy, podejmować wspólne inicjatywy i przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym zmierzające do tworzenia własnych miejsc pracy. KIS zostaje powołany przez jednostkę samorządu terytorialnego lub organizacja pozarządowa.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

	<p>(konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapia i mediacja rodzinna, pomoc prawna i socjalna, kursy i szkolenia, organizowanie grup wsparcia dla osób/rodzin z problemami bytowymi).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Punkt konsultacyjno – informacyjny dla ofiar przemocy w rodzinie (poradnictwo prawne, psychologiczne, socjalne). • Utworzenie centrum wolontariatu do celów wspierania „tkanki społecznej” Miasta zagrożonej wykluczeniem społecznym lub wykluczonej społecznie. <p>/ sfera społeczna</p>			
<p>Dzienny Dom Seniora / Obszar rewitalizacji – Teren ul. Moniuszki/Wyzwolenia</p>	<p>W ramach projektu planowane jest: - utworzenie Dziennego Domu „Senior-WIGOR” z następującymi pomieszczeniami: pomieszczenie pełniące funkcję sali spotkań, jadalni; aneks kuchenny; pomieszczenie klubowe z biblioteczką i prasą, wyposażone w RTV, kanapy i fotele; pomieszczenie do utrzymania lub zwiększenia aktywności ruchowej; pomieszczenie do odpoczynku z 5 miejscami do leżenia; pomieszczenie do spotkań indywidualnych; szatnia dla seniorów i personelu; łazienka z 2 toaletami i prysznicami i wydzielonym miejscem na pralkę i deskę do prasowania; pokój pielęgniarstwa oraz plac z ogrodem zaprojektowany zgodnie z potrzebami seniorów jednocześnie łączący potrzeby</p>	<p>Program Senior+</p>	<p>MOPS w Tomaszowie Lubelskim</p>	<p>Poprawa warunków mieszkaniowych na ul. Moniuszki/Wyzwolenia (dz. 13.3 RPO WL)</p>

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

	<p>seniorów oraz mieszkańców pobliskich domów.</p> <ul style="list-style-type: none"> - utworzenie centrum wsparcia seniora zajmującego się angażowaniem seniorów do podejmowania aktywności i czynnego uczestniczenia w życiu społecznym. - utworzenie mieszkań chronionych dla osób mających problemy funkcjonalne w miejscu zamieszkania. - utworzenie centrum wsparcia zajmującego się doradztwem i wspieraniem m. in.: opiekunów dziennych świadczących usługi opiekuńcze, usług asystenckich, usług sąsiedzkich (umożliwienie uzyskania fachowego wsparcia i doradztwa w wykonywaniu zadań). <p>/ sfera społeczna / sfera gospodarcza</p>			
„ZaczynaMy OdNowa” / Obszar rewitalizacji – Osiedle Koszary	<p>Aktywizacja społeczna i zawodowa 50 mieszkańców Miasta Tomaszów Lubelski zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Preferowane do wsparcia są osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym doświadczające wielokrotnego wykluczenia społecznego. 27% uczestników stanowić będą osoby z terenów objętych rewitalizacją obszarów zdegradowanych.</p> <p>/ sfera społeczna</p>	11.1 RPO WL	MOPS w Tomaszowie Lubelskim	Poprawa warunków mieszkaniowych na Al. Sportowej/ul. Rybickiego (dz. 13.3), CAL (dz. 11.1 RPO WL, 13.3 RPO WL)
Akademia Nordic Walking / Obszar rewitalizacji – Osiedle Koszary	<p>Zajęcia aktywizujące – promocja zdrowego trybu życia.</p> <p>/ sfera społeczna</p>	Środki własne, budżet	OSiR Tomaszovia/ NGO z obszaru sportu i rekreacji	Rozbudowa zdegradowanych budynków OSiR

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

		obywatelski, konkurs mini grantów		Tomasovia (dz. 13.3 RPO WL)
Seniorzy czytają dzieciom / Obszar rewitalizacji – Osiedle Koszary	Działania aktywizujące środowisko osób starszych poprzez zaangażowanie w działania kulturalne dla najmłodszych. Spotkania poza miłym spędzeniem czasu mają na celu oswojenie dzieci ze słowem czytany, a także aktywizację seniorów i upewnienie ich w poczuciu, że są potrzebni innym. / sfera społeczna	Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020 (ASOS)	Miejska Biblioteka Publiczna, Uniwersytet Trzeciego Wieku	Poprawa warunków mieszkaniowych na Al. Sportowej/ul. Rybickiego (dz. 13.3), CAL (dz. 11.1 RPO WL, 13.3 RPO WL)
Świetlica seniora – integracja i aktywizacja / Obszar rewitalizacji – Osiedle Koszary	Cykl zajęć aktywizacyjnych i integracyjnych w wybudowanych obiektach na obszarze rewitalizacji. / sfera społeczna	12.3 RPO WL 3.1 Polska Cyfrowa, ASOS 2014–2020	Uniwersytet Trzeciego Wieku, Tomaszowski Dom Kultury	Poprawa warunków mieszkaniowych na Al. Sportowej/ul. Rybickiego (dz. 13.3), CAL (dz. 11.1 RPO WL, 13.3 RPO WL)
Wodna Akademia / Obszar rewitalizacji – Osiedle Koszary	Cykl zajęć edukacyjno-rekreacyjnych propagujących aktywne spędzanie wolnego czasu dla młodzieży z obszaru rewitalizowanego. / sfera społeczna	Środki własne, Program Młodzież Solidarna w Działaniu na lata 2016–2019	OSiR Tomasovia	Rozbudowa zdegradowanych budynków OSiR Tomasovia (Ministerstwo Sportu i Turystyki, dz. 13.3 RPO WL, środki własne)
„Stop marginalizacji” / Obszar rewitalizacji - osiedle „Koszary”: ul. Aleja Sportowa, ul. Rybickiego, ul. Brygady,	Celem projektu jest aktywizacja osób bezrobotnych, pozostających bez zatrudnienia, dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym z obszaru objętego rewitalizacją. Grupę docelową będą stanowiły przede wszystkim osoby lub	11.1 RPO WL	MOPS w Tomaszowie Lubelskim	Poprawa warunków mieszkaniowych na Al. Sportowej/ul. Rybickiego (dz. 13.3), CAL (dz. 11.1 RPO WL, 13.3 RPO WL)

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

ul. Wyzwolenia, ul. Moniuszki	rodziny doświadczające wielokrotnego wykluczenia społecznego, osoby niepełnosprawne, osoby korzystające z Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014 – 2020. / sfera społeczna			
----------------------------------	---	--	--	--

1. Aktywizacja gospodarcza mieszkańców poprzez stworzenie miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej;

Tytuł projektu	Zakres projektu/ oddziaływanie na sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną, infrastrukturalną, środowiskową	Źródło finansowania	Operator/ Wnioskodawca	Powiązanie z innymi projektami
Rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej, w tym wzrost zatrudnialności w sektorze ekonomii społecznej / Obszar rewitalizacji – Osiedle Koszary	Rozwój i upowszechnienie ekonomii społecznej, ze szczególnym ukierunkowaniem na tworzenie miejsc pracy w tym sektorze: 1. Powołanie spółdzielni socjalnej zajmującej się świadczeniem usług gastronomicznych. 2. Powołanie spółdzielni socjalnej obsługującej świadczenie usług opiekuńczych dla chorych i niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Tomaszów Lubelski. / sfera gospodarcza / sfera społeczna	11.3 RPO WL, 13.3 RPO WL	MOPS w Tomaszowie Lubelskim	Rozbudowa zdegradowanych budynków OSiR Tomasovia (Ministerstwo Sportu i Turystyki, dz. 13.3 RPO WL, środki własne)

1. Zmodernizowana i rozbudowana infrastruktura sportowo rekreacyjna jako obszar tworzenia nowych miejsc pracy.

Tytuł projektu	Zakres projektu/ oddziaływanie na sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną, infrastrukturalną	Źródło finansowania	Operator/ Wnioskodawca	Powiązanie z innymi projektami

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

<p>Rozbudowa zdegradowanych budynków OSiR Tomasovia / Obszar rewitalizacji – Osiedle Koszary</p>	<p>Rozbudowa budynku i adaptacja na cele rekreacyjne i społeczne. W ramach przedsięwzięcia powstanie część usługowa z przeznaczeniem na usługi gastronomiczne prowadzone przez podmiot ekonomii społecznej. W części usługowej powstanie również kawiarenka sąsiedzka, jako miejsce integracji i animacji przedsięwzięć społecznych, kulturalnych i edukacyjnych. W części rekreacyjnej zostanie utworzony ogólnodostępny basen rekreacyjny, z którego będzie korzystała lokalna młodzież, seniorzy, osoby niepełnosprawne oraz wszyscy mieszkańcy miasta. Istniejące, zdegradowane budynki OSiR Tomasovia zostaną poddane termomodernizacji. / sfera społeczna / sfera gospodarcza</p>	<p>Ministerstwo Sportu i Turystyki, dz. 13.3 RPO WL, środki własne</p>	<p>Urząd Miasta Tomaszów Lubelski</p>	<p>Rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej, w tym wzrost zatrudnialności w sektorze ekonomii społecznej (dz. 11.3 RPO WL, dz. 13.3 RPO WL)</p>
<p>Akademia Aktywności / Obszar rewitalizacji – Osiedle Koszary (Projekt uzupełniający)</p>	<p>Od strony ulicy Brygady na niezagospodarowanym terenie OSiR ma powstać zaprojektowana w odrębnym opracowaniu Akademia Aktywności o powierzchni ok. 600 m², z trzema salami treningowymi z możliwością połączenia w celu wykorzystywania jako sala konferencyjna. Dodatkowo w budynku Akademii znajdą się pomieszczenia zaplecza socjalnego tj. szatnie, prysznice, toalety, a część dachu o powierzchni ok. 200 m² będzie mogła być wykorzystana jako taras, z możliwością organizacji zajęć na świeżym powietrzu oraz spotkań.</p>	<p>Ministerstwo Sportu, budżet Miasta Tomaszów Lub., środki własne</p>	<p>Tomaszowska Akademia Sztuk Walki/ OSiR Tomasovia</p>	<p>CAL (dz. 11.1 RPO WL, 13.3 RPO WL), Rozbudowa zdegradowanych budynków OSiR Tomasovia (Ministerstwo Sportu i Turystyki, dz. 13.3 RPO WL, środki własne)</p>

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

	/ sfera społeczna / sfera gospodarcza			
Budowa wielofunkcyjnego boiska sportowego przy Gimnazjum nr 2	Budowa wielofunkcyjnego boiska sportowego zawierającego: <ul style="list-style-type: none"> • boisko do piłki nożnej (wym. 36m x 36m), • boisko do piłki ręcznej i koszykówki, kort tenisowy, • boisko do siatkówki, • bieżnia lekkoatletyczna wraz z skrzynią do skoku w dal, • pole do pchnięcia kulą, • budynek sanitarno gospodarczy 	Ministerstwo Sportu i Turystyki	Urząd Miasta Tomaszów Lubelski	Rozbudowa zdegradowanych budynków OSiR Tomasovia (Ministerstwo Sportu i Turystyki, dz. 13.3 RPO WL, środki własne)

CEL II. POPRAWA JAKOŚCI PRZESTRZENI PUBLICZNEJ OBSZARU REWITALIZACJI

1. Poprawa jakości przestrzeni publicznych w zakresie estetyki, bezpieczeństwa oraz wyposażenia (mała architektura, place zabaw, siłownie zewnętrzne);
2. Stworzenie przyjaznych dla użytkowników miejsc centralnych, integrujących lokalną społeczność;
3. Poprawa jakości środowiska poprzez rekultywację gruntów po wyburzonych barakach mieszkalnych i budynkach gospodarczych, a także uprzątnięcie składowisk śmieci, złomu itp.;
4. Poprawa dostępności transportowej i jakości systemu komunikacji.

Tytuł projektu / obszar realizacji	Zakres projektu/ oddziaływanie na sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną, infrastrukturalną, środowiskową	Źródło finansowania	Operator/ Wnioskodawca	Powiązanie z innymi projektami
Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa miejsc parkingowych, budowa ciągu pieszego przy ul. Wyzwolenia oraz remont przy ul. Moniuszki; 	dz. 13.3 RPO WL	UM Tomaszów Lubelski	CAL (dz. 11.1 RPO WL, 13.3 RPO WL)

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

<p>u zbiegu ulic Moniuszki i Wyzwolenia / Obszar rewitalizacji – Osiedle Koszary</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wykonanie niezbędnych wycinek drzew i krzewów kolidujących z nową zabudową lub stwarzających zagrożenie oraz wykonanie pielęgnacji drzew i krzewów wskazanych do pozostawienia; • Wykonanie bezpiecznych przejść dla pieszych przy skrzyżowaniu ulic Moniuszki i Wyzwolenia (możliwe zastosowanie skrzyżowania z wyniesioną tarczą), oznakowanie ulic, ewentualnie montaż progów zwalniających; • Zagospodarowanie zielenią komponowaną obszaru w miejscu wyburzonego barku i budynków gospodarczych, wykonanie alejek utwardzonych, zamontowanie elementów małej architektury (kosze na śmieci, ławki, stojak na rowery, altana,); • Wydzielenie miejsca dla wspólnego ogrodu sąsiedzkiego do uprawy przez mieszkańców roślin leczniczych, jadalnych, ozdobnych; • Wykonanie nasadzeń izolacyjnych wysokich i niskich, wykonanie nasadzeń alejowych, nowych drzew wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych / sfera społeczna / sfera przestrzenna/ sfera środowiskowa 			
<p>Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na obszarze osiedla Koszary / Obszar rewitalizacji – ul. Moniuszki/Wyzwolenia</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wydzielenie miejsca dla wspólnego ogrodu sensorycznego i ogrodu sąsiedzkiego. Po wschodniej stronie od osi założenia zostanie zlokalizowana przestrzeń aktywizacji 	<p>dz. 13.3 RPO WL</p>	<p>UM Tomaszów Lubelski</p>	<p>Dzienny Dom Seniora (Program Senior+)</p>

	<p>lokalnej społeczności przez pracę w ogrodzie, obcowanie z naturą, hortiterapię, a także edukację. Przestrzeń ta zostanie uzupełniona zielenią ozdobną oraz w dużej części zielenią użytkową tj. drzewami i krzewami owocowymi;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Strefa edukacyjna.</u> We wschodniej części parku proponuje się także lokalizację strefy edukacyjnej z tablicami informacyjnymi dotyczącymi pobliskiej flory i fauny, umożliwiającymi przeprowadzenie plenerowych zajęć przyrodniczych dla uczniów szkół. • <u>Strefa rekreacyjna.</u> Planuje się tu urządzonej przestrzeń z elementami małej architektury: ławkami, koszami na śmieci, stojakami dla rowerów itp. otoczonymi zielenią. Zaplanowano również lokalizację urządzeń siłowych dla użytkowników w różnym wieku, strefy zabaw dla dzieci z urządzonym placem zabaw. • Uporządkowanie terenu poprzez wyburzenie baraków nie nadających się do remontu (Al. Sportowa 3, 5 i 7), wyburzenie budynków gospodarczych, składów i wiat oraz likwidację samowoli w postaci ogrodzeń przedogródków, składzików i elementów wyposażenia ogródków; 			
--	---	--	--	--

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

	<ul style="list-style-type: none">• Remont istniejących ulic oraz ciągów pieszych wraz z wykonaniem bezpiecznych przejść dla pieszych, oznakowaniem ulic, montażem progów zwalniających na al. Sportowej oraz ul. Rybickiego;• Wykonanie niezbędnych wycinek drzew i krzewów kolidujących z nową zabudową lub stwarzających zagrożenie oraz pielęgnacji drzew i krzewów wskazanych do pozostawienia./ sfera społeczna / sfera przestrzenna/ sfera środowiskowa			
--	---	--	--	--

CEL III. POPRAWA WARUNKÓW MIESZKANIOWYCH LOKATORÓW MIESZKAŃ KOMUNALNYCH

1. Poprawa jakości istniejących budynków poprzez wykonanie remontów oraz wyburzenie i zastąpienie nowymi budynków nienadających się do remontu;
2. Poprawa parametrów związanych z kosztami utrzymania budynków – zastosowanie energooszczędnych instalacji;
3. Realizacja nowej lub poprawa stanu istniejącej infrastruktury technicznej;
4. Poprawa jakości dróg i bezpieczeństwa drogowego.

Tytuł projektu	Zakres projektu/ oddziaływanie na sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną, infrastrukturalną, środowiskową	Źródło finansowania	Operator/ Wnioskodawca	Powiązanie z innymi projektami
Poprawa warunków mieszkaniowych na Al. Sportowej/ul. Rybickiego / Obszar rewitalizacji – Osiedle Koszary	Na podstawie ekspertyz potwierdzających, iż stopień zdegradowania budynków mieszkalnych przy Al. Sportowej uniemożliwia ich renowację podjęto decyzję o budowie dwóch wielorodzinnych, komunalnych budynków mieszkalnych na niezabudowanej działce przy Al. Sportowej/ul. Rybickiego. Planowane jest utworzenie ok. 48 mieszkań komunalnych. Na parterze jednego z budynków zostanie wygospodarowana przestrzeń pod Centrum Aktywności Lokalnej. Zagospodarowanie terenu przy nowo wybudowanych budynkach mieszkalnych (wiaty śmietnikowe, dojścia i dojazdy, zieleń towarzysząca, oświetlenie, monitoring), budowa miejsc parkingowych wymaganych przez prawo budowlane;	dz. 13.3 RPO WL	UM Tomaszów Lubelski	CAL (dz. 11.1 RPO WL, 13.3 RPO WL)

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

	<p>Remont istniejących ciągów pieszych wraz z wykonaniem bezpiecznych przejść dla pieszych, oznakowaniem ulic, montażem progów zwalniających na al. Sportowej oraz ul. Rybickiego;</p> <p>Wykonanie niezbędnych wycinek drzew i krzewów kolidujących z nową zabudową lub stwarzających zagrożenie oraz pielęgnacji drzew i krzewów wskazanych do pozostawienia.</p> <p>/ sfera społeczna / sfera techniczna / sfera środowiskowa</p>			
<p>Poprawa warunków mieszkaniowych na terenie osiedla Koszary poprzez remont budynków mieszkalnych z przystosowaniem na lokale socjalne na ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3 / Obszar rewitalizacji – Osiedle Koszary</p>	<p>W ramach projektu planowana jest całościowa modernizacja komunalnych budynków mieszkalnych z przystosowaniem na lokale socjalne na ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3.</p> <p>W ramach przedsięwzięcia przewiduje się m.in. renowacje części wspólnych tj. odnowienie elementów strukturalnych budynku (dachy, elewacje, okna i drzwi, klatki schodowe, korytarze, piwnice, strychy itd.), wymiany instalacji i urządzeń wodociągowych, kanalizacyjnych, gazowych, ciepłowniczych, elektrycznych, telekomunikacyjnych.</p> <p>/ sfera społeczna / sfera techniczna / sfera środowiskowa</p>	<p>Wsparcie budownictwa a socjalnego z Funduszu Dopłat – operator BGK</p>	<p>UM Tomaszów Lubelski</p>	<p>CAL (dz. 11.1 RPO WL, 13.3 RPO WL)</p>
<p>Zwiększenie efektywności energetycznej budynków komunalnych z przystosowaniem na lokale socjalne na osiedlu</p>	<p>Termomodernizacja budynków komunalnych mieszkaniowych z przystosowaniem na lokale socjalne na ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3.</p> <p>/sfera środowiskowa</p>	<p>dz. 5.3 RPO WL</p>	<p>UM Tomaszów Lubelski</p>	<p>CAL (dz. 11.1 RPO WL, 13.3 RPO WL)</p>

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

Koszary ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3 / Obszar rewitalizacji – Osiedle Koszary				
Poprawa warunków mieszkaniowych na ul. Moniuszki/Wyzwolenia / Obszar rewitalizacji – ul. Moniuszki/Wyzwolenia	<p>Na podstawie ekspertyz potwierdzających, iż stopień zdegradowania budynków mieszkalnych uniemożliwia ich renowację, planowana jest budowa i zastąpienie ich dwoma budynkami z mieszkaniami socjalnymi zlokalizowanych u zbiegu ul. Moniuszki i ul. Wyzwolenia. Budynki w technologii murowanej, dwukondygnacyjne z użytkowym poddaszem o wysokości nawiązującej do sąsiadującej zabudowy. Otoczenie nowoprojektowanych budynków planuje się obsadzić zielenią niską i wysoką, która podniesie jakość przestrzeni publicznej. W jednym z budynków planuje się wydzielenie na parterze pomieszczeń na potrzeby Dziennego Domu Seniora;</p> <p>Wyburzenie baraków nie nadających się do remontu (ul. Moniuszki 86 i Wyzwolenia 140) oraz budynków gospodarczych, składów;</p> <p>Budowa miejsc parkingowych;</p> <p>Budowa ciągu pieszego przy ul. Wyzwolenia oraz remont przy ul. Moniuszki;</p> <p>Rekultywacja obszaru po wyburzonych budynkach;</p> <p>Wykonanie niezbędnych wycinek drzew i krzewów kolidujących z nową zabudową lub stwarzających zagrożenie oraz wykonanie pielęgnacji drzew i krzewów wskazanych do pozostawienia;</p>	dz. 13.3 RPO WL	UM Tomaszów Lubelski	Dzienny Dom Seniora (Program Senior+) CAL (dz. 11.1 RPO WL, 13.3 RPO WL)

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

	<p>Wykonanie bezpiecznych przejść dla pieszych przy skrzyżowaniu ulic Moniuszki i Wyzwolenia (możliwe zastosowanie skrzyżowania z wyniesioną tarczą), oznakowanie ulic, ewentualnie montaż progów zwalniających;</p> <p>Zagospodarowanie zielenią komponowaną obszaru w miejscu wyburzonego barku i budynków gospodarczych, wykonanie alejek utwardzonych, zamontowanie elementów małej architektury (kosze na śmieci, ławki, stojak na rowery, altana,);</p> <p>Wydzielenie miejsca dla wspólnego ogrodu sąsiedzkiego do uprawy przez mieszkańców roślin leczniczych, jadalnych, ozdobnych;</p> <p>Wykonanie nasadzeń izolacyjnych wysokich i niskich;</p> <p>Wykonanie nasadzeń alejowych, nowych drzew wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych / sfera społeczna / sfera techniczna / sfera środowiskowa</p>			
--	--	--	--	--

CEL IV. ZWIĘKSZONA AKTYWNOŚĆ I INTEGRACJA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

1. Upowszechnienie dostępu do usług społecznych poprzez budowę infrastruktury niezbędnej do jej sprawnego świadczenia.
2. Zwiększenie aktywności i integracji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji ;
3. Realizacja nowej infrastruktury technicznej.

Tytuł projektu	Zakres projektu/ oddziaływanie na sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną, infrastrukturalną	Źródło finansowania	Operator/ Wnioskodawca	Powiązanie z innymi projektami
Budowa Lokalnego Centrum Wspierająco Dydaktycznego dla osób niepełnosprawnych / Obszar rewitalizacji – ul. Mickiewicza	<p>W ramach przedsięwzięcia powstanie wielofunkcyjny obiekt, w którym będą prowadzone następujące rodzaje działalności:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy (OREW) dla dzieci i młodzieży z głęboką, wielorako sprzężoną niepełnosprawnością, w tym intelektualną. Podopieczni Ośrodka będą mogli realizować obowiązek szkolny lub obowiązek nauki oraz korzystać z szerokiego zakresu rehabilitacji. 2. Dom Pomocy Społecznej (DPS) dla 30 osób z w/w niepełnosprawnością, których rodzice ze względu na wiek bądź stan zdrowia nie są w stanie nadal opiekować się swoim dorosłym niepełnosprawnym dzieckiem. 3. Ośrodek Integracji Społecznej (OIS) – zaplecze lokalowe do pracy z lokalnym środowiskiem w celu integracji z osobami niepełnosprawnymi oraz umożliwienie włączenia tych osób w życie społeczne poprzez niwelowanie barier mentalnych funkcjonujących w społeczności lokalnej. <p>/ sfera społeczna / sfera przestrzenna</p>	RPO WL Działanie 13.2, Środki własne	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Tomaszowie Lubelskim	Dzienny Dom Seniora (Program Senior+) CAL (dz. 11.1 RPO WL, 13.3 RPO WL)

MECHANIZMY ZAPEWNIENIA KOMPLEMENTARNOŚCI MIĘDZY PROJEKTAMI REWITALIZACYJNYMI

Komplementarność jest istotnym elementem Programu Rewitalizacji. Zapewnienie powiązań pomiędzy konkretnymi projektami skutkować może lepszym i bardziej efektywnym wykorzystaniem środków finansowych przeznaczonych na rewitalizację.

Zgodnie z zapisami Wytocznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 opracowanych przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju wymogiem niezbędnym przy opracowaniu programów rewitalizacji jest konieczność zapewnienia komplementarności w następujących aspektach: przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym i źródeł finansowania.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA

Komplementarność przestrzenna w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski została zapewniona dzięki skupieniu projektów wybranych do realizacji na obszarze rewitalizacji o największym potencjale rozwojowym, który mieści się na osiedlu Koszary wraz z sąsiadującym Ośrodkiem Sportu i Rekreacji Tomasovia. Pozostałe projekty rewitalizacyjne są zlokalizowane na obszarze rewitalizacji na terenie zbiegu ulic Moniuszki i Wyzwolenia oraz na niezagospodarowanej i zdegradowanej działce przy ul. Mickiewicza.

Wszystkie kluczowe projekty skupiają się na ww. obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Są odpowiedzią na główne problemy społeczne i funkcjonalno-przestrzenne dla tego terenu. Dzięki ich realizacji pozytywne skutki widoczne będą na całym obszarze Miasta, ponieważ wszystkie działania inwestycyjne dotyczą miejsc lub obiektów użyteczności publicznej, przez co korzystać z nich będą mogli mieszkańcy obszaru, całego miasta jak i regionu. Ich realizacja będzie zapobiegać przenoszeniu się problemów społecznych na dalsze obszary miasta, ponieważ ich rozwiązanie jest planowane na obszarze zamieszkania osób dotkniętych sytuacją kryzysową. Powiązania pomiędzy projektami zostały wskazane w rozdziale **LISTA PLANOWANYCH PROJEKTÓW** w kolumnie „**Powiązanie z innymi projektami**”.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA

Wybrane do realizacji przedsięwzięcia rewitalizacyjne są ze sobą wzajemnie powiązane, a także wzajemnie się dopełniają. Zadania infrastrukturalne, związane z utworzeniem Centrum Aktywności Lokalnej oraz Dziennym Domem Seniora zakładają prowadzenie tam działań o charakterze społecznym (kulturalnym, integracyjnym, aktywizującym mieszkańców).

Równocześnie zadania zostały przewidziane w taki sposób, aby równocześnie przeciwdziałały problemom w różnych sferach. Działania rewitalizacyjne związane z modernizacją infrastruktury technicznej służą zarówno poprawie jakości życia mieszkańców, zwiększeniu ładu przestrzennego, jak również będą miały pozytywny wpływ na poprawę jakości środowiska naturalnego.

Główne projekty rewitalizacyjne (budowa CAL, Akademii Aktywności, rozbudowa OSiR) pozwalają na uruchomienie innych działań i projektów. Projektowane do utworzenia Centrum Aktywności Lokalnej stanowi bazę do inicjowania przedsięwzięć społecznych, gospodarczych i kulturalnych zaplanowanych w ramach przedmiotowego LPR. Jednocześnie kluczowe projekty rewitalizacyjne pozwolą uruchomić inne działania i przedsięwzięcia wykraczające poza dotychczas zdefiniowane obszary problemowe, m.in. z obszaru turystyki.

Dodatkowo w celu wykazania komplementarności karty planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawierają prognozowane rezultaty. Natomiast lista planowanych projektów rewitalizacyjnych zawiera informację na temat oddziaływania zadania w odniesieniu do pięciu sfer. Będzie to przeciwdziało fragmentaryzacji zadań, a rewitalizacja uzyska kompleksowy charakter.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA

Za realizację Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022 odpowiadać będzie Burmistrz Tomaszowa Lubelskiego oraz podlegający mu Wydział Inwestycji i Rozwoju. Umieszczenie głównego operatora rewitalizacji w ramach istniejących struktur zapewni skuteczne zarządzanie programem oraz pozwoli na kontynuację i uzupełnienie działań podejmowanych w ramach realizacji polityk publicznych. Określenie odpowiednich instrumentów zarządzania i wdrażania zostało opisane w rozdziale **System wdrażania programu rewitalizacji**.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

W realizację projektów rewitalizacyjnych będą zaangażowane następujące podmioty:

- podmioty miejskie:
 - Miasto Tomaszów Lubelski,
 - MOPS w Tomaszowie Lubelskim,
 - OSiR Tomasovia,
 - Miejska Biblioteka Publiczna,
 - Tomaszowski Dom Kultury;
- podmioty inne niż miejskie:
 - Organizacje pozarządowe, w tym Kluby/stowarzyszenia sportowe,
 - Tomaszowska Akademia Sztuk Walki,
 - Uniwersytet Trzeciego Wieku,
 - Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Tomaszowie Lubelskim.

KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017 – 2022 zwraca także uwagę na zachowanie ciągłości programowej.

Przedmiotowy program rewitalizacji nawiązuje i korzysta z efektów wcześniej zrealizowanych projektów, a przede wszystkim przedsięwzięcia „Rewitalizacja miasta Tomaszów Lubelski poprzez remont uliczek starego miasta oraz parku miejskiego” sfinansowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007 – 2013 (dz. 3.2. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich).

Przedsięwzięcia podejmowane w poprzednich okresach programowych mają swoją ciągłość i kontynuację w obecnym dokumencie, przede wszystkim poprzez kontynuację działań w obszarze rozbudowy miejsc spędzania wolnego czasu oraz miejsc rekreacji i aktywnej rekreacji. Dodatkowo działania zostaną rozszerzone o aspekty społeczne w taki sposób, aby inwestycje w ramach rewitalizacji mogły służyć również grupom zagrożonym wykluczeniem społecznym. Wnioski wyciągnięte z realizacji poprzednich działań rewitalizacyjnych pozwolą na jeszcze bardziej efektywne wykorzystanie środków i możliwości w obecnej perspektywie finansowej.

KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

Projekty, które zostały zapisane w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017 – 2022 mają zapewnione finansowanie z różnych źródeł, które wzajemnie się uzupełniają i łączą, w tym EFRR, EFS, FS, środki publiczne Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Ponadto projekty zapisane w dokumencie dają także możliwość włączenia środków prywatnych w finansowanie procesów rewitalizacji. Szczegółowe zestawienie źródeł finansowania prezentujące jednocześnie komplementarność źródeł finansowania niniejszego programu, zostało zaprezentowane w następnym rozdziale.

RAMY FINANSOWE

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI MIASTA TOMASZÓW LUBELSKI

Podstawowe źródła finansowania zadań zaplanowanych w ramach Programu to:

- 1) Środki publiczne:
 - a) Budżety Miasta i jednostek organizacyjnych – wkład własny do dofinansowania zewnętrznego, realizacja zadań publicznych, na które nie pozyskano zewnętrznego dofinansowania, zlecenie zadań organizacjom pozarządowym,
 - b) Budżet państwa – środki z programów rządowych, funduszy celowych, programów ministerialnych,
 - c) Dofinansowanie UE i z innych źródeł zewnętrznych – RPO WL 2014- 2020, programy krajowe, inne instrumenty.
- 2) Środki prywatne - środki innych uczestników (partnerów) procesu wdrażania programu rewitalizacyjnego:
 - a) Środki organizacji pozarządowych – wkład własny do dofinansowania zewnętrznego lub samodzielna realizacja projektów.
 - b) Działania sektora prywatnego mogą być również realizowane z udziałem środków pochodzących z funduszy UE i innych źródeł zewnętrznych, budżetu państwa czy budżetu jednostek samorządu terytorialnego.
- 3) Środki z rynku finansowego (kredyty, pożyczki, leasing, poręczenia, gwarancje bankowe itp.).

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

TABELA 22 INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI MIASTA TOMASZÓW LUBELSKI

L.p.	Nazwa Projektu	Wartość projektu (PLN)	Udział środków zewnętrznych	Udział środków JST	Udział środków prywatnych	Termin realizacji	Potencjalne źródła finansowania
1	Modernizacja zdegradowanych budynków OSiR Tomasovia	18 500 000,00	8 100 000,00	10 400 000,00	0,00	2018-2020	Ministerstwo Sportu i Turystyki, RPO WL Działanie 13.3
2	Akademia Aktywności	2 000 000,00	1 000 000,00	0,00	1 000 000,00	2019-2020	Ministerstwo Sportu i Turystyki, Środki własne Tomaszowskiej Akademii Sztuk Walki
3	Centrum Aktywności Lokalnej (CAL)	500 000,00	425 000,00	75 000,00	0,00	2019-2020	Działanie 11.1 RPO WL 2014-2020
4	Dzienny Dom Seniora	500 000,00	450 000,00	50 000,00	0,00	2019-2020	Program Wieloletni „Senior +” na lata 2015-2020
5	Budowa Lokalnego Centrum Wspierająco Dydaktycznego dla osób niepełnosprawnych	10 700 240,00	9 095 204,00	1 605 036,00	0,00	2017-2019	RPO WL Działanie 13.2, Środki własne
6	„ZaczynaMy OdNowa"	663 935,00	564 344,75	99 590,25	0,00	2017-2019	Działanie 11.1 Aktywne włączenie Regionalny Program Operacyjny Województwa lubelskiego na lata 2014-2020
7	Rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej, w tym wzrost zatrudnialności w sektorze ekonomii społecznej	250 000,00	212 500,00	37 500,00	0,00	2019-2022	Działania 11.3 RPO WL, 13.3 RPO WL

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

8	Świetlica seniora -integracja i aktywizacja	50 000,00	42 500,00	7 500,00	0,00	2019-2022	Działanie 12.3 RPO WL, Rządowy Program Aktywności Społecznej Osób Starszych 2014-2020
9	Wodna Akademia	50 000,00	45 000,00	5 000,00	0,00	2019-2022	Środki własne, Program Młodzież Solidarna w Działaniu na lata 2016-2019
10	Akademia Nordic Walking	20 000,00	10 000,00	10 000,00	0,00	2019-2022	Środki własne, budżet obywatelski, konkurs mini grantów
11	„Stop marginalizacji”	900 000,00	765 000,00	135 000,00	0,00	2017-2020	Działanie 11.1 RPO WL 2014-2020
12	Poprawa warunków mieszkaniowych na ul. Moniuszki/Wyzwolenia	2 000 000,00	1 700 000,00	300 000,00	0,00	2018-2019	Działanie 13.3 RPO WL 2014-2020
13	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji u zbiegu ulic Moniuszki i Wyzwolenia	200 000,00	170 000,00	30 000,00	0,00	2018-2019	Działanie 13.3 RPO WL 2014-2020
14	Poprawa warunków mieszkaniowych na Al. Sportowej/ul. Rybickiego	2 500 000,00	2 125 000,00	375 000,00	0,00	2018-2019	Działanie 13.3 RPO WL 2014-2020
15	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na obszarze osiedla Koszary	500 000,00	425 000,00	75 000,00	0,00	2018-2019	Działanie 13.3 RPO WL 2014-2020
16	Poprawa warunków mieszkaniowych na terenie osiedla Koszary poprzez remont budynków komunalnych na ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3	1 500 000,00	750 000,00	750 000,00	0,00	2018-2019	Wsparcie budownictwa socjalnego z Funduszu Dopłat - operator BGK

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

17	Seniorzy czytają dzieciom	40 000,00	20 000,00	20 000,00	0,00	2019-2022	Środki własne, budżet obywatelski, konkurs mini grantów, Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020
18	Zwiększenie efektywności energetycznej budynków komunalnych na osiedlu Koszary ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3	600 000,00	510 000,00	90 000,00	0,00	2018-2019	Działanie 5.3 RPO WL
19	Budowa wielofunkcyjnego boiska sportowego przy Gimnazjum nr 2	700 000,00	350 000,00	350 000,00	0,00	2020-2021	Ministerstwo Sportu i Turystyki
20	Remont budynku hali sportowej OSiR z zapleczem administracyjno-socjalnym	500 000,00	400 000,00	400 000,00	0,00	2018 2020	Działanie 13.3 RPOWL
SUMA:		42 174 175,00	27 159 548,75	14 314 626,25	1 000 000,00		

Źródło: Opracowanie własne.

Głównym źródłem finansowania projektów rewitalizacyjnych w województwie lubelskim w latach 2014-2020 (z perspektywą do roku 2023) są środki z funduszy europejskich w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. Ponadto, w celu zapewnienia komplementarności finansowej projektów należy mieć na uwadze możliwości finansowania z innych dostępnych źródeł, w tym z programów krajowych (np. POWER, POIiŚ, POPC), ze środków celowych będących w dyspozycji Ministerstw (np. Ministerstwo Sportu i Turystyki, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej), innych środków regionalnych i lokalnych, w tym z budżetów JST czy środków prywatnych podmiotów.

Po roku 2022 projekty rewitalizacyjne będą finansowane głównie ze środków budżetu miasta, ponieważ krótki okres funkcjonowania instytucji społecznych nie pozwoli im na uzyskanie niezależności finansowej. Istotną rolę w procesie rewitalizacji przewidziano dla podmiotów ekonomii społecznej, które powinny w dużej mierze odciążyć samorząd miasta w zakresie finansowania utrzymania i zarządzania infrastrukturą na terenie rewitalizowanym.

SYSTEM WDRAŻANIA PROGRAMU REWITALIZACJI, SYSTEM MONITORINGU I OCENY SKUTECZNOŚCI DZIAŁAŃ

SYSTEM WDRAŻANIA PROGRAMU REWITALIZACJI

Pierwszym etapem wdrażania programu rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski będzie przyjęcie Programu stosowną uchwałą Rady Miasta. W przypadku stwierdzenia konieczności wprowadzenia zmian do uchwalonego już dokumentu, konieczne będzie przyjęcie odpowiedniej uchwały przez Radę Miasta. Wszelkie dokumenty związane z ewaluacją, sprawozdawczością z realizacji inwestycji oraz sprawozdawczością okresową z realizacji Programu będą adresowane do Rady Miasta Tomaszów Lubelski.

System wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji powinien w jasny sposób określać struktury zarządcze i organizacyjne projektów. Jest to konieczne ze względu na możliwość zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych. Przejrzyste określenie struktur ułatwi działanie w trakcie wdrażania Programu.

W realizacji poszczególnych projektów będą brać udział dwa typy podmiotów:

- Podmioty wykonawcze, tzn. jednostki odpowiedzialne za realizację poszczególnych zadań,
- Podmioty zarządzające, tzn. jednostki zarządzające oraz koordynujące wdrażanie całości programu, które równocześnie prowadzą ewaluację, monitoring oraz ocenę programu.

Dla określenia systemu wdrażania samego programu, kluczowe znaczenie mają zatem podmioty zarządzające. Wymienić przy tym można następujące struktury, które muszą lub mogą być bezpośrednio zaangażowane w zarządzanie Programem:

- organy miasta, powołane do zarządzania na podstawie ustawowego umocowania,
- za koordynację i zarządzanie projektami inwestycyjnymi będzie odpowiadał **Wydział Inwestycji i Rozwoju**. Natomiast działania społeczne będą przypisane **Miejskiemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej**,
- specjalny podmiot zarządzający Programem – Komitet Rewitalizacji.

OPIS STRUKTURY ZARZĄDZANIA PROGRAMEM

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

Głównym operatorem Lokalnego Programu Rewitalizacji będzie powołany specjalnie do tego celu **Komitet Rewitalizacji**. Będzie to podmiot odpowiedzialny za zarządzanie takimi elementami jak:

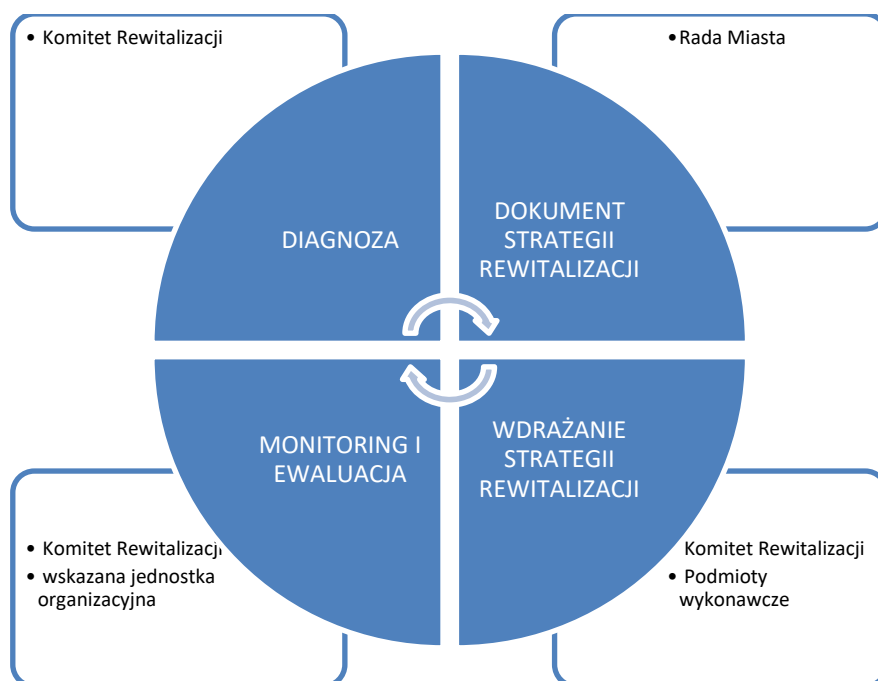
- kontynuacja procesu planowania obejmującego aktualny okres programowania 2017 – 2022, w oparciu o elastyczność programu oraz możliwość pojawienia się nowych partnerów i nowych projektów rewitalizacyjnych;
- realizacja Programu, w znaczeniu koordynacji i animowania działań, w kierunku przestrzegania zasad wdrożenia, wymagań wewnętrznych (miasto) i zewnętrznych (UE), a tak-że spójności Programu;
- organizacja procesu promocji Programu i komunikacji społecznej (organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, struktury partnerstwa publiczno-prywatnego),
- monitoring realizacji Programu;
- sprawozdawczość i wewnętrzna ocena efektów Programu.

Komitet powinien działać z myślą o zainteresowaniu uczestnictwem w Programie użytkowników i potencjalnych inwestorów, a także wzmacniać wiarygodność Programu i wykazywać inwestorom ich interes w przystąpieniu do niego.

Podmiotem wykonawczym odpowiedzialnym za prawidłową implementację LPR będzie **Burmistrz Miasta Tomaszów Lubelski**. Będzie on nadzorował pracę jednostek podległych odpowiedzialnych za realizację projektów inwestycyjnych i projektów społecznych. Za koordynację i zarządzanie projektami inwestycyjnymi będzie odpowiadał **Wydział Inwestycji i Rozwoju**. Natomiast działania społeczne będą przypisane **Miejskiemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej**. Wymienione podmioty zajmą się również gromadzeniem danych dotyczących osiągnięcia wskaźników produktu realizowanych projektów.

Za monitoring LPR pod kątem osiągnięcia wskaźników rezultatu i oddziaływania będzie odpowiadała wyznaczona przez Burmistrza **jednostka organizacyjna (w ramach struktury Urzędu)**. Będzie pełniła funkcję koordynacyjną w zakresie procesu monitorowania realizacji Programu Rewitalizacji.

SCHEMAT 1 STRUKTURA ZARZĄDZANIA PROGRAMEM



Źródło: Opracowanie własne.

Etap monitoringu i ewaluacji LPR będzie stanowił jednocześnie pierwszy etap diagnozy problemów na potrzeby nowego Gminnego Programu Rewitalizacji opracowanego już według Ustawy o rewitalizacji¹⁶. Dlatego też sprawozdanie monitoringowe w roku 2022 powinno zawierać analizę zrealizowanych działań oraz poziom osiągniętych wskaźników ułatwiający podjęcie decyzji o kontynuowaniu procesu rewitalizacji na zdiagnozowanym obszarze bądź też wskazaniu nowego obszaru zdegradowanego.

EWALUACJA I MONITOROWANIE REALIZACJI PROGRAMU

Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski będzie monitorowany wg poniższego systemu monitorowania:

- 1) na poziomie przedsięwzięć - wskaźników produktu i rezultatu. Wskaźniki produktu są to materialne efekty działań w projekcie, które są określone dokładnymi wartościami liczbowymi. Wskaźnikiem rezultatu jest bezpośredni wpływ zrealizowanego produktu na otoczenie społeczno - ekonomiczne uzyskany po zakończeniu projektu

¹⁶ Dz.U. 2015 poz. 1777

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

(np. liczba osób uczestniczących w projektach o charakterze społecznym, utworzenie nowych przedsiębiorstw społecznych itp.).

- 2) na poziomie LPR wskaźników celów – czyli oddziaływania, które są mierzone za pomocą wskaźników wykorzystanych na potrzeby diagnozy zebranych w 5 sferach problemowych (społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej),

TABELA 23 WSKAŹNIKI REALIZACJI LPR

CELE OPERACYJNE/ WSKAŹNIKI	JEDNOSTKA MIARY WSKAŹNIKA	SPOSÓB POMIARU
CEL I. Zwiększona aktywność społeczna, gospodarcza, kulturalna i sportowa mieszkańców obszaru rewitalizacji		
Wskaźniki produktu		
Liczba uczestników szkoleń/warsztatów/zajęć	osoba	lista uczestników
Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach profilaktycznych	osoba	lista uczestników
Liczba uczestników - osób niepełnosprawnych	osoba	lista uczestników
Liczba uczestników zajęć w wieku 60+	osoba	lista uczestników
Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem	osoba	dane organizatora
Liczba utworzonych podmiotów ekonomii społecznej	liczba podmiotów	wpis KRS
Wskaźniki rezultatu		
Liczba osób, które podniosły swoje kompetencje/kwalifikacje	osoba	rejestr wydanych zaświadczeń/certyfikatów
Liczba osób, które zwiększyły swoją aktywność fizyczną	osoba	lista uczestników
Liczba osób, które zwiększyły swoją aktywność kulturalną	osoba	dane organizatora
Liczba osób zatrudnionych w podmiotach ekonomii społecznej	osoba	lista osób zatrudnionych
Liczba podmiotów ekonomii społecznej, którym udzielono wsparcia	podmiot	rejestr wydanych zaświadczeń
CEL II. Poprawa jakości przestrzeni publicznej obszaru rewitalizacji.		
Wskaźniki produktu		
Powierzchnia odnowionych terenów publicznych	ha	protokół odbioru
Powierzchnia wybudowanych/odnowionych terenów przeznaczonych do uprawy sportu i rekreacji	ha	protokół odbioru

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	sztuka	protokół odbioru
Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich	sztuka	protokół odbioru
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	uchwała Rady Miasta
Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych	sztuka	protokół odbioru
Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich	ha	protokół odbioru
Liczba obiektów dostosowanych do celów społecznych	sztuka	protokół odbioru
Długość wyremontowanych dróg, i chodników	km	protokół odbioru
Liczba zmodernizowanych latarni ulicznych	sztuka	protokół odbioru
Liczba obiektów objętych termomodernizacją	sztuka	protokół odbioru
Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	sztuka	protokół odbioru
Powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji	m ²	protokół odbioru
Wskaźniki rezultatu		
Liczba osób korzystających ze zmodernizowanych lub nowo wybudowanych obiektów	osoba	dane administratora budynku
Liczba osób korzystających z odnowionych terenów publicznych	osoba	dane administratora terenu
Liczba osób korzystających z wybudowanych/odnowionych terenów przeznaczonych do uprawy sportu i rekreacji	osoba	dane administratora terenu
Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej	kW	dane administratora budynku
Zmniejszenie zanieczyszczeń do atmosfery	tona	dane administratora budynku
Produkcja energii elektrycznej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE	MWhe/rok	dane administratora budynku
CEL III. Poprawa warunków mieszkaniowych lokatorów mieszkań komunalnych		
Wskaźniki produktu		
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	sztuka	protokół odbioru
Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich	sztuka	protokół odbioru

Liczba obiektów dostosowanych do celów społecznych	sztuka	protokół odbioru
Długość wyremontowanych dróg i chodników	km	protokół odbioru
Liczba zmodernizowanych latarni ulicznych	sztuka	protokół odbioru
Liczba obiektów objętych termomodernizacją	sztuka	protokół odbioru
Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	sztuka	protokół odbioru
Powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji	m ²	protokół odbioru
Wskaźniki rezultatu		
Liczba osób korzystających ze zmodernizowanych lub nowo wybudowanych obiektów	osoba	dane administratora budynku
Liczba osób korzystających z wybudowanych/odnowionych terenów przeznaczonych do uprawy sportu i rekreacji	osoba	dane administratora terenu
Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej	kW	dane administratora budynku
Zmniejszenie zanieczyszczeń do atmosfery	tona	dane administratora budynku
Produkcja energii elektrycznej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE	MWhe/rok	dane administratora budynku
CEL IV. Zwiększona aktywność i integracja osób niepełnosprawnych		
Wskaźniki produktu		
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	sztuka	protokół odbioru
Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich	sztuka	protokół odbioru
Liczba obiektów dostosowanych do celów osób niepełnosprawnych	sztuka	protokół odbioru
Wskaźniki rezultatu		
Liczba osób korzystających ze zmodernizowanych lub nowo wybudowanych obiektów	osoba	dane administratora budynku
Liczba osób niepełnosprawnych korzystających ze zmodernizowanych lub nowo wybudowanych obiektów	osoba	dane administratora budynku

Źródło: opracowanie własne.

WSKAŹNIKI ODDZIAŁYWANIA PROGRAMU REWITALIZACJI

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

Monitoring wskaźników oddziaływania będzie odbywał się po zakończeniu realizacji zaplanowanych projektów rewitalizacyjnych. Raporty będą przygotowywane na podstawie danych przekazanych przez odpowiednie podmioty. Za kontrolę skuteczności przeprowadzonych działań rewitalizacyjnych odpowiadać będzie wyznaczona przez Burmistrza do tego celu **jednostka organizacyjna (w ramach struktury Urzędu)**.

Wskazane poniżej wskaźniki oddziaływania są tożsame ze wskaźnikami, na podstawie których dokonano diagnozy obszarów zdegradowanych. Podejście takie pozwoli na monitorowanie skali zmian wywołanych realizacją programu rewitalizacji.

TABELA 24 WSKAŹNIKI ODDZIAŁYWANIA PROGRAMU REWITALIZACJI

WSKAŹNIK ODDZIAŁYWANIA / SFERA ODDZIAŁYWANIA	JEDNOSTKA MIARY WSKAŹNIKA	SPOSÓB POMIARU
Sfera społeczna		
Ubóstwo: - liczba członków rodzin korzystających z pomocy społecznej, - liczba osób korzystających z zasiłków celowych - liczba członków rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa	Osoba	Dane MOPS
Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w formie zasiłków rodzinnych	Osoba	Dane MOPS
Bezrobocie - liczba członków rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia	Osoba	Dane MOPS
Alkoholizm - liczba członków rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu	Osoba	Dane MOPS
Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych - liczba członków rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych	Osoba	Dane MOPS
Seniorzy wymagający opieki – liczba osób starszych wymagających opieki korzystających z pomocy społecznej	Osoba	Dane MOPS

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

Niepełnosprawni – liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności	Osoba	Dane MOPS
Wielodzietność – liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu wielodzietności	Osoba	Dane MOPS
Sfera gospodarcza		
Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą	Przedsiębiorstwo	Raport na podstawie danych CEIDG
Liczba podmiotów ekonomii społecznej	Podmiot	Rejestr KRS
Sfera techniczna		
Stan techniczny komunalnych zasobów mieszkaniowych – powierzchnia użytkowa lokali mieszkalnych	Powierzchnia (m ²)	Dane UM Tomaszów Lubelski
Sfera przestrzenno-funkcjonalna		
Powierzchnia zdegradowanych przestrzeni publicznych	Powierzchnia (m ²)	Dane UM Tomaszów Lubelski
Sfera środowiskowa		
Liczba lokali komunalnych bez c.o. i instal. gazowej	Lokal (szt.)	Dane UM Tomaszów Lubelski

Źródło: opracowanie własne.

MATRYCA POWIĄZAŃ POMIĘDZY ZDIAGNOZOWANYMI PROBLEMAMI, CELAMI, WSKAŹNIKAMI I PROJEKTAMI
REWITALIZACYJNYMI

TABELA 25 MATRYCA POWIĄZAŃ POMIĘDZY ZDIAGNOZOWANYMI PROBLEMAMI, CELAMI, WSKAŹNIKAMI I PROJEKTAMI REWITALIZACYJNYMI

Zdiagnozowany problem - wskaźnik	Cel LPR/ kierunki działań	Projekty rewitalizacyjne	Wskaźniki
Sfera społeczna			
<p>Ubóstwo:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba członków rodzin korzystających z pomocy społecznej, - liczba osób korzystających z zasiłków celowych - liczba członków rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa 	<p>Utworzenie miejsc aktywności i integracji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Centrum Aktywności Lokalnej, • ZaczynaMy OdNowa", • Akademia Aktywności, • „Stop marginalizacji”, • Poprawa warunków mieszkaniowych na Al. Sportowej/ul. Rybickiego (CAL) • Poprawa warunków mieszkaniowych na terenie osiedla Koszary poprzez remont budynków komunalnych z przystosowaniem na lokale socjalne na ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3 	<p>Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem.</p> <p>Liczba osób, które podniosły swoje kompetencje/kwalifikacje.</p> <p>Liczba osób, które zwiększyły swoją aktywność fizyczną.</p> <p>Liczba osób, które zwiększyły swoją aktywność kulturalną.</p>
<p>Bezrobocie - liczba członków rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia</p>	<p>Aktywizacja gospodarcza mieszkańców poprzez stworzenie miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Centrum Aktywności Lokalnej, • Rozbudowa zdegradowanych budynków OSiR Tomasovia, • Rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej, w tym wzrost zatrudnialności w sektorze ekonomii społecznej, • „Stop marginalizacji”. 	<p>Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem.</p> <p>Liczba osób, które podniosły swoje kompetencje/kwalifikacje.</p>

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

<p>Alkoholizm - liczba członków rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu</p>	<p>Utworzenie miejsc aktywności i integracji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Centrum Aktywności Lokalnej, • „Stop marginalizacji”, • Budowa Lokalnego Centrum Wspierająco Dydaktycznego dla osób niepełnosprawnych. 	<p>Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem. Liczba uczestników szkoleń/warsztatów/zajęć. Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach profilaktycznych.</p>
<p>Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych - liczba członków rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych</p>	<p>Utworzenie przestrzeni dla pobudzenia aktywności osób starszych, samotnych, niepełnosprawnych oraz wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Centrum Aktywności Lokalnej (Placówka Wsparcia Dziennego Krokus), • Budowa Lokalnego Centrum Wspierająco Dydaktycznego dla osób niepełnosprawnych, • Wodna Akademia, • Budowa wielofunkcyjnego boiska sportowego przy Gimnazjum nr 2 	<p>Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem. Liczba osób, które podniosły swoje kompetencje/kwalifikacje.</p>
<p>Seniorzy wymagający opieki – liczba osób starszych wymagających opieki korzystających z pomocy społecznej</p>	<p>Stworzenie przyjaznych dla użytkowników miejsc centralnych, integrujących lokalną społeczność; Utworzenie przestrzeni dla pobudzenia aktywności osób starszych, samotnych, niepełnosprawnych oraz wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym; Zmodernizowana i rozbudowana infrastruktura sportowo-rekreacyjna jako obszar tworzenia nowych miejsc pracy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dzienny Dom Seniora, • Centrum Aktywności Lokalnej, Akademia Nordic Walking, • Seniorzy czytają dzieciom, • Rozbudowa zdegradowanych budynków OSiR Tomasovia, • Świetlica seniora –integracja i aktywizacja, • Akademia Aktywności, • Budowa Lokalnego Centrum Wspierająco Dydaktycznego dla osób niepełnosprawnych. • Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na obszarze osiedla Koszary • Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji u zbiegu ulic Moniuszki i Wyzwolenia 	<p>Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem. Liczba uczestników zajęć w wieku 60+. Liczba osób, które zwiększyły swoją aktywność fizyczną. Liczba osób, które zwiększyły swoją aktywność kulturalną.</p>

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

		<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa warunków mieszkaniowych na ul. Moniuszki/Wyzwolenia 	
Niepełnosprawni - liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności	Upowszechnienie dostępu do usług społecznych poprzez budowę infrastruktury niezbędnej do jej sprawnego świadczenia; Zwiększenie aktywności i integracji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji; Utworzenie przestrzeni dla pobudzenia aktywności osób starszych, samotnych, niepełnosprawnych oraz wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa Lokalnego Centrum Wspierająco Dydaktycznego dla osób niepełnosprawnych, • „Stop marginalizacji”. 	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem. Liczba uczestników - osób niepełnosprawnych. Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Wielodzietność - liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu wielodzietności	Upowszechnienie dostępu do usług społecznych poprzez budowę infrastruktury niezbędnej do jej sprawnego świadczenia; Zwiększenie aktywności i integracji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji; Utworzenie przestrzeni dla pobudzenia aktywności osób starszych, samotnych, niepełnosprawnych oraz wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym	<ul style="list-style-type: none"> • Centrum Aktywności Lokalnej, • Rozbudowa zdegradowanych budynków OSiR Tomasovia, • Rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej, w tym wzrost zatrudnialności w sektorze ekonomii społecznej, • „Stop marginalizacji”. 	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem. Liczba uczestników szkoleń/warsztatów/zajęć. Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach profilaktycznych.
Sfera gospodarcza			
Poziom przedsiębiorczości - liczba osób prowadzących działalność gospodarczą	Aktywizacja gospodarcza mieszkańców poprzez stworzenie miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej;	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej, w tym wzrost zatrudnialności w sektorze ekonomii społecznej, 	Liczba osób, które podniosły swoje kompetencje/kwalifikacje.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

- liczba podmiotów ekonomii społecznej	Utworzenie miejsc aktywności i integracji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji.	<ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowa zdegradowanych budynków OSiR Tomaszovia. • Dzienny Dom Seniora, • Akademia Aktywności 	Liczba osób zatrudnionych w podmiotach ekonomii społecznej. Liczba podmiotów ekonomii społecznej, którym udzielono wsparcia.
Sfera przestrzenno-funkcjonalna			
Powierzchnia zdegradowanych przestrzeni publicznych	Poprawa jakości przestrzeni publicznych w zakresie estetyki, bezpieczeństwa oraz wyposażenia (mała architektura, place zabaw, siłownie zewnętrzne);	<ul style="list-style-type: none"> • Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na obszarze osiedla Koszary, • Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji u zbiegu ulic Moniuszki i Wyzwolenia, • Budowa Lokalnego Centrum Wspierająco Dydaktycznego dla osób niepełnosprawnych 	Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich. Powierzchnia odnowionych terenów publicznych. Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją.
Sfera techniczna			
Degradacja techniczna zasobów komunalnych - stan techniczny komunalnych zasobów mieszkaniowych	Poprawa jakości istniejących budynków poprzez wykonanie remontów oraz wyburzenie i zastąpienie nowymi budynków nienadających się do remontu; Poprawa parametrów związanych z kosztami utrzymania budynków – zastosowanie energooszczędnych instalacji; Realizacja nowej lub poprawa stanu istniejącej infrastruktury technicznej; Poprawa jakości dróg i bezpieczeństwa drogowego.	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa warunków mieszkaniowych na Al. Sportowej/ul. Rybickiego, • Zwiększenie efektywności energetycznej budynków komunalnych z przystosowaniem na lokale socjalne na osiedlu Koszary ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3, • Poprawa warunków mieszkaniowych na ul. Moniuszki/Wyzwolenia. • Poprawa warunków mieszkaniowych na terenie osiedla Koszary poprzez remont budynków komunalnych z przystosowaniem na 	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach. Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich. Liczba obiektów dostosowanych do celów społecznych. Długość wyremontowanych dróg i chodników. Liczba zmodernizowanych latarni ulicznych. Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

		<ul style="list-style-type: none"> • lokale socjalne na osiedlu Koszary ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3 	
Sfera środowiskowa			
<p>Zanieczyszczenie powietrza spowodowane użytkowaniem niskiej jakości opału w mieszkaniach komunalnych</p> <p>- Liczba lokali komunalnych bez c.o. i instal. gazowej</p>	<p>Poprawa parametrów związanych z kosztami utrzymania budynków – zastosowanie energooszczędnych instalacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie efektywności energetycznej budynków komunalnych z przystosowaniem na lokale socjalne na osiedlu Koszary ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3, • Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji u zbiegu ulic Moniuszki i Wyzwolenia, • Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na obszarze osiedla Koszary, • Poprawa warunków mieszkaniowych na Al. Sportowej/ul. Rybickiego, • Zwiększenie efektywności energetycznej budynków komunalnych z przystosowaniem na lokale socjalne na osiedlu Koszary ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3, • Poprawa warunków mieszkaniowych na ul. Moniuszki/Wyzwolenia. • Poprawa warunków mieszkaniowych na terenie osiedla Koszary poprzez remont budynków komunalnych z przystosowaniem na lokale socjalne na ul. Rybickiego 20 i 31 ul. Brygady 3 	<p>Liczba obiektów objętych termomodernizacją.</p> <p>Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE.</p> <p>Powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji.</p> <p>Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej</p> <p>Zmniejszenie zanieczyszczeń do atmosfery.</p> <p>Produkcja energii elektrycznej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE.</p> <p>Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją.</p>

Źródło: opracowanie własne.

METODY ZBIERANIA DANYCH

Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski będzie poddany monitorowaniu, jako procesowi regularnego zbierania, a następnie analizowania wiarygodnych informacji (opisowych, finansowych i statystycznych) dotyczących realizowanych projektów.

Po zakończeniu realizacji procesu rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski, zostaną przeprowadzone następujące działania:

- upublicznienie wniosków z monitorowania zmian w mieście, ze szczególnym naciskiem na obszar kryzysowy;
- publikowanie raportów i sprawozdań z wykorzystania infrastruktury publicznej, powstałej w procesie rewitalizacji;
- prowadzenie badań sondażowych na temat oceny procesu rewitalizacji;
- prowadzenie debat publicznych dotyczących efektów rewitalizacji w mieście;
- dokonanie szczegółowej analizy postrzegania zmian przez interesariuszy rewitalizacji;
- zapewnienie udziału mediów w informowaniu o procesie monitoringu rewitalizacji;
- prowadzenie działań promocyjnych – festyny, imprezy na obszarze rewitalizacji, połączone z prezentacją efektów rewitalizacji.

Ponadto, Burmistrz Tomaszowa Lubelskiego wyznaczy jednostkę organizacyjną (w ramach struktury Urzędu), która będzie pełniła funkcję koordynacyjną w zakresie procesu monitorowania realizacji Programu Rewitalizacji. Wyznaczony wydział Urzędu Miasta będzie odpowiedzialny za:

- przygotowanie sprawozdań realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji;
- przygotowanie fiszki ewaluacyjnej Lokalnego Programu Rewitalizacji w celu stwierdzenia ewentualnej konieczności aktualizacji programu.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

TABELA 26 PRZYKŁADOWA FISZKA EWALUACYJNA PROGRAMU REWITALIZACJI MIASTA
TOMASZÓW LUBELSKI

Lp.	Pytanie badawcze	Odpowiedź
1.	Czy zmieniły się zapisy w prawie wspólnotowym?	<input type="checkbox"/> TAK <input type="checkbox"/> NIE
2.	Czy zmieniły się zapisy w prawie krajowym?	<input type="checkbox"/> TAK <input type="checkbox"/> NIE
3.	Czy zmieniły się dokumenty programowe dotyczące funduszy europejskich na szczeblu krajowym?	<input type="checkbox"/> TAK <input type="checkbox"/> NIE
4.	Czy weszły w życie nowe ustawy dotyczące rewitalizacji?	<input type="checkbox"/> TAK <input type="checkbox"/> NIE
5.	Czy weszły w życie nowe rozporządzenia dotyczące rewitalizacji?	<input type="checkbox"/> TAK <input type="checkbox"/> NIE
6.	Czy zmieniła się Strategia Rozwoju Województwa?	<input type="checkbox"/> TAK <input type="checkbox"/> NIE
7.	Czy zmieniła się Strategia Rozwoju Miasta?	<input type="checkbox"/> TAK <input type="checkbox"/> NIE
8.	Czy zostały zrealizowane projekty zapisane w Programie Rewitalizacji?	
9.	Czy pojawiły się nowe projekty kwalifikujące się do objęcia programem rewitalizacji?	<input type="checkbox"/> TAK <input type="checkbox"/> NIE
10.	Czy pojawiła się konieczność zmiany obszaru rewitalizacji?	<input type="checkbox"/> TAK <input type="checkbox"/> NIE
11.	Czy znaczącej zmianie uległy wskaźniki rezultatów i oddziaływania?	<input type="checkbox"/> TAK <input type="checkbox"/> NIE

Źródło: Opracowanie własne.

MECHANIZMY WŁĄCZENIA INTERESARIUSZY W PROCES REWITALIZACJI

METODYKA KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

Tworzenie Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski, jako kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszaru zdegradowanego, odbywało się przy udziale interesariuszy. Prace nad Programem Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski stanowiły przestrzeń dla wypracowania wspólnej wizji wyprowadzania z kryzysu obszaru zdegradowanego, zgodnie z zasadą partycypacji społecznej.

W odniesieniu do Programu Rewitalizacji, za partycypację społeczną uznaje się przygotowanie, prowadzenie projektów rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział wszystkich interesariuszy. Partycypacja społeczna stanowiła narzędzie, które służyło:

- poznaniu potrzeb i oczekiwań interesariuszy oraz dążeniu do spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami;
- prowadzeniu, skierowanych do interesariuszy, działań edukacyjnych i informacyjnych o procesie rewitalizacji, w tym o istocie, celach, zasadach prowadzenia rewitalizacji oraz o przebiegu tego procesu;
- inicjowaniu, umożliwianiu i wspieraniu działań służących integracji interesariuszy wokół rewitalizacji;
- zapewnieniu udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji, w szczególności programu rewitalizacji dla miasta;
- zapewnieniu w czasie przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji możliwości wypowiedzenia się przez interesariuszy.

W niniejszym Projekcie Partycypacja społeczna była realizowana na trzech poziomach:

- **Informowania** - informowanie interesariuszy o planach, projektach i decyzjach, które dotyczą procesu rewitalizacji;

- **Konsultacji** – proponowanie rozwiązań, projektów i zbieranie opinii na ich temat wśród interesariuszy procesu rewitalizacji;
- **Decydowania** – umożliwienie partnerstwa w budowaniu rozwiązań i projektów z interesariuszami rewitalizacji oraz współdecydowania przez interesariuszy rewitalizacji.

SCHEMAT 2 CELE KONSULTACJI SPOŁECZNYCH DLA PROJEKTU OPRACOWANIE PROGRAMU REWITALIZACJI MIASTA TOMASZÓW LUBELSKI



Źródło: Opracowanie własne.

KONSULTACJE SPOŁECZNE

W ramach realizacji projektu "Opracowanie Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2016-2022" zostały przeprowadzone szerokie konsultacje społeczne. Miały one różnoraki charakter i formę, w celu dotarcia do jak największej liczby osób zainteresowanych przedmiotem Lokalnego Programu Rewitalizacji. Poniżej przedstawiono przebieg konsultacji społecznych z wyszczególnieniem najważniejszych spotkań.

I. Piknik Sąsiedzki na Koszarach

Głównym założeniem organizacji Pikniku Sąsiedzkiego było przekazanie informacji o rozpoczynającym się procesie rewitalizacji zdegradowanych części miasta. Spotkanie odbyło się **22 października 2016 r.** w stołówce OSiR Tomasovia, przy Al. Sportowej 8 w Tomaszowie Lubelskim. Konsultacje miały na celu umożliwienie mieszkańcom wypowiedzenia się na temat

planowanych działań. Osoby uczestniczące w konsultacjach wystąpiły niejako w roli „doradców” i mogły wyrazić swoje opinie nt. konkretnych rozwiązań rewitalizacyjnych. W ramach Pikniku przygotowano posiłek oraz animację zabaw dla dzieci.

II. Spotkanie Społecznego Komitetu Rewitalizacji

Spotkanie odbyło się **23 listopada 2016r.** w budynku OSiR w Tomaszowie Lubelskim. Celem spotkania było uzyskanie informacji o konkretnych rozwiązaniach w zakresie potrzeb grup społecznych: dzieci, osób dorosłych, seniorów, osób niepełnosprawnych, matek z małymi dziećmi. Społeczny Komitet Rewitalizacji reprezentowali mieszkańcy budynków komunalnych i prywatnych:

- Al. Sportowa 1, 3, 5, 7,
- Al. Sportowa 6a, 6b i 1 – wspólnoty mieszkaniowe,
- Rybickiego 19, 26,
- Brygady 3,
- Moniuszki 86,
- Wyzwolenia 140.

Organizatorem spotkania był Zespół ds. rewitalizacji w składzie: Pani Grażyna Dmitroca-Przewodnicząca zespołu, Pani Elżbieta Bitkowska- Członek zespołu, Pan Adam Skorniewski- Członek zespołu, Pan Stanisław Pryciuk- Członek zespołu. Bezpośrednimi odbiorcami spotkania byli mieszkańcy osiedla Koszary. Uczestnicy spotkania wymienili jako główne następujące potrzeby i problemy z zakresu rewitalizacji obszaru zdegradowanego:

- Konieczności zorganizowania świetlicy dla dzieci z opiekunem.
- Potrzeba przeprowadzenia remontu/ wyburzenia i budowy mieszkań socjalnych.
- Możliwość budowy basenu.
- Konieczność walki z alkoholizmem.
- Stworzenia miejsca spotkań w tzw. „Klubie Sąsiedzki”.
- Siłownia przy placu zabaw, jak również modernizacja istniejącego placu zabaw.
- Harmonogram udostępniania obiektów OSiR dla dzieci i konieczność obecności opiekuna dla dzieci w czasie ich pobytu na terenie OSiR.

III. Konsultacje rozwiązań w zakresie rozwiązywania problemów społecznych

Spotkanie **Społecznego Komitetu Rewitalizacji** odbyło się **30 listopada 2016** roku. Uczestnicy przynieśli zdjęcia obrazujące osiedle teraz i w przeszłości. Spotkanie było poświęcone organizacji osiedla dla społeczności: dzieci, rodziców, seniorów. Przedstawiciele Komitetu zaprezentowali własne pomysły z zakresu projektów społecznych. Były to m.in.: Klub Seniora, Giełda wymiany rzeczy, Klub „Malucha”, Kącik dla młodzieży i dzieci (Filia Świetlicy Środowiskowej). Podczas spotkania została również omówiona koncepcja tworzonych w Polsce Miejsc Aktywności Lokalnej (MAL)- miejsca otwartego na wszechstronną działalność i aktywność. Miało to na celu zainspirowanie mieszkańców do kreowania nowych pomysłów w zakresie aktywizacji społecznej. Uczestnicy zgłaszali także chęć uzyskania szerszych informacji odnośnie konkretnych zmian architektonicznych na terenach przez nich zamieszkiwanych.

Społeczny Komitet Rewitalizacji reprezentowali mieszkańcy budynków komunalnych i prywatnych:

- Al. Sportowa 1, 3, 5, 7,
- Al. Sportowa 6a, 6b i 1 – wspólnoty mieszkaniowe,
- Rybickiego 19, 26,
- Brygady 3,
- Moniuszki 86,
- Wyzwolenia 140.

IV. Konsultacje rozwiązań w zakresie funkcjonalno-przestrzennym

Spotkanie odbyło się **9 grudnia 2016r.** W spotkaniu uczestniczyli mieszkańcy Tomaszowa Lubelskiego oraz przedstawiciele firmy LandsArt odpowiedzialnej za przygotowanie koncepcji funkcjonalno-przestrzennej obszaru rewitalizacji. Mieszkańcy przedstawili szereg problemów w przedmiotowym zakresie, m.in. brak odpowiednio oznakowanych i bezpiecznych przejść dla pieszych, brak progów zwalniających w ulicach osiedlowych; brak odpowiedniego oznakowania ulic, oświetlenia i monitoringu. Wypracowano wspólnie listę pomysłów, które mają być remedium na zdefiniowane problemy. Zaproponowano m.in.:

- Wykonanie ogrodzeń istniejących placów zabaw z zastosowaniem furtek i elementów typu „Stop-Dog” zabezpieczające przed wprowadzaniem zwierząt.

- Powiększenie istniejącego placu zabaw, zastosowanie urządzeń odpornych na działania wandalii (najlepiej nie drewnianych).
- Wybudowanie siłowni zewnętrznej dla mieszkańców z ławkami, stolikami do gier typu szachy, karty itp.
- Lokalizację świetlicy do spotkań dorosłych (w tym seniorów) oraz dla dzieci.
- Świetlicę dla dzieci (udostępnioną również w zimie).
- Lokalizację altany i miejsca grillowego.
- Lokalizację wspólnej przestrzeni do prowadzenia ogródków warzywnych, roślin ozdobnych lub leczniczych, z zapleczem na narzędzia.
- Ścianę do graffiti.

V. Piknik rewitalizacyjny – świąteczne spotkanie ze św. Mikołajem

Spotkanie zorganizowane dla mieszkańców osiedla Koszary. Odbyło się **19 grudnia 2016** roku w stołówce OSiR Tomasovia. Zostały przygotowane upominki dla dzieci jak również poczęstunek dla wszystkich obecnych na spotkaniu. Celem tego działania była integracja lokalnej społeczności oraz przekazanie kolejnych informacji nt. planów związanych z rewitalizacją. Uczestnicy mogli po raz kolejny podzielić się swoimi opiniami na temat planów rewitalizacyjnych z przedstawicielami samorządu. Jednocześnie spotkanie było okazją na przeprowadzenie rozmów i dyskusji wśród samych zainteresowanych, czyli mieszkańców terenów, których dotyczy rewitalizacja. Spotkanie przebiegło w miłej i spokojnej atmosferze, co sprzyjało aktywnej wymianie zdań.

VI. Konferencja "Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2016-2022"

Konferencja została zorganizowana przez Burmistrza Miasta Tomaszów Lubelski pana Wojciecha Żukowskiego. Przeprowadzono ją **3 lutego 2017 r.** w sali reprezentacyjnej Sejmiku Powiatowego w Tomaszowie Lubelskim. Na konferencji omówiono plany i założenia związane z potrzebą rewitalizacji na Osiedlu Koszary, między innymi rozbudowę obiektów sportowych OSiR Tomasovia o krytą pływalnię i budowę budynków mieszkalnych. Ponadto podczas konferencji omówiono dobre praktyki i inspiracje dla działań rewitalizacyjnych. Wśród zaproszonych gości byli przedstawiciele Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Lublinie (referat nt. wpływu inwestycji sportowo-rekreacyjnej na tkankę społeczną dzielnicy) oraz Fundacji Szczęśliwe Dzieciństwo z Lublina (referat nt. długofalowych działań społecznych

w zdegradowanych dzielnicach). W Konferencji brali również udział przedstawiciele Społecznego Komitetu Rewitalizacji.

W ramach konferencji wygłoszono następujące referaty:

- Wyznaczenie obszaru rewitalizacji w Tomaszowie Lubelskim wg nowych zasad prowadzenia rewitalizacji w Polsce.
- Koncepcja zmian funkcjonalno - przestrzennych na obszarach objętych rewitalizacją.
- Rozwój infrastruktury sportowo rekreacyjnej jako istotny czynnik zmian na obszarze rewitalizacji.
- Wpływ rozwoju usług społecznych i ekonomii społecznej na efektywność działań rewitalizacyjnych.
- Zmiana warunków mieszkaniowych a zmiana jakości życia.
- Działalność Fundacji Szczęśliwe Dzieciństwo jako przykład długofalowych działań społecznych w zdegradowanych dzielnicach. Działalność wychowawcza, animacja działań społecznych, międzypokoleniowa integracja społeczna.
- Centrum Łabędzia – wpływ inwestycji sportowo-rekreacyjnej na tkankę społeczną dzielnicy.

Rezultaty spotkań z mieszkańcami obszaru rewitalizacji.

Wynikiem przeprowadzonych spotkań z mieszkańcami obszaru rewitalizacji były zaproponowane przez nich pomysły konkretnych działań w obszarze infrastrukturalnym jak i społecznym, m.in.:

- Klub Seniora,
- Giełda wymiany rzeczy,
- Klub „Malucha”,
- Kącik dla młodzieży i dzieci (Filia Świetlicy Środowiskowej),
- Wykonanie ogrodzeń istniejących placów zabaw z zastosowaniem furtek i elementów typu „Stop-Dog” zabezpieczające przed wprowadzaniem zwierząt,
- Powiększenie istniejącego placu zabaw, zastosowanie urządzeń odpornych na działania wandalii (najlepiej nie drewnianych),
- Wybudowanie siłowni zewnętrznej dla mieszkańców z ławkami, stolikami do gier typu szachy, karty itp.,
- Lokalizację świetlicy do spotkań dorosłych (w tym seniorów) oraz dla dzieci,

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

- Świetlicę dla dzieci (udostępnioną również w zimie),
- Lokalizację altany i miejsca grillowego,
- Lokalizację wspólnej przestrzeni do prowadzenia ogródków warzywnych, roślin ozdobnych lub leczniczych, z zapleczem na narzędzia,
- Ścianę do graffiti.

UZASADNIENIE ODSTĄPIENIA OD STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie działając na podstawie art. 46 ust. 3 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 353 ze zm.) stwierdza brak prawdopodobieństwa negatywnego znaczącego oddziaływania na obszary Natura 2000 – Roztocze PLB060012 i Dolina Sołokiji PLB060021, a tym samym **brak ustawowego obowiązku prowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko**. Ponadto, działając na podstawie art. 47, po analizie wyznaczonych ram dla przedsięwzięć mogących znacząco negatywnie oddziaływać na środowisko i innych przedsięwzięć mogących oddziaływać negatywnie na środowisko w kontekście uwarunkowań ekofizjograficznych i prawnych tut. Organ **stwierdza brak konieczności prowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu dokumentu pn. „Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022”**.¹⁷

W celu ochrony bioróżnorodności terenów zurbanizowanych oraz obowiązku ochrony gatunkowej fauny, ze względu na prawdopodobieństwo zasiedlania budynków planowanych do termomodernizacji przez ptaki i nietoperze w projekcie Programu ustala się obowiązek przeprowadzenia inwentaryzacji przyrodniczej budynku przez doświadczonego ornitologa, chiropterologa i wdrożenia odpowiednich rozwiązań chroniących (prowadzenie prac poza sezonem lęgowym, wykonanie zastępczych miejsc lęgowych itp.) w przypadku zasiedlenia budynków przez gatunki chronione.

¹⁷ Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie, znak: WSTIII.410.24.2017.KŁ, Zamość 10.04.2017r.

SPIS TABEL

Tabela 1 Podmioty gospodarcze w Tomaszowie Lubelskim zarejestrowane w rejestrze Regon według sektorów własnościowych.....	16
Tabela 2 Zakres przestrzenny obszarów.....	25
Tabela 3 Liczba Ludności na badanych obszarach.....	26
Tabela 4 Wskaźnik – liczba osób korzystających z zasiłków celowych.....	29
Tabela 5 Wskaźnik - Liczba członków rodzin korzystających z pomocy społecznej	31
Tabela 6 Wskaźnik - Liczba członków rodzin osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa.....	33
Tabela 7 Wskaźnik bezrobocie - Liczba członków rodzin osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia.....	35
Tabela 8 Wskaźnik alkoholizm	37
Tabela 9 Wskaźnik niepełnosprawność - Liczba członków rodzin osób korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności	39
Tabela 10 Seniorzy wymagający opieki - liczba osób starszych korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby	41
Tabela 11 Liczba członków rodzin osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	43
Tabela 12 Wskaźnik wielodzietność - liczba członków rodzin osób korzystających z pomocy społecznej z powodu wielodzietności.....	45
Tabela 13 Wskaźnik przedsiębiorczości.....	47
Tabela 14 Powierzchnia zdegradowanych przestrzeni publicznych.....	49
Tabela 15. Zasoby lokalowe	51
Tabela 16. Wiek lokali	51
Tabela 17. Wiek budynków wspólnot mieszkaniowych	52
Tabela 18. Stan techniczny budynków komunalnych – lokali	52
Tabela 19. Lokale komunalne wg Stanu technicznego	53
Tabela 20. Największa Koncentracja geograficzna Zasobów komunalnych.....	54
Tabela 21 Lokale komunalne nieposiadające instalacji gazowej i c.o.	55
Tabela 22 Indykatywne ramy finansowe Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski.....	81
Tabela 23 Wskaźniki realizacji LPR.....	88
Tabela 24 Wskaźniki oddziaływania programu rewitalizacji.....	91

Tabela 25 Matryca powiązań pomiędzy zdiagnozowanymi problemami, celami, wskaźnikami i projektami rewitalizacyjnymi	93
Tabela 26 Przykładowa fiszka ewaluacyjna Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski.....	99

SPIS MAP

Mapa 1 Obszary do analizy wskaźnikowej	27
Mapa 2 Obszary wg wskaźnika osób korzystających z zasiłków celowych	30
Mapa 3 Obszary wg wskaźnika członków rodzin korzystających z pomocy społecznej... 32	
Mapa 4 Wskaźnik ubóstwo.....	34
Mapa 5 Wskaźnik bezrobocie.....	36
Mapa 6 Wskaźnik alkoholizm.....	38
Mapa 7 Wskaźnik niepełnosprawność	40
Mapa 8 Seniorzy wymagający opieki	42
Mapa 9 Wskaźnik bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.....	44
Mapa 10 Wskaźnik wielodzietność	46
Mapa 11 Obszary wg wskaźnika przedsiębiorczości.....	48
Mapa 12 Zdegradowane przestrzenie publiczne	50
Mapa 13 Obszar rewitalizacji	57

SPIS SCHEMATÓW

Schemat 1 Struktura zarządzania programem.....	87
Schemat 2 Cele Konsultacji Społecznych dla projektu Opracowanie Programu Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski.....	101

LISTA ZAŁĄCZNIKÓW

Załącznik nr 1. Zestawienie kart projektów rewitalizacyjnych

Załącznik nr 2. Decyzja Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie

Zestawienie kart projektów rewitalizacyjnych

Zawartość

Projekty inwestycyjne	3
Modernizacja zdegradowanych budynków OSiR Tomasovia	3
Akademia Aktywności.....	4
Poprawa warunków mieszkaniowych na Al. Sportowej/ul. Rybickiego	5
Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na obszarze osiedla Koszary	6
Poprawa warunków mieszkaniowych na terenie osiedla Koszary poprzez remont budynków komunalnych z przystosowaniem na lokale socjalne na ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3	8
Zwiększenie efektywności energetycznej budynków komunalnych z przystosowaniem na lokale socjalne na osiedlu Koszary ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3	9
Dzienny Dom Seniora	10
Poprawa warunków mieszkaniowych na ul. Moniuszki/Wyzwolenia	12
Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji u zbiegu ulic Moniuszki i Wyzwolenia	14
Budowa Lokalnego Centrum Wspierajaco Dydaktycznego dla osób niepełnosprawnych	15
Centrum Aktywności Lokalnej	16
Rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej, w tym wzrost zatrudnialności w sektorze ekonomii społecznej	18
„Zaczynamy od nowa”	19
Akademia Nordic Walking	20

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

Seniorzy czytają dzieciom	21
Świetlica seniora – integracja i aktywizacja	22
Wodna Akademia	23
„STOP MARGINALIZACJI”	24
Remont budynku hali sportowej OSiR z zapleczem administracyjno- socjalnym	25



KARTA PROJEKTU			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego:	Modernizacja zdegradowanych budynków OSiR Tomasovia	
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, Al. Sportowa 8,	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Miasto Tomaszów Lubelski	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	<p>Rozbudowa budynku i adaptacja na cele rekreacyjne i społeczne. W ramach przedsięwzięcia powstanie część usługowa z przeznaczeniem na usługi gastronomiczne prowadzone przez podmiot ekonomii społecznej.</p> <p>W części usługowej powstanie również kawiarenka sąsiedzka, jako miejsce integracji i animacji przedsięwzięć społecznych, kulturalnych i edukacyjnych.</p> <p>W części rekreacyjnej zostanie utworzony ogólnodostępny basen rekreacyjny, z którego będzie korzystała lokalna młodzież, seniorzy, osoby niepełnosprawne oraz wszyscy mieszkańcy miasta.</p> <p>Istniejące, zdegradowane budynki OSiR Tomasovia zostaną poddane termomodernizacji</p> <p>Planowana jest rozbudowa istniejących budynków polegająca na dobudowie obiektu krytej pływalni o jednej kondygnacji naziemnej, całkowicie podpiwniczonej i połączonej funkcjonalnie z pomieszczeniami istniejącymi budynku na poziomie piwnicy. Obiekt basenu jest przystosowany dla osób niepełnosprawnych.</p>	
5.	Wskaźniki produktu Wskaźniki rezultatu	<p>Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach</p> <p>Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich</p> <p>Liczba osób korzystających ze zmodernizowanych lub nowo wybudowanych obiektów</p>	
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia w zł	18 000 000	
7.	Źródła finansowania	Ministerstwo Sportu i Turystyki RPO WL Działanie 13.3	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	2018-
		Termin zakończenia:	2020

KARTA PROJEKTU			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Akademia Aktywności	
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, ul. Brygady	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Tomaszowska Akademia Sztuk Walki/ OSiR Tomasovia	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	Od strony ulicy Brygady na niezagospodarowanym terenie OSiR ma powstać zaprojektowana w odrębnym opracowaniu Akademia Aktywności o powierzchni ok. 600 m ² , z trzema salami treningowymi z możliwością połączenia w celu wykorzystywania jako sala konferencyjna. Dodatkowo w budynku Akademii znajdują się pomieszczenia zaplecza socjalnego tj. szatnie, prysznice, toalety, a część dachu o powierzchni ok. 200 m ² będzie mogła być wykorzystana jako taras, z możliwością organizacji zajęć na świeżym powietrzu oraz spotkań.	
5.	Wskaźniki produktu Wskaźniki rezultatu	Powierzchnia wybudowanych/odnowionych terenów przeznaczonych do uprawy sportu i rekreacji Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją Liczba osób korzystających ze zmodernizowanych lub nowo wybudowanych obiektów Liczba osób korzystających z wybudowanych/odnowionych terenów przeznaczonych do uprawy sportu i rekreacji	
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	2000000	
7.	Źródła finansowania	Ministerstwo Sportu, budżet Miasta Tomaszów Lub., środki własne	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	2018
		Termin zakończenia:	2019

KARTA PROJEKTU			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Poprawa warunków mieszkaniowych na Al. Sportowej/ul. Rybickiego	
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, Al. Sportowa/ul. Rybickiego	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Miasto Tomaszów Lubelski	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	<p>Budowa dwóch wielorodzinnych z mieszkaniami socjalnymi. Budynki w technologii murowanej, niepodpiwniczone, czterokondygnacyjne z użytkowym poddaszem o wysokości nawiązującej do sąsiadującej zabudowy budynków mieszkalnych na niezabudowanej działce przy Al. Sportowej/ul. Rybickiego.</p> <p>W jednym z budynków planuje się wydzielenie na parterze dwóch pomieszczeń na potrzeby świetlic środowiskowych aktywizujących dzieci i młodzież z rodzin z problemami opiekuńczo – wychowawczymi.</p> <p>- Zagospodarowanie terenu przy nowo wybudowanych budynkach mieszkalnych (wiaty śmietnikowe, dojścia i dojazdy, zieleń towarzysząca, oświetlenie, monitoring), budowa miejsc parkingowych;</p> <p>- Remont istniejących ciągów pieszych wraz z wykonaniem bezpiecznych przejść dla pieszych, oznakowaniem ulic, montażem progów zwalniających na al. Sportowej oraz ul. Rybickiego;</p> <p>- Wykonanie niezbędnych wycinek drzew i krzewów kolidujących z nową zabudową lub stwarzających zagrożenie oraz pielęgnacji drzew i krzewów wskazanych do pozostawienia.</p>	
5.	Wskaźniki produktu	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach • Powierzchnia odnowionych terenów publicznych • Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich • Liczba osób korzystających z odnowionych terenów publicznych • Liczba osób korzystających ze zmodernizowanych lub nowo wybudowanych obiektów 	
	Wskaźniki rezultatu		
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	2500000	
7.	Źródła finansowania	dz. 13.3 RPO WL	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	2018
		Termin zakończenia:	2019

KARTA PROJEKTU		
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego:	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na obszarze osiedla Koszary
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, Obszar rewitalizacji: Al. Sportowa, ul. Rybickiego, Brygady
3.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	<ul style="list-style-type: none"> • Wydzielenie miejsca dla wspólnego ogrodu sąsiedzkiego do uprawy przez mieszkańców roślin leczniczych, jadalnych, ozdobnych. Zagospodarowanie zielenią komponowaną obszaru w miejscu wyburzonych baraków, wykonanie alejek parkowych, zamontowanie elementów małej architektury (plac zabaw, siłownia zewnętrzna, kosze na śmieci, ławki, stojaki na rowery, altana, grill zewnętrzny); • Budowa miejsc parkingowych, • Uporządkowanie terenu poprzez wyburzenie baraków nie nadających się do remontu (Al. Sportowa 3, 5 i 7), wyburzenie budynków gospodarczych, składów i wiat oraz likwidację samowoli w postaci ogrodzeń przedogródków, składzików i elementów wyposażenia ogródków; • Remont istniejących ulic oraz ciągów pieszych wraz z wykonaniem bezpiecznych przejść dla pieszych, oznakowaniem ulic, montażem progów zwalniających na al. Sportowej oraz ul. Rybickiego; • Wykonanie niezbędnych wycinek drzew i krzewów kolidujących z nową zabudową lub stwarzających zagrożenie oraz pielęgnacji drzew i krzewów wskazanych do pozostawienia.
4.	Wskaźniki produktu	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnia wybudowanych/odnowionych terenów przeznaczonych do uprawy sportu i rekreacji • Powierzchnia odnowionych terenów publicznych

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

	Wskaźniki rezultatu		<ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób korzystających z odnowionych terenów publicznych • Liczba osób korzystających z wybudowanych/odnowionych terenów przeznaczonych do uprawy sportu i rekreacji
5.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia		500 000
6.	Źródła finansowania		dz. 13.3 RPO WL
7.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	2018
		Termin zakończenia:	2019

KARTA PROJEKTU			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Poprawa warunków mieszkaniowych na terenie osiedla Koszary poprzez remont budynków komunalnych z przystosowaniem na lokale socjalne na ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3	
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Miasto Tomaszów Lubelski	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	W ramach projektu planowana jest całościowa modernizacja komunalnych budynków mieszkalnych z przystosowaniem na lokale socjalne przy ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3. W ramach przedsięwzięcia przewiduje się m.in. renowację części wspólnych tj. odnowienie elementów strukturalnych budynku (dachy, elewacje, okna i drzwi, klatki schodowe, korytarze, piwnice, strychy itd.), wymiany instalacji i urządzeń wodociągowych, kanalizacyjnych, gazowych, ciepłowniczych, elektrycznych, telekomunikacyjnych.	
5.	Wskaźniki produktu Wskaźniki rezultatu	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach • Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich • Liczba osób korzystających z wybudowanych/odnowionych terenów przeznaczonych do uprawy sportu i rekreacji • Liczba osób korzystających ze zmodernizowanych lub nowo wybudowanych obiektów 	
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	1500000	
7.	Źródła finansowania	Wsparcie budownictwa socjalnego z Funduszu Dopłat – operator BGK	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	2018
		Termin zakończenia:	2019

KARTA PROJEKTU			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Zwiększenie efektywności energetycznej budynków komunalnych z przystosowaniem na lokale socjalne na osiedlu Koszary ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3	
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Miasto Tomaszów Lubelski	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	Termomodernizacja budynków komunalnych mieszkaniowych z przystosowaniem na lokale socjalne przy ul. Rybickiego 20 i 31 oraz ul. Brygady 3.	
5.	Wskaźniki produktu Wskaźniki rezultatu	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach • Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich • Liczba obiektów objętych termomodernizacją • Powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji • Liczba osób korzystających ze zmodernizowanych lub nowo wybudowanych obiektów • Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej • Zmniejszenie zanieczyszczeń do atmosfery 	
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	600000	
7.	Źródła finansowania	dz. 5.3 RPO WL	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	2018
		Termin zakończenia:	2019

KARTA PROJEKTU		
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	<i>Dzienny Dom Seniora</i>
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski,
3.	Operator/ Wnioskodawca	MOPS w Tomaszowie Lubelskim
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	<p>W ramach projektu planowane jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> - utworzenie Dziennego Domu „Senior-WIGOR” z następującymi pomieszczeniami: pomieszczenie pełniące funkcję sali spotkań, jadalni; aneks kuchenny; pomieszczenie klubowe z biblioteczką i prasą, wyposażone w RTV, kanapy i fotele; pomieszczenie do utrzymania lub zwiększenia aktywności ruchowej; pomieszczenie do odpoczynku z 5 miejscami do leżenia; pomieszczenie do spotkań indywidualnych; szatnia dla seniorów i personelu; łazienka z 2 toaletami i prysznicami i wydzielonym miejscem na pralkę i deskę do prasowania; pokój pielęgniarstwa oraz plac z ogrodem zaprojektowany zgodnie z potrzebami seniorów jednocześnie łączący potrzeby seniorów oraz mieszkańców pobliskich domów. - utworzenie centrum wsparcia seniora zajmującego się angażowaniem seniorów do podejmowania aktywności i czynnego uczestniczenia w życiu społecznym. - utworzenie mieszkań chronionych dla osób mających problemy funkcjonalne w miejscu zamieszkania. - utworzenie centrum wsparcia zajmującego się doradztwem i wspieraniem m. in.: opiekunów dziennych świadczących usługi opiekuńcze, usług asystenckich, usług sąsiedzkich (umożliwienie uzyskania fachowego wsparcia i doradztwa w wykonywaniu zadań).
5.	Wskaźniki produktu Wskaźniki rezultatu	<p>Liczba uczestników zajęć w wieku 60+</p> <p>Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem</p> <p>Liczba osób, które podniosły swoje kompetencje/kwalifikacje</p>
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	500000
7.	Źródła finansowania	Program Senior+
8.	Przewidywany harmonogram	Termin rozpoczęcia: 2018

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

	realizacji przedsięwzięcia	Termin zakończenia:	2019
--	-------------------------------	------------------------	------

KARTA PROJEKTU		
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	<i>Poprawa warunków mieszkaniowych na ul. Moniuszki/Wyzwolenia</i>
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, ul. Moniuszki/Wyzwolenia
3.	Operator/ Wnioskodawca	Miasto Tomaszów Lubelski
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	<ul style="list-style-type: none"> – Planowana jest budowa dwóch budynków mieszkalnych z mieszkaniami socjalnymi zlokalizowanych u zbiegu ul. Moniuszki i ul. Wyzwolenia. Budynki w technologii murowanej, podpiwniczone, dwukondygnacyjne z użytkowym poddaszem o wysokości nawiązującej do sąsiadującej zabudowy. Otoczenie nowoprojektowanych budynków planuje się obsadzić zielenią niską i wysoką, która podniesie jakość przestrzeni publicznej. W jednym z budynków planuje się wydzielenie na parterze pomieszczeń na potrzeby Dziennego Domu Seniora; – Wyburzenie baraków nie nadających się do remontu (ul. Moniuszki 86 i Wyzwolenia 140) oraz budynków gospodarczych, składów; – Budowa miejsc parkingowych; – Budowa ciągu pieszego przy ul. Wyzwolenia oraz remont przy ul. Moniuszki; – Rekultywacja obszaru po wyburzonych budynkach; – Wykonanie niezbędnych wycinek drzew i krzewów kolidujących z nową zabudową lub stwarzających zagrożenie oraz wykonanie pielęgnacji drzew i krzewów wskazanych do pozostawienia; – Wykonanie bezpiecznych przejść dla pieszych przy skrzyżowaniu ulic Moniuszki i Wyzwolenia (możliwe zastosowanie skrzyżowania z wyniesioną tarczą), oznakowanie ulic, ewentualnie montaż progów zwalniających; – Zagospodarowanie zielenią komponowaną obszaru w miejscu wyburzonego barku i budynków gospodarczych, wykonanie alejek

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

			<p>utwardzonych, zamontowanie elementów małej architektury (kosze na śmieci, ławki, stojak na rowery, altana,);</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wydzielenie miejsca dla wspólnego ogrodu sąsiedzkiego do uprawy przez mieszkańców roślin leczniczych, jadalnych, ozdobnych; – Wykonanie nasadzeń izolacyjnych wysokich i niskich; – Wykonanie nasadzeń alejowych, nowych drzew wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych.
5.	Wskaźniki produktu	Wskaźniki rezultatu	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach • Powierzchnia odnowionych terenów publicznych • Powierzchnia wybudowanych/odnowionych terenów przeznaczonych do uprawy sportu i rekreacji • Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich • Liczba osób korzystających z odnowionych terenów publicznych • Liczba osób korzystających z wybudowanych/odnowionych terenów przeznaczonych do uprawy sportu i rekreacji • Liczba osób korzystających ze zmodernizowanych lub nowo wybudowanych obiektów
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia		2000000
7.	Źródła finansowania		dz. 13.3 RPO WL
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	2018
		Termin zakończenia:	2019

KARTA PROJEKTU			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego:	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji u zbiegu ulic Moniuszki i Wyzwolenia	
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, Obszar rewitalizacji: ul. Moniuszki/Wyzwolenia	
3.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa miejsc parkingowych, budowa ciągu pieszego przy ul. Wyzwolenia oraz remont przy ul. Moniuszki; • Wykonanie niezbędnych wycinek drzew i krzewów kolidujących z nową zabudową lub stwarzających zagrożenie oraz wykonanie pielęgnacji drzew i krzewów wskazanych do pozostawienia; • Wykonanie bezpiecznych przejść dla pieszych przy skrzyżowaniu ulic Moniuszki i Wyzwolenia (możliwe zastosowanie skrzyżowania z wyniesioną tarczą), oznakowanie ulic, ewentualnie montaż progów zwalniających; • Zagospodarowanie zielenią komponowaną obszaru w miejscu wyburzonego barku i budynków gospodarczych, wykonanie alejek utwardzonych, zamontowanie elementów małej architektury (kosze na śmieci, ławki, stojak na rowery, altana,); • Wydzielenie miejsca dla wspólnego ogrodu sąsiedzkiego do uprawy przez mieszkańców roślin leczniczych, jadalnych, ozdobnych; • Wykonanie nasadzeń izolacyjnych wysokich i niskich, wykonanie nasadzeń alejowych, nowych drzew wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych. 	
4.	Wskaźniki produktu Wskaźniki rezultatu	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnia wybudowanych/odnowionych terenów przeznaczonych do uprawy sportu i rekreacji • Powierzchnia odnowionych terenów publicznych • Liczba osób korzystających z odnowionych terenów publicznych • Liczba osób korzystających z wybudowanych/odnowionych terenów przeznaczonych do uprawy sportu i rekreacji 	
5.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	200 000	
6.	Źródła finansowania	dz. 13.3 RPO WL	
7.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	2018
		Termin zakończenia:	2019

KARTA PROJEKTU			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego:	<i>Budowa Lokalnego Centrum Wspierająco Dydaktycznego dla osób niepełnosprawnych</i>	
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, ul. Mickiewicza	
3.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	<p>W ramach przedsięwzięcia powstanie wielofunkcyjny obiekt, w którym będą prowadzone następujące rodzaje działalności:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy (OREW) dla dzieci i młodzieży z głęboką, wielorako sprzężoną niepełnosprawnością, w tym intelektualną. Podopieczni Ośrodka będą mogli realizować obowiązek szkolny lub obowiązek nauki oraz korzystać z szerokiego zakresu rehabilitacji. 2. Dom Pomocy Społecznej (DPS) dla 30 osób z w/w niepełnosprawnością, których rodzice ze względu na wiek bądź stan zdrowia nie są w stanie nadal opiekować się swoim dorosłym niepełnosprawnym dzieckiem. 3. Ośrodek Integracji Społecznej (OIS) – zaplecze lokalowe do pracy z lokalnym środowiskiem w celu integracji z osobami niepełnosprawnymi oraz umożliwienie włączenia tych osób w życie społeczne poprzez niwelowanie barier mentalnych funkcjonujących w społeczności lokalnej. 	
4.	Wskaźniki	<p>Powierzchnia użytkowa obiektu – 2932 m² Kubatura obiektu – 13630 m³ Liczba miejsc korzystających z obiektu – 302 osoby, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - OREW - 82 osób, - DPS – 30 osób, - OIS – 180 osób. 	
5.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	10 700 240 zł	
6.	Źródła finansowania	RPO WL Działanie 13.2, Środki własne	
7.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	VI 2017
		Termin zakończenia:	XII 2019

PROJEKTY NIEINWESTYCYJNE

KARTA PROJEKTU		
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Centrum Aktywności Lokalnej
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski,
3.	Operator/ Wnioskodawca	MOPS w Tomaszowie Lubelskim
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	<p>Planowane jest utworzenie Centrum Aktywności Lokalnej. W ramach Centrum planuje się:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Powołanie Filii Placówki Opiekuńczo – Wychowawczej Wsparcia Dziennego - Świetlicy Środowiskowej „Krokus” (świetlica aktywizująca dzieci i młodzież z rodzin z problemami opiekuńczo – wychowawczymi). • Powołanie spółdzielni socjalnej zajmującej się świadczeniem usług gastronomicznych. • Powołanie Klubu spotkań i wspierania więzi międzypokoleniowych dla dzieci i seniorów. • Klub Integracji Społecznej „Aktywni” (Kompleksowa pomoc rodzinom w trudnej sytuacji społeczno – zawodowej (konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapia i mediacja rodzinna, pomoc prawna i socjalna, kursy i szkolenia, organizowanie grup wsparcia dla osób/rodzin z problemami bytowymi). • Punkt konsultacyjno – informacyjny dla ofiar przemocy w rodzinie (poradnictwo prawne, psychologiczne, socjalne). • Utworzenie centrum wolontariatu do celów wspierania „tkanki społecznej” Miasta zagrożonej wykluczeniem społecznym lub wykluczonej społecznie.
5.	Wskaźniki produktu	<p>Liczba uczestników szkoleń/warsztatów/zajęć Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach profilaktycznych Liczba uczestników zajęć w wieku 60+</p>
	Wskaźniki rezultatu	Liczba osób, które podniosły swoje kompetencje/kwalifikacje
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	500000

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

7.	Źródła finansowania	11.1 RPO WL, 13.3 RPO WL
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:
		2018
		Termin zakończenia:
		2019

KARTA PROJEKTU		
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	<i>Rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej, w tym wzrost zatrudnialności w sektorze ekonomii społecznej</i>
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, Al. Sportowa (Kryta pływalnia), Dzienny Dom Seniora,
3.	Operator/ Wnioskodawca	MOPS w Tomaszowie Lubelskim
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	Rozwój i upowszechnienie ekonomii społecznej, ze szczególnym ukierunkowaniem na tworzenie miejsc pracy w tym sektorze: 1. Powołanie spółdzielni socjalnej zajmującej się świadczeniem usług gastronomicznych. 2. Powołanie spółdzielni socjalnej obsługującej świadczenie usług opiekuńczych dla chorych i niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Tomaszów Lubelski.
5.	Wskaźniki produktu Wskaźniki rezultatu	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem • Liczba utworzonych podmiotów ekonomii społecznej • Liczba osób zatrudnionych w podmiotach ekonomii społecznej • Liczba podmiotów ekonomii społecznej, którym udzielono wsparcia
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	250000
7.	Źródła finansowania	11.3 RPO WL, 13.3 RPO WL
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:
		2019
		Termin zakończenia:
		2022

KARTA PROJEKTU			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	„ZaczynaMy OdNowa”	
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, Obszar rewitalizacji	
3.	Operator/ Wnioskodawca	MOPS w Tomaszowie Lubelskim	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	Aktywizacja społeczna i zawodowa 50 mieszkańców Miasta Tomaszów Lubelski zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Preferowane do wsparcia są osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym doświadczające wielokrotnego wykluczenia społecznego. 27% uczestników stanowić będą osoby z terenów objętych rewitalizacją obszarów zdegradowanych.	
5.	Wskaźniki produktu Wskaźniki rezultatu	Liczba uczestników szkoleń/warsztatów/zajęć Liczba osób, które podniosły swoje kompetencje/kwalifikacje	
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	663935	
7.	Źródła finansowania	11.1 RPO WL	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	2017
		Termin zakończenia:	2019

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

KARTA PROJEKTU			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	<i>Akademia Nordic Walking</i>	
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, Al. Sportowa	
3.	Operator/ Wnioskodawca	OSiR Tomaszovia/ NGO z obszaru sportu i rekreacji	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	Zajęcia aktywizujące– promocja zdrowego trybu życia. Cykl zajęć aktywizujących pod okiem instruktora, zachęcających do regularnego uprawiania sportu. Oferta przeznaczona w szczególności dla seniorów.	
5.	Wskaźniki produktu Wskaźniki rezultatu	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba uczestników zajęć w wieku 60+ • Liczba uczestników szkoleń/warsztatów/zajęć • Liczba osób, które zwiększyły swoją aktywność fizyczną 	
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	20000	
7.	Źródła finansowania	Środki własne, budżet obywatelski, konkurs mini grantów	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	2019
		Termin zakończenia:	2022

KARTA PROJEKTU			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	<i>Seniorzy czytają dzieciom</i>	
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, Al. Sportowa (Centrum Aktywności Lokalnej)	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Uniwersytet Trzeciego Wieku, Miejska Biblioteka Publiczna,	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	Działania aktywizujące środowisko osób starszych poprzez zaangażowanie w działania kulturalne dla najmłodszych. Spotkania poza miłym spędzeniem czasu mają na celu oswojenie dzieci ze słowem czytany, a także aktywizację seniorów i upewnienie ich w poczuciu, że są potrzebni innym.	
5.	Wskaźniki produktu Wskaźniki rezultatu	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba uczestników zajęć w wieku 60+ • Liczba uczestników szkoleń/warsztatów/zajęć • Liczba osób, które zwiększyły swoją aktywność kulturalną 	
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	40000	
7.	Źródła finansowania	Środki własne, budżet obywatelski, konkurs mini grantów, Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	2019
		Termin zakończenia:	2022

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

KARTA PROJEKTU			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	<i>Świetlica seniora –integracja i aktywizacja</i>	
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, Al. Sportowa (Centrum Aktywności Lokalnej)	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Uniwersytet Trzeciego Wieku, Miejska Biblioteka Publiczna,	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	Cykl zajęć aktywizacyjnych i integracyjnych w wybudowanych obiektach na obszarze rewitalizacji.	
5.	Wskaźniki produktu Wskaźniki rezultatu	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba uczestników zajęć w wieku 60+ • Liczba uczestników szkoleń/warsztatów/zajęć • Liczba osób, które zwiększyły swoją aktywność fizyczną • Liczba osób, które zwiększyły swoją aktywność kulturalną 	
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	50000	
7.	Źródła finansowania	12.3 RPO WL ASOS 2014–2020	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	2019
		Termin zakończenia:	2022

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

KARTA PROJEKTU			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Wodna Akademia	
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, Al. Sportowa (Kryta pływalnia)	
3.	Operator/ Wnioskodawca	OSiR Tomasovia, Świetlica „Krokus”	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	Cykl zajęć edukacyjno-rekreacyjnych propagujących aktywne spędzanie wolnego czasu dla młodzieży z obszaru rewitalizowanego	
5.	Wskaźniki produktu Wskaźniki rezultatu	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach profilaktycznych • Liczba uczestników szkoleń/warsztatów/zajęć • Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem • Liczba osób, które zwiększyły swoją aktywność fizyczną 	
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	50000	
7.	Źródła finansowania	Środki własne, Program Młodzież Solidarna w Działaniu na lata 2016-2019	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	2019
		Termin zakończenia:	2022

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022

KARTA PROJEKTU			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	„STOP MARGINALIZACJI”	
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, Obszar rewitalizacji	
3.	Operator/ Wnioskodawca	MOPS w Tomaszowie Lubelskim	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	Celem projektu jest aktywizacja osób bezrobotnych, pozostających bez zatrudnienia, dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym z obszaru objętego rewitalizacją (osiedle „Koszary”: ul. Aleja Sportowa, ul. Rybickiego, ul. Brygady, ul. Wyzwolenia, ul. Moniuszki). Grupę docelową będą stanowiły przede wszystkim osoby lub rodziny doświadczające wielokrotnego wykluczenia społecznego, osoby niepełnosprawne, osoby korzystające z Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014 - 2020	
5.	Wskaźniki produktu Wskaźniki rezultatu	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu program	
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	900 000	
7.	Źródła finansowania	11.1 RPO WL	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	2017
		Termin zakończenia:	2020

KARTA PROJEKTU			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego:	REMONT BUDYNKU HALI SPORTOWEJ OSiR Z ZAPLECZEM ADMINISTRACYJNO –SOCJALNYM	
2.	Miejsce realizacji	Tomaszów Lubelski, Al. Sportowa 8,	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Miasto Tomaszów Lubelski	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	Remont budynku hali sportowej OSiR z zapleczem administracyjno –socjalnym. W ramach przedsięwzięcia zostanie wykonany remont zdegradowanych budynków OSiR Tomasovia, zostaną poddane termomodernizacji, remont instalacji c.o, oraz wewnętrznej instalacji elektrycznej.	
5.	Wskaźniki produktu Wskaźniki rezultatu	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich Liczba osób korzystających ze zmodernizowanych lub nowo wybudowanych obiektów	
6.	Szacunkowy koszt przedsięwzięcia w zł	500 000	
7.	Źródła finansowania	Ministerstwo Sportu i Turystyki RPO WL Działanie 13.3	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	Termin rozpoczęcia:	2018-
		Termin zakończenia:	2020



REGIONALNY DYREKTOR
OCHRONY ŚRODOWISKA
W LUBLINIE
WSTIII. 410.24.2017.KŁ



Zamość, dnia 10 kwietnia 2017 r.

Pan
Wojciech Żukowski
Burmistrz Miasta
Tomaszów Lubelski

W związku z wnioskiem z dnia 14 marca 2017 r. w sprawie uzgodnienia odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko do dokumentu pt. „Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022”, przekazuje poniższe stanowisko.

Wyjaśniam, że **jest to dokument strategiczny, który nie może być zaliczony do dokumentów wyszczególnionych w art. 46 ust. 1** ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r. poz. 353) (*koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, planów zagospodarowania przestrzennego oraz strategii rozwoju regionalnego;*) ponieważ nie jest strategią regionalną (*krajowa strategia rozwoju regionalnego, strategia ponadregionalna oraz strategia rozwoju województwa*) w rozumieniu art. 14a ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2014 r., poz. 1649, ze zm.), ponieważ **nie jest strategią regionalną**. Projekt dokumentu **nie może też być również zaliczony do dokumentów sektorowych wyszczególnionych w art. 46 ust 2** ww. ustawy (*„2) polityk, strategii, planów lub programów w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu, opracowywanych lub przyjmowanych przez organy administracji, wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko;”*) wymagających przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko tylko w przypadku jeżeli wyznaczają ramy dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, ponieważ nie jest programem sektorowym.

W związku z powyższym brak jest podstaw do kwalifikacji projektu Programu do dokumentów wyszczególnionych w art. 48 ust. 1 lub ust. 2 ww. ustawy, a tym samym delegacji do uzgodnienia przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Przedłożony projekt dokumentu mającego status programu lokalnego może kwalifikować się do dokumentów wymagających strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wyszczególnionych w:

- o **art. 46 ust. 3** ww. ustawy (*polityk, strategii, planów lub programów innych niż wymienione w pkt 1 i 2, których realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000 jeżeli nie są one bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony.*), w związku z występowaniem w granicach objętych opracowaniem obszarów Natura 2000- w przypadku prawdopodobieństwa

znaczącego negatywnego oddziaływania na przedmioty ochrony, obowiązek przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko powstaje z mocy ww. ustawy. Uregulowania ustawy nie przewidują w takim przypadku możliwości odstąpienia od strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektów dokumentów wymienionych w art. 46 ust. 3.

- o **art. 47** ww. ustawy (*Przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest wymagane także w przypadku projektów dokumentów, innych niż wymienione w art. 46, jeżeli w uzgodnieniu z właściwym organem, o którym mowa w art. 57, organ opracowujący projekt dokumentu stwierdzi, że wyznaczają one ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko lub że realizacja postanowień tych dokumentów może spowodować znaczące oddziaływanie na środowisko*) – stwierdzenie w uzgodnieniu z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska braku potrzeby lub potrzeby prowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

W związku z powyższym przeanalizowano ustalenia strategicznego dokumentu i dołączone do wniosku uzasadnienie i ich potencjalny znaczący negatywny wpływ na elementy środowiska, w tym na przedmioty ochrony, integralność i spójność obszarów Natura 2000 celem ustalenia czy istnieje obowiązek przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko na podstawie art. 46 ust. 3 lub czy istnieje potrzeba (lub brak konieczności) prowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko na podstawie art. 47 ustawy.

Z analizy projektu dokumentu i uzasadnienia wynika, że **dokument wyznacza ramy dla przedsięwzięć mogących znacząco negatywnie oddziaływać na środowisko oraz zawiera inne ustalenia mogące negatywnie wpływać na środowisko**. Spośród przedsięwzięć infrastrukturalnych planuje się: modernizacja infrastruktury (wymiana urządzeń wodociągowych, kanalizacyjnych, gazowych, ciepłowniczych itp.), remont istniejących ulic, budowa miejsc parkingowych, ciągów pieszych, termomodernizacje budynków, budowę nowych budynków. **W przedłożonej dokumentacji identyfikuje się w dostatecznym zakresie uwarunkowania ekofizjograficzne wynikające z charakteru i stanu środowiska oraz zakres ochrony prawnej i wynikające z tego faktu ograniczenia korzystania ze środowiska** dla potrzeb realizacji założonej wizji i misji oraz celów strategicznych i operacyjnych.

Skala i zakres planowanego zagospodarowania infrastrukturalnego nie będzie zagrażać chronionym siedliskom i gatunkom (oznaczone w Standardowym Formularzu Danych oceną ogólną A, B lub C) z uwzględnieniem zakazu z art. 33 ustawy o ochronie przyrody. Projektowane kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego nie będą obniżać walorów przyrodniczych i naruszać ustaleń zarządzeń w sprawie ustanowienia planów zadań ochrony obszarów Natura 2000: Roztocze PLB060012 i Dolina Sotokiji PLB060021.

W celu ochrony funkcji ekologicznych terenów oraz gatunków chronionych fauny i ich siedlisk, na etapie przygotowywania inwestycji, w Programie ustalono odpowiednie rozwiązania chroniące np. prowadzenie prac budowlanych poza sezonem rozrodczym, stosowanie rozwiązań chroniących jakość wód powierzchniowych i podziemnych. Planowane działania polegające na przebudowie dróg i ścieżek rowerowych, modernizacja urządzeń wodnych kanalizacyjnych i in., zlokalizowane będą poza siedliskami przyrodniczymi i siedliskami gatunków chronionych – w projekcie dokumentu dopuszcza się realizację jedynie w istniejących ciągach infrastruktury drogowej.

W celu ochrony bioróżnorodności terenów zurbanizowanych oraz obowiązku ochrony gatunkowej fauny, ze względu na prawdopodobieństwo zasiedlenia budynków planowanych do termomodernizacji przez ptaki i nietoperze w projekcie planu ustala się obowiązek przeprowadzenia inwentaryzacji przyrodniczej budynku przez doświadczonego ornitologa, chiropterologa i wdrożenia odpowiednich rozwiązań chroniących (prowadzenie prac poza sezonem lęgowym, wykonanie zastępczych miejsc lęgowych itp.) w przypadku zasiedlenia budynków przez gatunki chronione.

Sposób realizacji kierunków rozwoju miasta Tomaszów Lubelski wskazuje na powiązanie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Realizacja ustaleń strategicznych powinna następować w sposób pozwalający na osiągnięcie planowanych efektów ale bez szkody dla innych elementów środowiska, w tym zasobów przyrody i funkcji ekologicznych. Nie przewiduje się, aby ustalenia Programu zaburzyły funkcjonowanie systemu przyrodniczego miasta (miejsca rozrodu i regularnego bytowania gatunków, korytarze migracyjne, żerowiska itd.) oraz możliwość osiągania celów środowiskowych jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych. Realizacja ustaleń ww. dokumentu nastąpi w sposób pozwalający na osiągnięcie planowanych efektów bez szkody dla innych elementów środowiska, w tym zasobów krajobrazu, przyrody i funkcji ekologicznych zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju tj. zgodnie z pojęciem z art. 3 pkt. 50 Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2016 r., poz. 672) *„(50) zrównoważonym rozwoju - rozumie się przez to taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń.”*

W związku z powyższym Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie działając na podstawie art. 46 ust. 3 wskazanej wyżej ustawy stwierdza brak prawdopodobieństwa negatywnego znaczącego oddziaływania na obszary Natura 2000 – Roztocze PLB060012 i Dolina Sołokiji PLB060021, a tym samym brak ustawowego obowiązku prowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Ponadto, działając na podstawie art. 47, po analizie wyznaczonych ram dla przedsięwzięć mogących znacząco negatywnie oddziaływać na środowisko i innych przedsięwzięć mogących oddziaływać negatywnie na środowisko w kontekście uwarunkowań ekofizjograficznych i prawnych tut. Organ stwierdza brak konieczności prowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu dokumentu pn. „Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022”.

Z up. Regionalnego Dyrektora
Ochrony Środowiska w Lublinie

Zofia Kurek
Naczelnik Wydziału Spraw Terenowych III